

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

15. (125.) évfolyam, 6. szám

Megjelent: 2020. december

Kiadja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Felelős kiadó:

Pomázi Gyula

Felelős szerkesztő:

Girmann Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:

Plette Péter

Tördelőszerkesztő:

Mányoki Anna

Szerkesztőség:

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

1054 Budapest, Zoltán u. 6.

Levélcím: 1438 Budapest, Pf. 415

E-mail: szerkesztoseg@hipo.gov.hu

Telefon: 06 1 474 5567

www.sztnh.gov.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt.

Postacím: 1900 Budapest

Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján,

a hírlapot kézbesítőknél, a www.posta.hu WEBSHOP-ban

(<https://eshop.posta.hu/storefront/>),

e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen,

telefonon a 06 1 767 8262 számon,

levélben az MP Zrt. 1900 Budapest címen.

Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél:
www.posta.hu, WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>),
1900 Budapest, 06 1 767 8262, hirlapelofizetes@posta.hu

Egy szám ára: 2100 Ft

Egy évre: 12 600 Ft

SZTNH – 2020.009/6

HU ISSN

1587–5563

Szerkesztőbizottság:

*Dr. Baticz Csaba, Girmann Zsuzsanna, Gyetvainé Virág Dóra,
dr. Lábod Péter, dr. Legeza Dénes, dr. Mikló Katalin,
dr. Tótháti Márta, dr. Zábori Zoltán*

15. (125.) ÉVFOLYAM 6. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

15. (125.) ÉVFOLYAM 6. SZÁM

2020. december

Németh Gábor

**Feltalálni kötelesség vagy dicsőség dolga? Foglalkoztatotti jogviszonyok
keretében megalkotott találmányokra vonatkozó szabályozás áttekintése egyes
jogrendszerekben**

Dr. Károlyi Lili

Az elektronikus könyv és a szerzői jog

Dr. Palágyi Tivadar

Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről

Válogatás az Iparjogvédelmi Szakértői Testület szakvéleményeiből

Könyv- és folyóiratszemle

Summaries

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jogesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A Word vagy Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek maximum 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. A hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám, webcím) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 1054 Budapest, Zoltán u. 6., Girmann Zsuzsanna szerkesztő, szerkesztoseg@hipo.gov.hu, anna.manyoki@hipo.gov.hu), tel.: 06 1 474 5567.

TARTALOM

Feltalálni kötelesség vagy dicsőség dolga? Foglalkoztatotti jogviszonyok keretében megalkotott találmányokra vonatkozó szabályozás áttekintése egyes jogrendszerekben	
NÉMETH GÁBOR	7
Az elektronikus könyv és a szerzői jog	
DR. KÁROLYI LILI	33
Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	
DR. PALÁGYI TIVADAR	69
Válogatás az Iparjogvédelmi Szakértői Testület szakvéleményeiből	108
– ISZT-9/2016/2 – Szakértői vélemény know-how védelme kérdésében	108
Könyv- és folyóiratszemle	117
– Tilman Müller-Stoy, Rudolf Teschemacher: Az Egységes Szabadalmi Bíróságra vonatkozó Egyezményt (UPCA) ratifikáló miniszteri törvénytervezet – kész az UPCA a hatálybalépésre? (Dr. Palágyi Tivadar)	117
– Robin Ellis: Regeneron v. Kymab – a kinyilvánítás kielégítő volta transzgenikus egerekkel és teleporterekkel magyarázva (Dr. Palágyi Tivadar)	123
Summaries	125

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

Making inventions: a matter of duty or glory? An overview of the legal regulation on inventions created in the framework of employment relationship in various jurisdictions	
GÁBOR NÉMETH	7
Electronic books and copyright	
DR LILI KÁROLYI	33
News in the field of industrial property protection abroad	
DR TIVADAR PALÁGYI	69
Selection from the expert opinions of the Body of Experts of Industrial Property	108
Review of books and periodicals	117
Summaries	125

CONTENT

Inventer est-il une question de l'obligation et de la gloire? Un aperçu de la régulation concernant les inventions créés dans le cadre de relations d'emploi dans certains systèmes du droit	
GÁBOR NÉMETH	7
Le livre électronique et le droit d'auteur	
DR LILI KÁROLYI	33
Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	
DR TIVADAR PALÁGYI	69
Sélection des avis d'expert du conseil pour la protection de la propriété industrielle	108
Revue des livres et périodiques	117
Summaries	125

INHALT

Zu erfinden ist eine Frage der Pflicht oder des Ruhms? Überblick der Regelung bezüglich der im Rahmen der Beschäftigungsverhältnisse erstellten Erfindungen in bestimmten Rechtssystemen	
GÁBOR NÉMETH	7
Das elektronische Buch und das Urheberrecht	
DR. LILI KÁROLYI	33
Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	
DR. PALÁGYI TIVADAR	69
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Gewerblichen Rechtsschutz	108
Übersicht von Büchern und Zeitschriften	117
Summaries	123

FELTALÁLNI KÖTELESSÉG VAGY DICSŐSÉG DOLGA? FOGLALKOZTATOTTI JOGVISZONYOK KERETÉBEN MEGALKOTOTT TALÁLMÁNYOKRA VONATKOZÓ SZABÁLYOZÁS ÁTTEKINTÉSE EGYES JOGRENDSZEREKBEN

Egyéni feltalálók – munkavállalók által létrehozott találmányok

A saját ötletét otthonában kidolgozó egyéni feltaláló idealizált képe a 21. századra egyre ritkább jelenséggé vált. A francia¹ és német² iparjogvédelmi hatóságok egybehangzó becslése szerint a találmányok 80-90 százalékát valamilyen foglalkoztatási jogviszonyban álló feltalálók alkotják meg. A magyarországi helyzet a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának (a továbbiakban: SZTNH) adatai szerint³ ugyan másképp nézhet ki, mivel a 2019-ben nemzeti úton benyújtott szabadalmi bejelentések 60%-a ún. egyéni (magánszemélyek által benyújtott), 40%-a pedig ún. intézményi (jogi személyek által tett) bejelentés volt. Ezeket a számokat ugyanakkor torzíthatja az a körülmény, hogy a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Szt.) – Európában nem túl gyakori módon – meglehetősen nagyvonalú kedvezményt ad a magánszemélyeknek: amennyiben az oltalmi igény, illetve az oltalom jogosultja kizárólag maga a feltaláló, a bejelentési és kutatási, vizsgálati, valamint megadási díjakként az egynegyedét, a fenntartási díjnak pedig a felét köteles csak megfizetni.⁴ Mindez pedig azt eredményezheti, hogy azon találmányok is egyéni feltalálók által létrehozott és birtokolt oltalmakként jelennek meg a statisztikákban, ahol a szabadalom valójában a munkáltató gazdasági társaság érdekkörbe tartozik.

A konkrét számoktól függetlenül vitathatatlan azonban az a tény, hogy a találmányok létrehozása mára jellemzően nagy anyagi ráfordításokat igénylő kutatás-fejlesztési tevékenység eredményeként értelmezhető. Ezzel összhangban indokolt kiemelten foglalkozni a kutatást-fejlesztés finanszírozó és annak keretét biztosító szervezetek – legyen szó akár gazdasági társaságokról, akár pedig kutatóintézetekről – azon igényéről, hogy az ott megalkotott találmányok tekintetében megfelelő rendelkezési jogot szerezzenek. Ezt az igényt az egyes jogrendszerek – eltérő módokon ugyan, de – jellemzően jogalkotás útján is megpróbálják biztosítani. A munkaviszonyban létrehozott találmányokra vonatkozó külön szabályozásnak egyes országokban komoly jogtörténeti hagyományai vannak.

¹ <https://www.inpi.fr/fr/comprendre-la-propriete-intellectuelle/le-brevet/linventeur-est-un-salarie> – letöltés: 2020. augusztus 23.

² https://www.dpma.de/docs/dpma/veroeffentlichungen/2/bro_patente_dt.pdf – letöltés: 2020. augusztus 23.

³ Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala – Tények és adatok 2019.

⁴ Szt. 115/O. §.

Magyarország

Magyarországon már az 1895-ben elfogadott első szabadalmi törvény⁵ foglalkozott a valamilyen foglalkoztatotti jogviszony keretében megalkotott találmányok kérdésével. A törvény 6. §-a felszólalási eljárás keretében relatív kizáró okként szabályozta azt az esetkört, ha az állami vagy magánalkalmazásban álló személy volt a bejelentő, de „a bejelentőnek alkalmazásából vagy hivatalos állásából folyó teendője volt, vagy szerződés kötelezte őt arra, hogy szakértelmét olyan gyártási eljárások vagy ipari termékek feltalálására használja fel, mint minőre a szabadalmat kéri”. Ebben az esetben „az alkalmazást adó állam kormánya vagy a magánvállalat” felszólalhatott a szabadalom megadása ellen, és a bejelentés elutasításától számított 30 napon belül az első bejelentés elsőbbségével a maga részére igényelhetette a szabadalmat.

A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1969. évi II. törvény – nem függetlenül az adott kor társadalmi és gazdasági viszonyaitól – újraszabályozta a kérdést. A törvény 9. §-a bevezette a szolgálati találmány fogalmát, és meghatározta az ezzel kapcsolatos eljárást is. Az új szabályok értelmében szolgálati találmány annak a találmánya, akinek munkaviszonyból vagy más jogviszonyból folyó kötelessége, hogy a találmány tárgykörébe tartozó megoldásokat dolgozzon ki. A szolgálati találmányra a szabadalom a munkáltatót vagy más jogviszony alapján jogosultat (a továbbiakban: munkáltató) illeti meg. A szolgálati találmánnyal a feltaláló vagy jogutódja rendelkezhet, ha a munkáltató ehhez hozzájárul. Ha a munkáltató a találmány ismertetésének átvételétől számított kilencven napon belül nem tett szabadalmi bejelentést, a bejelentés megtételére – a munkáltató egyidejű írásbeli értesítése mellett – a feltaláló is jogosult volt. A szolgálati találmánnyal a feltaláló vagy jogutódja rendelkezhetett, ha az értesítés átvételétől számított hatvan napon belül a munkáltató nem nyilatkozott arról, hogy a szabadalomra igény tart.

Az 1995-ben elfogadott és jelenleg is hatályos új Szt. 9–17. §-a szabályozza ezt a területet. Az Szt. értelmében szolgálati találmány annak a találmánya, akinek munkaviszonyból folyó kötelessége, hogy a találmány tárgykörébe eső megoldásokat dolgozzon ki, míg alkalmazotti találmány annak a találmánya, aki, anélkül, hogy ez munkaviszonyból eredő kötelessége lenne, olyan találmányt dolgoz ki, amelynek hasznosítása munkáltatója tevékenységi körébe tartozik.

Az Szt. alapján a szolgálati találmányra a szabadalom a feltaláló jogutódjaként a munkáltatót illeti meg, míg az alkalmazotti találmányra a szabadalom a feltalálót illeti meg, a munkáltató azonban jogosult a találmány hasznosítására. Az Szt.-nek a szolgálati és az alkalmazotti találmányra vonatkozó rendelkezéseit akkor is megfelelően alkalmazni kell, ha közszolgálati vagy közalkalmazotti jogviszonyban álló vagy szolgálati viszonyban foglalkoztatott személy alkotta meg a találmányt. A törvény értelmében a feltaláló köteles a

⁵ A találmányi szabadalmakról szóló 1895. évi XXXVII. törvénycikk.

szolgálati és az alkalmazotti találmányt megalkotását követően haladéktalanul ismertetni a munkáltatóval. A munkáltató az ismertetés átvételétől számított kilencven napon belül köteles nyilatkozni arról, hogy a szolgálati találmányra igényt tart-e, illetve az alkalmazotti találmányt hasznosítani kívánja-e.

A törvény értelmében a szolgálati találmány értékesítése esetén a feltalálót találmányi díj illeti meg. A feltaláló díjazására a munkáltatóval, a hasznosító szabadalmastársával, illetve a jogszerzővel kötött szerződése – a találmányi díjszerződés – az irányadó. A hasznosítás ellenében járó találmányi díjnak arányban kell állnia azzal a díjjal, amelyet – a találmány tárgya szerinti műszaki területen kialakult licencforgalmi viszonyokra figyelemmel – szabadalmi licencszerződés alapján a találmány hasznosítására adott engedély fejében a munkáltatónak, illetve a hasznosító szabadalmastársnak fizetnie kellene. A hasznosítás engedélyezése, illetve a szabadalom átruházása esetén a találmányi díjnak a hasznosítási engedély, illetve az átruházás ellenértékével, vagy a hasznosítás ellenérték nélküli engedélyezéséből, illetve az ingyenes átruházásból származó gazdasági előnnyel kell arányban állnia.

Az egyéb iparjogvédelmi oltalmi formákra vonatkozó rendelkezések a szolgálati és alkalmazotti találmányra vonatkozó előírásokat rendelik megfelelően alkalmazni a munkaviszonyban vagy munkaviszony jellegű jogviszonyban foglalkoztatottak által nemesített növényfajták, valamint megalkotott használati, illetve formatervezési minták tekintetében is.

Az utolsó érdeminek tekinthető módosítás a hazai szabályozásban mintegy húsz évvel ezelőtt történt. 2000-ben Gazdasági és az Oktatási Minisztérium kezdeményezte a szolgálati és az alkalmazotti találmányokra vonatkozó szabályozás felülvizsgálatát, figyelemmel azokra az észrevételekre és javaslatokra, amelyeket az egyik nemzetközi vállalat fogalmazott meg Magyarországra vonatkozó kutatási és fejlesztési terveinek kialakítása kapcsán.⁶ A Magyar Szabadalmi Hivatal elnökének a felkérésére az ügyben megalakult munkacsoport a konkrét észrevételek és javaslatok megvizsgálása mellett a négy évvel korábban hatályba lépett új szabályozás alkalmazásának átfogó értékelését is elvégezte. A szabályozással kapcsolatban komoly kétségek nem merültek fel, mindazonáltal ezt követően került megállapításra az Szt. 15. § (2) bekezdésének új szövege, mely egyértelműsítette, hogy a felek a találmánydíj-szerződésre vonatkozó – különösen a 13. § (7)–(9) bekezdésében foglalt – rendelkezésektől egyező akarattal eltérhetnek. Olyan találmánydíj-szerződés is köthető, amelyben meghatározott összegű díjat állapítanak meg a feltaláló jövőben megalkotásra, illetve értékesítésre kerülő találmányaival kapcsolatban (kockázatmegosztásra irányuló találmánydíj-szerződés).

Az elmúlt húsz évben is időről-időre hangot kap – különösen nemzetközi nagyvállalati oldalról – az a vélemény, hogy a hazai szabályozás nem egyértelmű és kiszámítható, valamint hogy talán hasznosabb lenne megfelelően rugalmas szabályozási környezet terem-

⁶ Lásd: *Ficsor Mihály* (szerk.): Jelentés a szolgálati és az alkalmazotti találmányokra vonatkozó szabályozás felülvizsgálatával foglalkozó munkacsoport tevékenységéről és következtetéseiről. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle: 105. évf. 6. sz., 2000. december.

tésével minél több olyan kutatóközpontot Magyarországra vonzani, amelyek munkabér formájában magas összegű, rendszeres jövedelmet garantálhatnának a magyar műszaki alkotórétnek számára akár a kiugró mértékű találmányi díj esélye nélkül is.

De vajon ténylegesen létezik-e olyan általánosan elfogadott és sikeres nemzetközi szabályozási gyakorlat, amelyhez a magyar jogszabályokat indokolt lenne közelíteni? A nemzetközi nagyvállalatoknak van-e egyáltalán esélyük arra, hogy a különböző országokban foglalkoztatott – de gyakran ugyanazon kutatás-fejlesztési projekten dolgozó – munkavállalóiktól egységes belső szabályrendszer mentén szerezzék meg a szabadalomhoz való jogot, és részükre egységes alapelvek mentén biztosítsanak ellentételezést? Vagy együtt kell élniük az egyes jogrendszerek eltérő szabályozóival? Ezekre a kérdésekre csak akkor kísérlehetünk meg választ adni, ha az egyes jogrendszereknek legalább a főbb elveit és szabályait áttekintjük.

Németország

Németországban az 1936-ban hatályba lépett új szabadalmi törvény⁷ vezette be azt az elvet, miszerint a munkaviszony keretében létrehozott találmányhoz való jog elsődlegesen a feltalálót illeti meg. Addig ugyanis a vállalkozások keretében létrehozott találmányok esetében az a jogi fikció állt fenn, hogy a találmányokat maguk a jogi személyek alkotják meg (a gyakorlatban valóban egész osztályok, több személy járult hozzá a találmány megszületéséhez), ennek megfelelően korábban a találmányhoz fűződő jog is közvetlenül a vállalkozást illette meg.⁸ Ezen az elvi jellegű rendelkezésen túlmenően az új törvény nem rendezte, hogy a találmányhoz fűződő jogok pontosan milyen módon és eljárás keretében szállhatnak át a munkavállalóról a munkáltatóra. Ennek a kérdésnek a szabályozása végül 1942-ben két, egyidejűleg hatályba lépő rendelet^{9, 10} útján történt meg (ezek voltak az ún. Göring–Speer-rendeletek). A szabályozás célja az volt, hogy a munkavállalókat ne csupán arra ösztönözze, hogy találmányokat alkossanak meg, hanem arra is, hogy azokról a lehető leghamarabb számoljanak be a munkáltatójuknak. A bejelentési kötelezettség mellett magát a munkáltatóra történő átszállás folyamatát is szabályozták. A feltalálók érdekeinek védelme érdekében bevezették a munkavállalók által megalkotott találmányokért fizetendő külön díjazás kötelezettségét is. A két rendeletet az 1957-ben elfogadott, a munkavállalók találmányairól szóló

⁷ Patentgesetz vom 16. Mai 1936 (RGBl. II S. 117).

⁸ Lásd: *Bernd Fabry*: Das Recht des Arbeitnehmererfinders im internationalen Überblick. ip2 Patentanwalts GmbH, 2014.

⁹ Verordnung über die Behandlung von Erfindungen von Gefolgschaftsmitgliedern vom 12. Juli 1942 von Hermann Göring, Beauftragter für den Vierjahresplan (RGBl. I S. 466).

¹⁰ Durchführungsverordnung zur Verordnung über die Behandlung von Erfindungen von Gefolgschaftsmitgliedern vom 20. März 1943 von Albert Speer, Reichsminister für Bewaffnung und Munition (RGBl. I S. 257).

külön törvény¹¹ (a továbbiakban: *ArbNERfG*) helyezte hatályon kívül azzal, hogy javarészt átvette a rendeletek elveit és szabályozási rendszerét, így a munkáltatóra történő átruházást és a feltaláló díjazási igényét, ugyanúgy, mint a találmányok bejelentésének és hasznosításának alapvető eljárási elemeit.

Az *ArbNERfG* tárgyi hatálya alá azok a találmányok tartoznak, amelyek szabadalom vagy használatiminta-oltalom tárgyát képezhetik. Személyi hatálya pedig kiterjed minden munka- vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban, illetve közszolgálati jogviszonyban foglalkoztatott személyre, valamint 2002 óta a felsőoktatásban dolgozókra is (a továbbiakban együttesen az egyszerűség kedvéért: „munkavállalók”, illetve „munkaviszony”).

A törvény 4. §-a értelmében a munkavállalók által létrehozott találmányok vagy szolgálati, vagy szabad találmányok (*Diensterfindungen*, illetve *freie Erfindungen*) lehetnek. Szolgálati találmány a munkavállalók által a munkaviszony időtartamának fennállása alatt létrehozott találmány, amely a munkáltató működése során a munkavállalóra háruló feladatok ellátásából ered, vagy számottevően a munkáltató működésének tapasztalatain, illetve tevékenységén alapul. A munkavállaló által létrehozott minden más találmány szabad találmány.

Az *ArbNERfG* 5-8. §-aiban szabályozott eljárás keretében a munkavállaló(k)nak a szolgálati találmányt annak megalkotását követően haladéktalanul ismertetni(ük) kell a munkáltatóval valamilyen szöveges formában (*in Textform*). A bejelentés kézhezvételét, valamint annak időpontját a munkáltatónak hasonló formában kell késlekedés nélkül visszaigazolni. A munkavállaló által adott ismertetésnek a találmány megismeréséhez kapcsolódó valamennyi körülményt be kell mutatnia, illetve szükség szerint a rendelkezésre álló feljegyzéseket is csatolni kell. A munkáltató kérheti a bejelentés kiegészítését is, hogy az megfeleljen a törvény által meghatározott minimális tartalmi feltételeknek.

A munkáltató a munkavállaló felé tett nyilatkozatával jelentheti ki igényét a szolgálati találmányra. A munkáltató szolgálati találmányra vonatkozó igényét vélelmezni kell, ha a munkavállaló által tett szabályszerű bejelentéstől számított négy hónapon belül a munkáltató nem nyilatkozik. A szolgálati találmány akkor válik szabad találmánnyá, illetve keletkezik a munkavállalónak korlátlan rendelkezési joga a találmány felett, ha a munkáltató erről valamilyen szöveges formában kifejezetten nyilatkozik. Meg kell jegyezni, hogy az *ArbNERfG* ezen rendelkezései csak a törvény 2009. október 1-jei hatállyal történő módosításával kerültek be a német jogba. Ezt megelőzően – hasonlóan a jelenlegi magyar szabályozáshoz – a munkavállalói ismertetést követően a munkáltatónak kellett kifejezett nyilatkozatot tenni arra vonatkozóan, hogy igényt tart a szolgálati találmányra. A nyilatkozat elmulasztása esetén a találmány szabad találmánnyá vált. Ráadásul mind a munkavállalói, mind pedig a munkáltatói nyilatkozatok tekintetében szigorú írásbeli formát követelt meg a törvény. Ezek a körülmények azt eredményezték, hogy az önálló iparjogvédelmi részzel

¹¹ Gesetz über Arbeitnehmererfindungen vom 25. Juli 1957 (BGBl. I S. 756), a törvény általánosan használt német nyelvű rövidítése: *ArbNERfG*.

nem rendelkező, főleg kis- és közepes vállalkozások sok esetben – a nyilatkozat elmulasztása és a formai követelmények be nem tartása miatt – nem tudták megszerezni az őket megillető jogokat, és hátrányos helyzetbe kerültek a saját munkavállalóikkal szemben. A megkövetelt alakiságok (pl. minden esetben saját kezű aláírás stb.) pedig a jogalkotó szerint már nem voltak időszerűek. A jogszerzési vélelem tehát a vállalkozások számára kedvező irányban megváltozott, illetve 2009 októbere óta valamennyi nyilatkozat megjelenhet bármilyen szöveges formában (pl. e-mailben) is.¹²

A munkáltató (akár hallgatólagos) igénybejelentésével a találmánnyal kapcsolatos valamennyi vagyoni jog a munkáltatóra száll át. Ennek ellenértékeként a munkavállalót megfelelő díjazás illeti meg. A díj meghatározásának elősegítése érdekében a szövetségi munkaügyi miniszter irányelveket bocsát ki. A díjazás módjáról és mértékéről a feleknek legkésőbb az iparjogvédelmi oltalom megadását követő harmadik hónap végéig megállapodást kell kötniük. Amennyiben ez nem jön létre a megadott határidőben, akkor a díjazást a munkáltató egyoldalú és megfelelően indokolt nyilatkozatával is megállapíthatja. Ez ellen a munkavállaló tiltakozhat.

A díjazással kapcsolatos vitás kérdésekben a Német Szabadalmi és Védjegyhivatal (*Deutsches Patent- und Markenamt – DPMA*) mellett működő választottbíróági fórumhoz lehet fordulni, amelynek eljárása mindkét fél számára díjmentes.

A szolgálati találmány tekintetében a munkáltatónak belföldi szabadalmi vagy használatiminta-oltalmi bejelentést kell tennie. Ezen kötelezettség alól a munkáltató csak akkor mentesül, ha a szolgálati találmányt a nyilatkozatával szabad találmánnyá nyilvánítja (és így a munkavállaló válik jogosulttá a bejelentés megtételére, illetve rá szállnak át a már megtett bejelentéssel kapcsolatos jogok), vagy az iparjogvédelmi bejelentés meg nem tételével a munkavállaló egyetért, továbbá ha azt a munkáltató üzleti titokként kívánja hasznosítani, és emiatt tekint el a szabadalmi vagy használatiminta-oltalmi bejelentéstől. A feltaláló munkavállalót a díjazás ugyanakkor ezekben az esetben is megilleti. A munkáltató jogosult a találmány tekintetében külföldön is szabadalmi bejelentést tenni. Ha ezzel nem kíván élni, a munkavállaló lesz jogosult a külföldi szabadalmi bejelentések megtételére. Hasonlóképpen ha a munkáltató a megszerzett iparjogvédelmi jogot nem kívánja fenntartani, akkor a munkavállaló kérésére – és a munkavállaló költségére – a munkavállalóra kell azt átruháznia.

A munkavállaló a munkaviszonyának időtartama alatt létrehozott, szolgálatinak nem minősülő szabad találmányait is köteles haladéktalanul szöveges formában ismertetni, hogy a munkáltató meg tudja ítélni, hogy a találmány valóban „szabadnak” minősül-e. Ezen ismertetési kötelezettség alól csak abban az esetben mentesül a munkavállaló, ha a találmány a munkáltató tevékenységi körében nyilvánvalóan nem hasznosítható. Amennyiben a mun-

¹² Lásd: U. Straube (szerk.): Das reformierte Verfahren der Meldung und Inanspruchnahme von Arbeitnehmererfindungen. Apley & Straube Partnerschaft Patentanwälte, 2009.

káltató a bejelentés beérkezésétől számított három hónapon belül nem vitatja a találmány szabad jellegét, arra szolgálati találmányként többé már nem tarthat igényt.

Mielőtt a munkavállaló szabad találmányát munkaviszonyának a fennállása alatt valamilyen módon értékesíteni akarja, köteles a munkáltatónak megfelelő feltételekkel legalább egy nem kizárólagos hasznosítási jogot felajánlani, amennyiben a találmány a munkáltató jelenlegi vagy tervezett tevékenységi körébe tartozik. Ezt a felajánlást a szabad találmányra vonatkozó, előző bekezdésben leírt bejelentési kötelezettséggel együtt is meg lehet tenni. Amennyiben a munkáltató három hónapon belül nem nyilatkozik, ez az előhasznosítási jogosultsága megszűnik.

Érdekességként meg kell jegyezni, hogy ArbNErfG rendelkezéseit vezető állású munkavállalókra nem kell alkalmazni. Az általuk létrehozott találmányok automatikusan szabad találmányoknak minősülnek, jogi sorsuk pedig a munkáltató és a vezető állású munkavállaló közötti szabad megállapodás tárgyát képezheti.

Az ArbNErfG eredeti szövege még rögzítette az egyetemi oktatók azon „kiváltságát”, hogy az egyetemi tanárok, docensek, adjunktusok és tanársegédek találmányai, amelyeket ebben a minőségben hoztak létre, szabad találmánynak minősültek (ez volt az ún. *Hochschullehrerprivileg*). Ezekre a találmányokra nem vonatkoztak még a szabad találmányokat egyébként terhelő korlátozások sem (például a munkáltató értesítésére és a hasznosítási jog felajánlására vonatkozó kötelezettség stb.). Ez a rendelkezés a német alaptörvény (*Grundgesetz*) alkotmányosan garantált oktatási és kutatási szabadságának elvén alapulva biztosította az egyetemi oktatóknak a találmány feletti teljes rendelkezési szabadságot. A felsőoktatási intézményt mint munkáltatót csak abban az esetben kellett tájékoztatni a találmány hasznosításáról és az ebből származó bevétel összegéről, ha a munkáltató külön forrásokat biztosított a találmányt eredményező kutatásokra. Az egyetem mint munkáltató ekkor jogosult volt a találmány bevételeinek méltányos részére.

Az ArbNErfG 2002. február 7-én hatályba lépett módosítása hatályon kívül helyezte ezeket a rendelkezéseket, és megszüntette az egyetemi oktatók különleges jogállását az általuk megalkotott szabadalmazható találmányok vonatkozásában. Az egyetemek lehetőséget kaptak arra, hogy találmányukat a hasznosítás érdekében magukhoz vonják, ezáltal jelentősen növelve az egyetemek számára rendelkezésre álló találmányok mennyiségét, és megteremtve azok hatékony értékesítését. Ezen törvénymódosítás óta, azaz közel húsz éve az egyetemi alkalmazottakra alapvetően ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint az összes többi munkavállalóra.

Az ArbNErfG azonban továbbra is szabályoz egyes sajátosságokat ebben a személyi körben. Ezek közé tartozik az ún. „negatív publikációs szabadság”, amely azt jelenti, hogy az egyetemi alkalmazott titokban tarthatja a találmányt, nem kell a munkáltatójával közölnie, ha nem akarja, hogy azt közzétegyék, míg egyébként a munkavállalói találmányokat főszabály szerint ismertetni kell a munkáltatóval. Ezen túlmenően a felsőoktatási intézmény a más munkáltatókat megillető titokban tartási jogot sem gyakorolhatja korlátlanul: a mun-

kavállaló oktatási és kutatási szabadsága körében a munkáltató részére adott írásbeli ismeretéstől számított két hónap elteltével publikálhatja a találmány tárgya szerinti megoldást. Az egyetemi alkalmazottnak pedig mindig megmarad a joga, hogy a szolgálati találmány szerinti megoldást oktatói és kutatói tevékenysége körében nem kizárólagos módon felhasználja. Végül a munkavállalók motiválása kapcsán érdemes megjegyezni, hogy amennyiben a munkáltató értékesíti a találmányt, a feltalálót az értékesítésből származó bevétel harminc százaléka illeti meg.

Egyesült Királyság

Történetileg nézve az Egyesült Királyságban a munkavállalók által létrehozott találmányok tekintetében a jogrendszer mindig is a munkáltatók számára kedvezőbb szabályokat tartalmazott a kontinentális Európához képest.¹³ Az 1977-es angol szabadalmi törvény¹⁴ elfogadása előtt a munkavállalók által létrehozott találmányok vonatkozásában nem volt érdemi jogszabályi szintű szabályozás, csak a *common law* esetjoga foglalkozott egyes, ezzel kapcsolatos kérdésekkel. Az 1977-es törvény munkavállalói találmányokat érintő rendelkezéseinek utolsó módosítására 2004-ben került sor.¹⁵

A törvény jelenleg hatályos szövege külön fejezetben (39–43. §), de nem különösebben részletezően szabályozza a munkavállalók által létrehozott találmányra (*employees' invention*) vonatkozó kérdéseket. A törvény értelmében munkavállaló (*employee*) az a személy, akit munkaszerződés alapján alkalmaznak vagy alkalmaztak (ha a foglalkoztatás időközben megszűnik) vagy valamely kormányzati szerv alkalmazottja.

A törvény 39. §-a alapján a munkavállaló által létrehozott találmányhoz fűződő jogok a munkáltatót illetik meg, ha „a munkavállaló szokásos feladatainak ellátása során vagy a szokásos feladatainak kívül eső, de kifejezetten rábízott feladatok elvégzése során hozza létre a találmányt, és a körülmények mindkét esetben olyanok voltak, hogy a találmány megalkotása ésszerűen elvárható eredménye e feladatok ellátásának; vagy a találmányt a munkavállaló feladatainak teljesítése során hozta létre, és a találmány megalkotásakor – feladatainak természetéből és a feladatai természetéből adódó különleges felelőssége miatt – kifejezett kötelezettsége állt fenn arra, hogy előmozdítsa a munkáltató vállalkozás érdekeit.” Minden más esetben a munkavállaló által létrehozott találmányhoz fűződő jogok a munkavállalót illetik meg.

A munkavállalót az általa létrehozott és a munkáltatót megillető találmány kapcsán csak abban az esetben illeti meg díjazás, ha

¹³ Lásd: *Jennifer Pierce*: Employee Inventions in the United Kingdom. *Les Nouvelles – Journal of the Licensing Executives Society*, 52. évf. 3. sz., 2017. június.

¹⁴ Patents Act 1977.

¹⁵ Act to amend the law relating to patents 2004.

- a munkavállaló által létrehozott találmányra szabadalmi oltalmat adtak,
- figyelembe véve többek között a munkáltató vállalkozásának méretét és jellegét, a találmány vagy az arra adott szabadalom kiemelkedő előnyökkel (*outstanding benefit*) jár a munkáltató számára, és
- ezen tények miatt jogosnak tekinthető, hogy a munkavállaló a munkáltató részéről ellentételezésben részesüljön.

A munkáltatónál jelentkező „kiemelkedő előny” fogalmát a törvény kifejezetten nem határozza meg. Ugyanakkor utal arra, hogy külön díjazás a munkavállalót abban az esetben illeti meg, ha a munkavállalót a találmányátruházási vagy egyéb szerződésből eredően megillető anyagi előny nem arányos azzal az anyagi előnnyel, amelyet a találmány vagy a szabadalom a munkáltató számára biztosít. Ez a rendelkezés alapozza meg a munkavállaló igényét a korábbi (munka-)szerződésben rögzítetteken felüli külön díjazásra.¹⁶

A szabadalmi törvény felsorolja azokat a tényezőket is, amelyeket figyelembe kell venni annak érdekében, hogy a munkavállalót megillető külön díjazás megállapításakor a munkavállaló számára – minden körülményre tekintettel – méltányos részesedés (*fair share*) legyen biztosítható a munkáltató által elért haszonból. Ilyen tényezők lehetnek egyebek mellett: a munkavállaló kötelezettségeinek jellege, javadalmazása és egyéb juttatásai, amelyeket a munkaviszonyban szerez; az erőfeszítés és készség, amelyet a munkavállaló a találmány létrehozására fordított; az az erőfeszítés és készség, amelyet bármely más személy a találmány kidolgozására fordított az érintett munkavállalóval közösen; bármely más munkavállaló hozzájárulása és segítsége, aki nem tekinthető a találmány tekintetében feltalálótársnak; továbbá a munkáltató hozzájárulása a találmány létrehozásához, továbbfejlesztéséhez és működéséhez tanácsadás, létesítmények biztosítása és egyéb segítségnyújtás útján.

A „kiemelkedő előny” értelmezése jogszabályi definíció hiányában a bírói joggyakorlatra hárul. A bíróság két nagy figyelmet kapott ügyben¹⁷ is úgy értelmezte ezt a fogalmat, hogy a kiemelkedő (*outstanding*) „valami különlegeset jelöl, és az előnynek többnek kell lennie mint lényegesnek vagy jónak”¹⁸

A *Kelly and Chiu kontra GE Healthcare Ltd*-ügyben¹⁹ a két felperes, Duncan Kelly és Kwok Wai Chiu kutatóként az Amersham International Plc. alkalmazásában állt. Részt vettek egy P53 nevű vegyület első szintézisében, amely később egy szabadalmaztatott radioaktív képzőanyag alapját képezte. Ez végül a munkáltatóik számára rendkívül sikeres terméknek bizonyult, amelyet Myoview márkanév alatt értékesítettek. A termék értékesítéséből több

¹⁶ Lásd: *Dan Prud'homme*: Employee-generated intellectual property ownership and rewards: a comparison of the UK's and China's approach. GLORAD Center for Global R&D and Innovation, Working Paper, 2017.

¹⁷ Lásd: *Ilya Kazi, Alex Robinson*: Intellectual property: Sweet success. The Commercial Litigation Journal, 2019. november/december.

¹⁸ „Outstanding benefit denotes something special and requires the benefit to be more than substantial or good”.

¹⁹ *Kelly and Chiu v GE Healthcare Ltd* [2009] R.P.C. 12.

mint 1,3 milliárd font bevétele volt a munkáltatónak. A keresetükben a feltalálók megfelelő kompenzációt kértek munkáltatójuktól, mivel véleményük szerint az a szabadalmak értékesítéséből jelentős gazdaság előnyre tett szert. Az ilyen igények bírósági érvényesítésére elvileg korábban is lehetőség volt, de a két felperes sikere, és különösen a végül megítélt díjak nagysága (Duncan Kelly részére vezető kutatóként egymillió fontot, illetve Kwok Wai Chiu részére feltalálótársként 500 000 fontot ítél meg végül a bíróság) áttörést jelentett ezen ügyek megítélésében, és arra készítetett sok munkaviszonyban foglalkoztatott feltalálót, hogy fontolja meg jogainak az érvényesítését.

Az ügy kapcsán jegecesedett ki a joggyakorlatban, hogy a szabadalmi törvény 40. és 41. §-a szerinti követelés, azaz az ezen a jogcímen történő díjazás érvényesítéséhez a munkavállalóként alkalmazott feltalálónak öt kulcsfontosságú tényezőt kell megfelelően bemutatnia.

- Azt, hogy a találmány és/vagy a szabadalom előnyt jelent a munkáltató számára: például kedvezőbb piaci helyzetet a versenytársakkal szemben vagy hasznosításra vonatkozó szerződéskötési lehetőséget.
- Az előny „kiemelkedő” (*outstanding*) jellegét: a munkavállaló feltalálónak be kell mutatnia, hogy a társaság számára biztosított előny nagyobb volt, mint amire általában számíthatnak azon feladatok ellátásából, amelyekért a munkavállaló a munkabérét kapja. A munkavállalónak azonban nem kell bizonyítania, hogy az előnyt nem lehetett volna túllépni. Azt, hogy az előny kiemelkedő, a vállalkozás (munkáltató) méretének és jellegének, valamint a tevékenységek teljes kontextusának a függvényében kell megítélni. Ez magában foglalhatja a termék kutatás-fejlesztési és gyártási költségeinek az összevetését a munkáltató által később realizált nyereséggel.
- Azt, hogy a feltaláló számára a díjazás megítélése „igazságos” (*just*): a munkavállalónak be kell mutatnia minden erőfeszítést és képességet, amely túlterjedt az adott munkakörben elvárható kötelezettségek teljesítésén, vagy igazolnia kell, hogy a találmány megalkotásának idejében nem kapott megfelelő javadalmazást.
- A juttatás pénzbeli értékét munkáltatója számára: legtipikusabban a találmány hasznosításából származó többletbevételt a munkáltató számára, összehasonlítva azzal a helyzettel, ha a szabadalmat nem adták volna meg;
- Az elért gazdasági előnynek azt a megfelelő részét, amelyet a munkavállaló feltalálónak kell tulajdonítani: itt a szabadalmi törvénynek a munkáltató méltányos részesedésre (*fair share*) vonatkozó rendelkezései kapcsán meghatározott tényezőket kell bemutatni, amelyekre a korábbiakban már utaltunk.

A másik ügyben, a *Shanks kontra Unilever*-perben²⁰ a legfelsőbb bíróság 2019-ben hozott döntése zárt le jogerősen egy 13 évig tartó jogvitát, egyben fontos iránymutatást adva a „kiemelkedő előny” értelmezése tárgyában. Ian Shanks professzort a *Unilever UK Central Resources Ltd (CRL)* négy évig kutatóként alkalmazta. Ez idő alatt olyan találmányt dol-

²⁰ Shanks v Unilever [2014] R.P.C. 29.

gozott ki, amelyet végül széles körben alkalmaztak a vércukorszint-vizsgálat területén. A találmányhoz fűződő jogokat a CRL az Unilever csoport más vállalatainak ruházta át 100 font ellenében. A találmányra ezen Unilever társaságok szereztek európai és egyéb külföldi szabadalmi oltalmat. Az Unilever önmagában nem volt érdekelt a glükózteszt fejlesztésében, ám végül összesen 24,3 millió fontot tett ki a szabadalmak értékesítéséből származó összbevétele.

A legfelsőbb bíróság az alsóbb szintű bíróságok döntését felülbírálván – ezek egyike sem tekintette a 24,3 millió font értékű gazdasági előnyt „kiemelkedőnek” – megállapította, hogy a korábbi határozatok tévesen ítélték meg az előny fogalmát, amikor az Unilever csoport egészének üzleti tevékenysége és nyeresége szempontjából közelítették meg azt, nem pedig a feltalálót alkalmazó leányvállalat összefüggésében. A legfelsőbb bíróság úgy ítélte meg, hogy ha egy cégcsoport kutató-fejlesztő leányvállalatot működtet az egész csoport érdekében, és ha a munka eredményeként szabadalmak jönnek létre, amelyeket a cégcsoport más tagjainak is rendelkezésére bocsátanak, akkor a vizsgálatnak az ugyanazon leányvállalat által végzett kutatás-fejlesztési tevékenység eredményeként létrejövő és a cégcsoport tagjai számára rendelkezésre bocsátott egyéb szabadalmakból származó előnyöket kell összevetnie. Mindezek mérlegelésével Ian Shanks találmányát kiemelkedőnek kell tekinteni, és 2 millió font összegű díjazásra jogosult. Az ítélet hangsúlyozza még, hogy a feleknek óvatosan el kell kerülniük egy olyan értelmezést, amely arra a következtetésre jutna, hogy a munkáltató „túl nagy ahhoz, hogy fizessen” (*too big to pay*), vagyis amikor azt a következtetést vonnák le, hogy a szabadalomnak nem volt „kiemelkedő előnye” pusztán azért, mert nincs jelentős hatása a cég általános jövedelmezőségre vagy az eladási értékekre.

A bírósági döntés potenciálisan sokkal inkább feltalálóbarát megközelítést jelent e témában, különösen olyan nagyvállalatok vagy vállalati csoportok esetében, amelyek cégcsoport szintű össznyeresége jóval nagyobb, mintsem hogy az egyes találmányok és az azokhoz kapcsolódó szabadalmak közvetlen hatása értelmezhető lenne vagy éppen kiemelkedőnek minősülne.

Franciaország

A munkavállalók által létrehozott találmányok tekintetében Franciaországban hosszú ideig nem volt jogszabályban rögzített külön szabályozás. A munkaszerződések, a kollektív szerződések, illetve maga a bírói joggyakorlat is három típusát ismerte el az ilyen találmányoknak. A szolgálati találmány (*invention service*) a munkaszerződésből eredő kötelezettség teljesítésével jött létre, és a jogok a munkáltatót illették. Az ún. szabad találmány (*invention libre*) esetében a munkavállaló a találmányt a munkáltatótól függetlenül, a munkaszerződésben rögzített feladatok ellátásán kívül hozta létre, és a jogok a munkavállalót illették. Létezett továbbá egy ún. vegyes találmányi kategória (*invention mixte*) is, ahol a találmány nem a munkáltató megbízásából vagy munkaköri kötelezettség részeként keletkezett, de

valamilyen módon mégis kapcsolódott a munkaviszonyához (pl. a munkavállaló a munkáltató eszközeit vagy anyagi támogatását használta a találmány megalkotásához, és ezek nélkül nem jött volna létre a találmány; vagy éppen munkaidőben végezte a találmányhoz vezető kutatómunkát). A bíróság ezen utolsó kategória esetében eseti jelleggel, az összes körülmény mérlegelésével döntött arról, hogy kit illetnek meg a találmányhoz fűződő jogok.²¹

A munkavállalók által létrehozott találmányok jogi sorsát illetően végül 1978-ban született meg a törvényi szintű szabályozás,²² amely alapvetően a mai napig meghatározza a munkáltató és a munkavállaló közötti viszonyt ezen a területen. Érdemi változást hozott még az az 1990-ben történt törvénymódosítás,²³ amely a „szolgálatinak” minősülő találmányok esetében a feltaláló munkavállaló részére kiegészítő díjazás fizetését írta elő arra az esetre, ha a munkáltató a szabadalmat hasznosítja; innentől kezdve önmagában a kifizetett munkabér nem szolgálhat ellentételezésül a szabadalomhoz fűződő jog átruházásáért.

Jelenleg Franciaországban a munkavállaló által létrehozott találmányokkal kapcsolatos jogokat az 1992-ben elfogadott szellemi tulajdon-védelmi kódex rendelkezései²⁴ szabályozzák. Főszabály szerint a szabadalomhoz való jog Franciaországban is a feltalálót illeti meg. Ugyanakkor a munkavállalók által létrehozott találmányok esetében speciális szabályokat kell alkalmazni.

A francia jog a munkavállaló által létrehozott találmányok három kategóriáját ismeri.

- A munkáltató utasítására létrehozott találmánynak (*invention de mission*) kell tekinteni a munkavállaló által a tényleges munkakörének megfelelően ellátott, feltalálói feladatokat is magában foglaló munkaszerződésének végrehajtása vagy a munkáltató megbízásából készített tanulmányok és elvégzett kutatások során megalkotott találmányt, ha ezek készítésére, illetve elvégzésére a munkáltató kifejezetten utasítást adott. Ebben az esetben a találmányhoz fűződő valamennyi jog a munkáltatót illeti meg. A feltalálónak joga van a munkabéren felüli külön díjazásra, amelyet a munkaszerződés, kollektív szerződés vagy egyéb megállapodás rögzíthet.
- A munkáltató kifejezett utasítása nélkül, de a munkáltató tevékenységi köréhez köthető találmányról (*invention hors mission attribuable*) akkor van szó, ha azt a munkavállaló – anélkül, hogy ez feladata lett volna – a társaság tevékenységi körébe tartozó tárgykörben hozza létre vagy a feladatai ellátása során a munkáltató által biztosított technológiák, eszközök vagy ismeretek révén alkotja meg. A szabadalomhoz fűződő jog elsődlegesen a munkavállalót illeti meg, de a munkáltató – döntése szerint – igényt formálhat akár a szabadalomhoz fűződő jogra, akár a találmány (kizárólagos) hasznosítására. Amennyiben a munkáltató igényt formál a találmánnyal kapcsolatos

²¹ Lásd: <https://cours-de-droit.net/les-inventions-de-salaries-a121605182/> – letöltés: 2020. augusztus 24.

²² Loi n°78-742 du 13 juillet 1978 modifiant et complétant la loi n° 68-1 du 2 janvier 1968 tendant à valoriser l'activité inventive et à modifier le régime des brevets d'invention.

²³ Loi n°90-1052 du 26 novembre 1990 relative à la propriété industrielle.

²⁴ Art L. 611-7 Code de la propriété intellectuelle (1992).

(hasznosítási) jogokra, a munkavállalót megfelelő (igazságos) díjazás („*juste prix*”) illeti meg, amely lehet egyösszegű átalánydíj, az üzleti eredménnyel arányosan meghatározott díjazás vagy a kettő kombinációja.

- A munkáltató utasítása nélkül és a munkavállaló tevékenységéhez nem köthető találmányok (*invention hors mission non attribuable*) esetében valamennyi jog a munkavállalót illeti meg. A munkavállaló jogosult a találmány tárgya szerinti megoldást szabadon hasznosítani, illetve értékesíteni.

Minden munkavállalónak kötelessége az általa megalkotott valamennyi találmányt haladéktalanul ismertetni a munkáltatóval, illetve az ismertetést a francia nemzeti iparjogvédelmi hatóságon (INPI)²⁵ keresztül is meg lehet tenni, amelyik azt haladéktalanul továbbítja a munkáltató felé. Ez az ismertetési kötelezettség független attól, hogy a munkavállalónak volt-e utasítása a munkáltatótól találmányok létrehozására vagy sem, ugyanakkor ez a kötelezettség kizárólag a szabadalmaztatható találmányokra terjed ki. Az ilyen módon ismertetendő találmánynak a fenti három kategóriába való besorolása elsődlegesen a munkáltató feladata és joga, de erre előzetesen (az ismertetéssel egyidejűleg) a munkavállaló is javaslatot tehet.

Az ismertető nyilatkozatnak elegendő információt kell tartalmaznia ahhoz, hogy a munkáltató a találmány megfelelő besorolását el tudja végezni, így különösen meg kell jelölni:

- a találmány tárgyát és a tervezett alkalmazását,
- a találmány megalkotásának a körülményeit (pl.: a munkáltatótól kapott utasítások, a vállalkozás által biztosított korábbi szakmai tapasztalatszerzés vagy munka, több munkavállaló együttműködése stb.).

Ha a munkavállaló megítélése szerint olyan találmányról van szó, amely a munkáltató kifejezett utasítása nélkül jött létre, de a munkáltató tevékenységi köréhez köthető (*invention hors mission attribuable*), akkor a nyilatkozatot ki kell egészíteni a találmány teljes bemutatásával, amely lehetővé teszi a munkáltató számára, hogy megítélje, igényt tart-e találmányhoz kapcsolódó jogokra, valamint hogy értékelni tudja a találmány szabadalmazhatóságának lehetőségét.

A találmány leírásának tartalmaznia kell:

- a megfogalmazott problémát, figyelembe véve a technika állását,
- a javasolt megoldást és
- a találmány példakénti kiviteli alakját.

A találmány tárgyában a munkáltató felé tett nyilatkozat kölcsönös titoktartási kötelezettségeket ró a munkaadóra és a munkavállalóra. A szabadalmi bejelentés benyújtásáig mindkét félnek tartózkodni kell minden olyan cselekménytől, amely a találmány tartalmának nyilvánosságra hozatalát eredményezheti.

²⁵ Institut national de la propriété industrielle (INPI) – Nemzeti Iparjogvédelmi Intézet.

A munkavállalói nyilatkozat kézhezvételétől számítva a munkáltatónak két hónapja van arra, hogy véleményt nyilvánítson a találmány munkavállaló által javasolt besorolásáról (munkáltató utasítására létrehozott találmány vagy a másik két kategória valamelyike.) A második hónap végén, ha a munkáltató nem nyilatkozik, a javasolt besorolást elfogadottnak kell tekinteni. Abban az esetben, ha munkáltató kifejezett utasítása nélkül létrehozott, de a munkáltató tevékenységi köréhez köthető találmányról (*invention hors mission attribuable*) van szó, a munkáltatónak négy hónapon belül kell nyilatkoznia arról, hogy a találmányhoz fűződő jogokra igényt tart-e. Ha négy hónapon belül nem nyilatkozik, a munkavállaló szabadon rendelkezhet a találmánnyal.

A munkaviszonyok komplexitása az egyes gazdasági társaságokban gyakran bonyolulttá teszi annak meghatározását, hogy a találmány a három kategória közül melyikbe sorolható be. Sőt, még ha egyetértés is van a találmány besorolásában, a felek nem feltétlenül értenek egyet a munkavállalónak járó díjazás (a kiegészítő díjazás vagy éppen a *juste prix*) mértékében.²⁶

Nincs olyan jogszabályi rendelkezés, amely azt írná elő, hogy a munkavállalónak járó kiegészítő díjazást a munkavállaló munkabére alapján határozzák meg. A kiegészítő díjazás összegének meghatározásakor figyelembe lehet venni a találmány megvalósításának körülményeit, valamint és a társaság által megszerzett profitot is. Meg kell azonban jegyezni, hogy a munkavállaló az általa a munkáltatónál végzett szakmai tevékenysége során megalkotott valamennyi találmány után díjazásra válik jogosulttá a munkaadó részéről, már csupán abból a tényből kifolyólag is, hogy találmányát munkáltatói utasításra létrehozott találmánynak kell tekinteni.

Vitás kérdések esetén a munkáltató vagy a munkavállaló:

- egyeztető fórumként megkeresheti a Munkavállalói Találmányok Nemzeti Bizottságát (*Commission nationale des inventions de salariés*), amelynek titkársága az INPI-nél található;
- bírósághoz fordulhat, amely Franciaországban a szabadalmi jogvitás ügyekben kizárólagos hatáskörrel bíró párizsi felsőbíróságot (*Tribunal de grande instance de Paris*) jelenti.

Finnország

Finnországban a munkaviszonyban és a közszolgálati jogviszony keretében létrehozott találmányokra vonatkozó szabályokat 1967 óta külön törvény²⁷ tartalmazza (a továbbiakban: munkavállalók találmányairól szóló törvény). Nem tartoznak e törvény hatálya alá a felsőoktatásban foglalkoztatottak által létrehozott találmányok, amelyek esetében 2006 óta egy

²⁶ Lásd: *Dalila Madjid*: Les inventions de salariés. Villages de la Justice, Juillet 2019.

²⁷ Act on the Right in Employee Inventions (Laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin) (656/1967).

másik törvény²⁸ rendelkezései alkalmazandók. A törvényi szabályozás alapján a munkavállaló által megalkotott találmányokat szokásosan négy kategóriába sorolják.²⁹

- Azon találmányok tekintetében, ahol a találmány megalkotása a munkavállaló munkaköri kötelezettségeinek ellátásából származik vagy a munkáltatónál szerzett munkatapasztalatainak az eredménye, a munkáltató igényt formálhat a találmányhoz fűződő jogok egészére vagy azok egy részére, feltéve hogy a találmány tárgya a munkáltató tevékenységi körébe tartozik. Ha a találmány megalkotására a munkáltató kifejezett utasítására került sor, a találmányhoz fűződő jog akkor is megilleti a munkáltatót, ha annak tárgya nem tartozik a munkáltató tevékenységi körébe.
- Azon találmányok, amelyek tekintetében az előbb felsorolt körülmények (munkaköri kötelezettség, munkáltatói utasítás, ott szerzett szakmai tapasztalat) nem állnak fenn, de a találmány a munkaviszonnyal összefüggésben keletkezett és tárgya a munkáltató tevékenységi körébe tartozik, a munkáltató jogosult a találmány hasznosítására, de egyébként a munkavállaló szabadon rendelkezik a találmányhoz fűződő jogokkal. A munkáltató mindazonáltal rendelkezik azzal a törvényben rögzített joggal, hogy a munkavállalóval szerződés útján ennél szélesebb körű jogosultságok biztosításáról állapodjon meg a találmány kapcsán.³⁰
- Azon találmányok tekintetében, amelyek tárgya a munkáltató tevékenységi körébe tartozik ugyan, de a munkaviszonytól teljesen függetlenül jöttek létre, munkáltató törvényben rögzített joga csak arra szorítkozik, hogy a munkavállalóval szerződés útján ennél szélesebb körű jogosultságok biztosításáról állapodjon meg.
- A munkavállaló által létrehozott, és a fenti kategóriákba nem tartozó találmányok esetében a munkáltatónak nincs semmilyen rendelkezési joga e találmányok tekintetében, ezen találmányok vonatkozásában a törvény semmilyen kifejezett rendelkezést nem tartalmaz.

A fenti első három kategóriába tartozó találmányok esetében a munkavállaló a találmány megalkotását követően haladéktalanul írásban értesíti a munkáltatót, egyidejűleg megadva a találmányra vonatkozó mindazon információt, amely ahhoz szükséges, hogy a munkáltató kellő mértékben megismerhesse azt. A munkáltató kérésére a munkavállalónak arról is tájékoztatnia kell a munkáltatót, hogy véleménye szerint milyen kapcsolat áll fenn a munkaviszonya és a találmány tárgya között.

Annak a munkáltatónak, aki igényt tart a munkavállaló által megalkotott találmányhoz kapcsolódó jogokra, legkésőbb a munkavállaló általi értesítés kézhezvételétől számított négy hónapon belül kell írásban értesítenie erről a munkavállalót. A munkáltatónak ugyan-

²⁸ Act on the Right in Inventions Made at Higher Education Institutions (Laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin lag om rätt till uppfinningar vid högskolor) (369/2006).

²⁹ Lásd: *Hanna Lahti*: Employee Inventions: Rights of the company and the inventor. 2018: <https://lindblad.fi/>.

³⁰ „The employer shall have priority to acquire such a right by agreement with the employee” – Act on the Right in Employee Inventions 4. cikk (3) bekezdés.

ezen időtartamon belül jeleznie kell, hogy gyakorolni kívánja-e azt a törvényben rögzített jogát, hogy a munkavállalóval – szerződés útján – a második és harmadik kategóriába tartozó találmányok esetében az alapesetben biztosítottnál szélesebb körű jogosultságokról állapodjon meg.

Ezen négy hónapos határidő alatt a munkavállaló a munkáltató írásbeli engedélye nélkül a találmányhoz fűződő jogait nem ruházhatja át, valamint a találmányt nem hozhatja nyilvánosságra olyan módon, hogy azzal megakadályozza vagy gátolja a találmány tárgyának valamely más személy javára történő hasznosítását. Ugyanakkor a munkavállaló – a munkáltató részére a találmányról adott megfelelő írásbeli értesítés megadásától számított egy hónap elteltével – Finnországban szabadalmi bejelentést tehet.

Ha a találmányhoz fűződő jogok a törvény rendelkezései alapján a munkavállalóról a munkáltatóra szálltak át, a munkavállaló a munkáltatótól megfelelő (ésszerű) díjazásra jogosult még abban az esetben is, ha a találmány kidolgozása előtt másképp állapodtak meg. Ettől a rendelkezéstől eltérni nem lehet. A munkavállalóknak fizetett megfelelő (ésszerű) díjazást mindig esetileg kell meghatározni. A munkavállalónak fizetendő díjazás meghatározásának kritériumait 1988 óta külön rendelet³¹ rögzíti. A megfelelő összegű díjazás megállapítása során figyelembe kell venni a találmány értékét, a munkáltató jogszerzésének a mértékét, a munkaszerződésben rögzített feltételeket, valamint a munkaviszony egyéb szempontjait is. A díjazás alapja a találmány hasznosításával a munkáltatónál jelentkező gazdasági előny, illetve a licencianalógia módszerét is alkalmazni lehet. A díjazás főszabályként egyösszegű átalánydíjból és időszakonként fizetendő jogdíjból (*royalty*) tevődik össze. A díjazás kizárólag átalányösszeg formájában is meghatározható, ha a találmány gazdasági szempontból csekély jelentőségű, a találmányt nem hasznosítják, vagy egyéb különleges ok áll fenn. A díjazás átalányösszegként határozható meg továbbá azokban az esetekben is, amikor a találmány megalkotása nyilvánvalóan a munkavállaló munkaköri kötelességei közé tartozik, és a találmány kisebb értékű, vagy ha nem határozható meg olyan eladási ár, amelyből a jogdíj kiszámítható lenne.

A munkavállalók találmányairól szóló törvény rendelkezései alapján működik a Munkavállalói Találmányi Bizottság (*Employee Invention Committee*), amely szakvéleményt ad a törvény vagy a felsőoktatási intézményekben létrehozott találmányokról szóló törvény alkalmazásával összefüggő kérdésekben. A bizottság elnökét, valamint nyolc tagjából kettőt a kormány határozott időtartamra nevez ki, akik nem képviselik sem a munkáltatói, sem a munkavállalói érdekeket. Az elnöknek és a hivatkozott két tag egyikének bírói képesítéssel kell rendelkeznie, míg a másik tagnak mérnöki diplomával kell rendelkeznie, és jártasnak kell lennie szabadalmi kérdésekben. A többi tag közül, akiknél elvárás a szakmai gyakorlati tapasztalat, hármat-hármat a munkáltatói, illetve a munkavállalói szervezetek jelölnek.

³¹ Decree on the Right in Employee Inventions (Asetus oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin förordning om rätt till arbetstagares uppfinningar) (527/1988).

A Munkavállalói Találmányi Bizottságtól szakvéleményt kérhetnek a munkáltatók és a munkavállalók, valamint bíróságok is, amikor a jogvita tárgya valamely találmányhoz fűződő jog, így különösen a találmányt megalkotó munkavállalót mint feltalálót megillető díjazás. A bizottság választottbíróági fórumként is működik, ha a munkáltató és a munkavállaló megállapodik a bizottság joghatóságának a kikötéséről.

A munkavállalók találmányairól szóló törvény rendelkezései túlnyomórészt diszpozitív szabályok, így csak a munkaszerződés ellenkező kikötése hiányában alkalmazandók. A felek közös megegyezéssel sem térhetnek el azonban a törvény rendelkezéseitől, például a munkavállalónak a szabadalmi bejelentés megtételére való jogosultsága, a találmány munkáltatóra történő átszállása esetén a munkavállalót megillető megfelelő díjazás, a munkáltatónak a találmányi díjazás alapjául szolgáló információszolgáltatási kötelezettsége tekintetében.

A felsőoktatásban létrehozott találmányokról szóló külön törvény sok tekintetben a munkavállalók találmányairól szóló törvény rendelkezéseit veszi át. Az felsőoktatási intézményeknél foglalkoztatotti jogviszonyban állóknak – a munkavállalókhoz hasonlóan – haladéktalanul be kell jelenteniük az általuk megalkotott találmányokat a felsőoktatási intézmény részére. Az intézménynek hat hónap áll a rendelkezésére, hogy nyilatkozzon arról, hogy a találmányhoz kapcsolódó jogokra igényt tart-e. Ha a felsőoktatási intézmény ezen határidőn belül nem nyilatkozik, azt joglemondásként kell értelmezni.

Amennyiben a felsőoktatási intézmény igényt tart a találmányhoz kapcsolódó jogokra, a munkavállaló megfelelő (észszerű) díjazásra tarthat igényt. Minden olyan megállapodást, amelyben a munkavállaló a találmány megalkotása előtt lemondana a díjazásról, semmisenek kell tekinteni. A díjazás összegének megállapítása során a munkavállalók találmányairól szóló rendelkezésekkel összhangban álló szabályok szerint kell eljárni.

Eltérrő megállapodás hiányában a feltaláló nem publikálhat olyan kutatási eredményt, amely veszélyeztetheti a találmány tekintetében szabadalmi oltalom megszerzését vagy egyéb hasznosítását, ha a felsőoktatási intézmény jogosult a jogok e törvény rendelkezései szerinti megszerzésére.

Ausztria

Az első modern szabadalmi törvényt Ausztriában 1897-ben fogadták el.³² A szolgálati találmányra vonatkozó részletes szabályokat a törvény 1925. évi novelláris módosítása³³ vezette be az osztrák szabadalmi jogba. 1938 és 1945 között a mai Ausztria területén is a német szabadalmi jog, így a szolgálati találmányokra vonatkozó rendeletek rendelkezéseit kellett alkalmazni. Ezt az időszakot követően az osztrák jogalkotás a korábbi, első köztársaságbeli szabályozáshoz nyúlt vissza, újra hatályba léptetve az egyszer már hatályukat veszített jog-

³² Gesetz vom 11. Jänner 1897 betreffend den Schutz von Erfindungen (RGBl 30/1897).

³³ Bundesgesetz vom 2. Juli 1925 über die Abänderung und die Ergänzung von Bestimmungen des Patentgesetzes (Patentgesetznovelle 1925). (BGBl 219/1925).

szabályokat. A szolgálati találmányokra (*Erfindungen von Dienstnehmern*) vonatkozó rendelkezéseket jelenleg az 1970-ben elfogadott osztrák szabadalmi törvény³⁴ 6–20. §-a szabályozza, amelyek csekély eltéréssel az 1925-ben elfogadott szöveggel azonosak.

A szabadalmi törvény „munkavállaló” (*Dienstnehmer*) fogalma gyakorlatilag valamenyny, alkalmazotti és munkaviszonyban munkavégzésre irányuló tevékenységet végző személyre kiterjed, ideértve a közszolgálatban foglalkoztatottakat is. A szabadalomhoz való jog a munkaviszony fennállása alatt létrehozott találmányok tekintetében is a munkavállalót illeti meg, kivéve ha szerződés ettől eltérően rendelkezik. A munkáltató és a munkavállaló között a munkavállaló jövőbeni találmányaihoz kapcsolódó jogoknak a munkáltatóra való átszállásáról vagy a hasznosítási jogok átengedéséről létrejött megállapodás csak azon találmányok tekintetében joghatályos, amelyeket a törvény szolgálati találmánynak (*Diensterfindung*) tekint. A munkáltató és a munkavállaló közötti megállapodás írásbeli formát igényel vagy arról kollektív szerződésben kell rendelkezni.

Közszolgálatban foglalkoztatottak esetében nincs szükség az előzőek szerinti megállapodásra, itt a munkáltató a munkavállaló (közalkalmazott) szolgálati találmányai tekintetében a szabadalomhoz fűződő jogra, illetve a hasznosítási jogokra igényt formálhat külön megállapodás nélkül is. Ezen szolgálati jogviszonyból eredő találmányok esetében a munkáltató a jogait harmadik személyekkel szemben is érvényesítheti.

A törvény pontosan meghatározza, hogy milyen feltételek fennállása esetén tekinthető a találmány szolgálati találmánynak. Ennek értelmében a szolgálati találmány tárgyának a munkáltató azon tevékenységi körébe kell esnie, amelyben a munkavállaló foglalkoztatása történik, valamint a törvény által meghatározott következő három követelmény közül legalább egynek teljesülnie kell.

- Az a tevékenység, amelyik a találmány létrejöttéhez vezetett, a munkavállaló munkaviszonyból eredő kötelezettségeinek részét képezi, vagy
- a munkavállaló a vállalkozás keretében végzett munkája során kapta meg azt az ösztönzést, amely a találmány létrejöttéhez vezetett, vagy
- a találmány létrejöttét a vállalkozásnál lévő szakmai tapasztalatok és eszközök felhasználása jelentősen megkönnyítették.

A törvény hatálya csak a szabadalmi oltalomban részesíthető találmányokra terjed ki. A német szabályozással ellentétben azok a műszaki megoldások, amelyekre „csak” használati-minta-oltalom szerezhető, nem tartoznak ebbe a körbe.

Amennyiben a munkáltató és a munkavállaló között a korábban hivatkozott előzetes megállapodás létrejött (vagy közszolgálatban foglalkoztatottról van szó), a munkavállaló köteles a létrehozott találmányt haladéktalanul ismertetni a munkáltatóval, kivéve ha a találmány nyilvánvalóan nem tartozik a megállapodás hatálya alá. A munkáltatónak négy hónapon belül kell nyilatkoznia, hogy a megállapodás alapján a találmányra igényt tart-e.

³⁴ Patengesetz 1970 (BGBl 259/1970).

Ha a munkáltató ezen a határidőn belül nem nyilatkozik vagy nemleges nyilatkozatot tesz, a találmányhoz kapcsolódó jogok a munkavállalót illetik meg.

A találmányhoz kapcsolódó jogok átadásáért a munkavállaló megfelelő külön díjazásra jogosult. Ez alól kivételt jelent az az eset, ha a munkavállalót kifejezetten arra alkalmazzák, hogy feltalálói tevékenységet lásson el a munkáltatónál, és a munkavállaló ténylegesen is ezt a feladatot látja a munkája során, továbbá, ha a találmány abból a tevékenységből eredt, amely az ő felelősségi körébe tartozik. Ezen munkavállaló csak abban az esetben jogosult külön díjazásra, ha egyébként a munkaszerződésben a feltalálói minőségben történő foglalkoztatásra történő hivatkozással a részére magasabb munkabér nem került már eleve meghatározásra.

A találmányi díj iránti igény a szolgálati találmány munkáltatóra történő átruházásával keletkezik, a munkáltató azonban nem köteles a szabadalmi bejelentés megtételére. Mindazonáltal a díjigény feltétele, hogy a találmány a szabadalmi törvény szerint oltalomképes legyen. Amennyiben kiderül, hogy a szolgálati találmányra szabadalom nem szerezhető, a munkavállaló díjigénye megszűnik, de a részére addig már kifizetett díjak megtérítésére nem köteles.

A munkavállalót megillető díjazás megállapítása során figyelemmel kell lenni különösen a találmány gazdasági jelentőségére a társaság számára, valamint a találmány értékesítésére belföldön vagy külföldön. A tapasztalatok, eszközök és az előkészítő munka biztosítása a munkáltató részéről csökkenti a munkavállalót megillető díjazás összegét. Az osztrák bírósági gyakorlat előszeretettel részesíti előnyben a licencianalógia módszerét a találmányi díj összegének meghatározásakor.

Ha a találmányi díj mértéke a találmány munkáltató általi hasznosításának intenzitásától függően került megállapításra, de a munkáltató elmulasztja, hogy a találmányt gazdasági jelentőségének megfelelően hasznosítsa, akkor a díjazást az alapján kell megállapítani, mintha a munkáltató a találmányt a tényleges gazdasági jelentőségének megfelelően hasznosította volna. A munkavállaló akkor is megfelelő díjazásra jogosult, ha a munkáltató a találmányt harmadik személyekre ruházza át vagy más számára rendelkezésre bocsátja, kivéve ha a munkavállaló ehhez az átruházáshoz vagy rendelkezésre bocsátáshoz előzetesen hozzájárult.

A munkavállalók védelmét szolgálják a szabadalmi törvény azon rendelkezései, amelyek értelmében a munkavállaló e törvényben rögzített jogairól szerződéses úton sem lehet lemondani vagy azokat korlátozni.

Vagyoni jogai mellett a feltalálónak joga van arra, hogy a szabadalmi eljárásban és a szabadalmi lajstromban feltalálóként feltüntessék. Ez a jog nem átruházható és nem örökölhető, ugyanakkor joghatályosan lemondani sem lehet róla.

Amerikai Egyesült Államok

Az Amerikai Egyesült Államokban a munkavállalók által létrehozott találmányokkal kapcsolatosan semmilyen kifejezett, jogszabályban rögzített rendelkezés nincs. Az amerikai alkotmányból levezetett általános szabályként a szabadalomhoz való jog a találmányt létrehozó feltalálót illeti meg, amelyen az sem változtat, ha munkavállalóként munkaviszonyban áll. Annak természetesen nincs akadálya, hogy a feltaláló – akár már a találmány létrehozása előtt – a találmánnyal kapcsolatos és a szabadalomhoz fűződő jogait szerződés (így akár munkaszerződés keretében) a munkáltatóra átruházza.³⁵

A munkaszerződések tartalma a gyakorlatban rendszerint eltérő attól függően, hogy a munkavállalótól az ellátandó feladataira tekintettel várható-e szabadalmazható találmány létrehozása vagy sem. Azokban az esetekben, amikor a munkaviszony jellege magában hordozza találmány megalkotásának a lehetőségét, a munkaszerződés rendszerint tartalmaz egy olyan rendelkezést, amely biztosítja a munkavállaló által létrehozott találmány tekintetében a jogok átszállását a munkáltatóra. Az ilyen szerződéses kikötések figyelembe szokták venni a munkavállaló megfelelő ellentételezését is a munkavállaló által létrehozott és átruházandó találmányok vonatkozásában, és a munkáltató a szabadalom átruházásáért, valamint a találmányhoz kapcsolódó jogok hasznosításból vagy értékesítésből származó bevétele után további díjazás megfizetésére rendszerint nem vállal kötelezettséget.

Amennyiben a munkavállaló anélkül hoz létre egy találmányt, hogy a munkaszerződés erről a kérdésről rendelkezne, és a találmány tárgyköre nem is kapcsolódik a munkáltató tevékenységi köréhez, a munkavállaló saját belátása rendelkezhet a találmányhoz fűződő jogokkal: saját nevében szabadalmi bejelentést tehet, jogait harmadik személy részére szabadon átruházhatja, vagy éppen felajánlhatja a munkáltató számára átruházás, illetve hasznosítás céljából.

Ha a munkavállaló által létrehozott találmány tárgyköre a munkáltató tevékenységi körébe esik, illetve maga a találmány létrehozása is a munkavégzéssel összefüggő tevékenység eredménye, viszont a munkaviszonyt szabályozó szerződésben vagy a felek között létrejött más szerződésben az ezzel összefüggő kérdéseket előzetesen mégsem szabályozták, a szabadalomhoz való jog a munkavállalót illeti meg. Ezekben az esetekben a munkáltató két általánosan alkalmazott jogelvet mégis segítségül tud hívni, hogy a jogos érdekeit a szerződéskötéskor elkövetett mulasztás ellenére biztosítani tudja. Ez a két jogelv a „*hired-to-invent*”, illetve a „*shop right*” doktrína.³⁶

³⁵ Lásd: Iwao Yamaguchi: Theory and Practice of Employees' Invention. Asia-Pacific Industrial Property Center, 2006.

³⁶ Lásd: <https://www.cccba.org/article/preserving-employers-patent-rights-with-shop-rights-hired-to-invent-doctrines/> – letöltés: 2020. augusztus 25.

A szerződéses jogból eredő (tehát nem *common law* alapú) „*hired-to-invent*” jogelv kivételként jelent az alól a szabály alól, hogy a feltalálót a találmányhoz fűződő valamennyi jog kizárólagosan megilleti. Általánosan elfogadott megközelítés szerint ugyanis ha valakit azért alkalmaznak, hogy találmányokat hozzon, és aki a foglalkoztatására irányuló szerződés teljesítése során sikeresen el is látja ezt a feladatot, azaz találmányt hoz létre, köteles a találmányhoz fűződő összes jogot átruházni az őt foglalkoztató személyre. Mindennek adott esetben akkor is igaznak kell lennie, ha magában a foglalkoztatásra irányuló szerződésben a találmányhoz, illetve a szabadalomhoz fűződő jogról – valamilyen okból – kifejezetten nem rendelkeztek. Ez jogelvként egyszerűnek hangzik, ugyanakkor érvényesítése a bíróságok előtt nem minden esetben könnyű.

Annak a bíróság általi megerősítése, hogy egy munkavállalót találmány létrehozására alkalmaztak, attól függ, hogy a foglalkoztatás körülményei tükrözik-e egy olyan (kifejezett vagy hallgatolagos) megállapodás létrejöttét, amelynek értelmében a munkavállaló valamennyi, találmányhoz fűződő és szabadalomhoz való jogát a munkaadóra ruházta át, mindössze ennek írásba foglalása nem történt meg. A bíróságok több különféle tényezőt vizsgálnak annak eldöntésére, hogy ténylegesen megállapodtak-e a felek a jogok átruházásáról. Noha ezen figyelembe veendő körülményekről kimerítő felsorolás természetesen nem létezik, a legtöbb bíróság általában a következő tényezők valamilyen kombinációját vizsgálja meg a döntése során.

- Létezett-e írásbeli munkaszerződés, amely érintette a szabadalmi jogokat?
- Korábbi munkaszerződések vagy belső szabályzatok foglalkoztak-e a szabadalmi jogokkal?
- A foglalkoztatás feltalálói minőségben történt-e?
- A szerződés szerinti feltalálói tevékenységet ténylegesen a munkavállaló látta-e el?
- A találmány létrehozásához vezető tevékenységet a munkáltató létesítményeiben végezték-e?
- A munkavállaló engedélyezte-e vagy megtagadta a munkáltató számára a találmány hasznosítását?
- A munkaadó adott-e iránymutatást a munkavállalónak?
- A munkáltató erőforrásait használták-e fel a fejlesztés során?

Általános gyakorlat szerint ha a munkáltató pontos utasítást adott arra, hogy mit is kell fejleszteni, a feladatot a munkavállaló jelentős részben munkaidőben végezte, a munkáltató ösztönözte, irányította a munkáját, és az ellátott tevékenységért fizetett a munkavállalónak, a bíróság nagy valószínűséggel a munkáltatónak ad igazat, és ítéletével ráruházza a szabadalomhoz való jogot.

Amennyiben a munkáltató nem tudja bizonyítani, hogy a foglalkoztatás célja kifejezetten találmányok létrehozása volt (és így jogutódlás útján megszerezze a szabadalomhoz való jogot), még mindig marad lehetősége arra, hogy a precedensjogi (*common law*) alapú *shop right* elv alapján legalább hasznosítási jogot szerezzen a szabadalom tárgyát képező talá-

mány tekintetében. Az angol „shop” szót itt „gyár”, illetve „üzem” értelemben használva, a *shop right* ebben az összefüggésben szó szerint egy gyárnak vagy üzemnek a találmány hasznosítására vonatkozó jogát jelenti.

Maga a *shop right* egy hallgatólágosan létrejövő, nem kizárólagos licenciát (hasznosítási jogot) jelent, amely alapján egy vállalkozás saját tevékenységi körében hasznosíthatja azt a szabadalmaztatott találmányt, amelynek feltalálója egy olyan alkalmazottja, aki a találmányt munkaköre szerinti tevékenységet ellátva, a vállalkozás berendezéseit használva vagy a vállalkozás költségén hozta létre, noha ez a foglalkoztatására irányuló szerződés alapján nem lett volna elvárható tőle. Még abban az esetben is, ha a munkavállaló nem ruház át semmilyen jogot a munkáltatóra, a bíróság megállapíthatja, hogy a vállalkozásnak joga van a találmány nem kizárólagos hasznosítására, és a munkavállaló a munkáltatója ellen nem indíthat pert szabadalombitorlás miatt. Mindez lehetővé teszi a munkáltató vállalkozás számára, hogy a szabadalom tárgyát képező megoldást a szokásos üzleti tevékenysége során a munkavállaló részére fizetendő külön licenciadíj megfizetése nélkül hasznosítsa. A *shop right* szerinti nem kizárólagos hasznosítási jogot nem lehet átruházni. Ezt a munkáltató kizárólag a saját működési körében használhatja, és a munkáltató vállalkozás nem adhatja el független harmadik félnek, kivéve azt az esetet, ha az üzleti vállalkozás egésze kerül átruházásra.

A bíróságok a *shop right* fennállásának megítélésakor a foglalkoztatással kapcsolatos összes ténytet megfelelően értékelik, így gyakorlatilag bármilyen tényező releváns lehet. Néhány olyan tényező, amelyet szinte mindig figyelembe vesznek:

- A munkavállaló ellenszolgáltatás nélkül használta a munkáltató létesítményeit a találmány megvalósítása érdekében?
- A találmány kidolgozása a munkáltató anyagainak felhasználásával, munkaidőben történt-e?
- A munkavállaló beleegyezett-e a találmány munkáltató általi hasznosításába?

Izrael

Az izraeli szabadalmi törvény³⁷ 1967 óta külön fejezetben szabályozza a szolgálati találmány jogintézményét. Az izraeli jog a munkavállaló által létrehozott találmánynak két kategóriáját ismeri: a szolgálati találmányt (*service invention*), amikor a szabadalomhoz fűződő jog a munkáltatót illeti meg, illetve az ebbe a kategóriába nem eső minden más találmányt, amikor valamennyi jog a munkavállalónál mint feltalálónál marad. Az izraeli szabadalmi törvény 1967 óta külön fejezetben szabályozza a szolgálati találmány jogintézményét.

A szabadalmi törvény rendelkezései értelmében a munkavállaló az általa a munkaviszonyának fennállása alatt és azzal összefüggésben megalkotott találmányairól és esetlegesen

³⁷ Israeli Patents Law, 5727 – 1967.

már meg is tett szabadalmi bejelentéseiről haladéktalanul köteles értesíteni a munkáltatóját. A joggyakorlat szerint a találmány szolgálati jellegének megállapításához elegendő a munkaviszony és a találmány között fennálló gyenge ok-okozati kapcsolat is. A munkáltató és a munkavállaló közötti eltérő megállapodás hiányában a találmányhoz kapcsolódó jogok a munkáltatót illetik meg, kivéve ha a munkáltató ezekről a jogokról az értesítéstől számított hat hónapon belül lemond. Azaz ha a munkáltató hat hónapon belül nem nyilatkozik, őt illeti meg a szabadalomhoz való jog. Ugyanakkor a munkavállalónak lehetősége van arra, hogy a találmány megalkotásáról szóló nyilatkozatában a munkáltató felé úgy nyilatkozzon, hogy igényt tart a szabadalomhoz való jogra, ha a munkáltató nem jelzi az igényjogosultságát. Ha az ilyen tartalmú nyilatkozatot követő hat hónapon belül a munkáltató ellentétes tartalmú (jogfenntartó) nyilatkozatot nem tesz, valamennyi jog a munkavállalót illeti meg.

Ha a munkavállaló a munkáltató felé a találmány megalkotásáról szóló nyilatkozatot tett, illetve arra egyébként kötelezett volt, köteles a munkáltató tudomására hozni minden olyan részletet a találmány kapcsán, amely a munkáltatónak döntése megalapozásához, illetve a munkavállalót megillető díjazás megállapításához szükséges. Mindaddig, amíg nem nyújtottak be szabadalmi bejelentést valamely szolgálati találmányra, addig a munkavállalót és a munkáltatót is titoktartási kötelezettség terheli.

Amennyiben a találmány szolgálati jellege kapcsán a munkavállaló és a munkáltató között jogvita merül fel, bármelyik fél kérheti a szabadalmi hatóság vezetőjét, hogy döntsön a vitás kérdésben.

A szabadalmi törvény értelmében ha a felek között nem jött létre olyan megállapodás, amely rögzítené, hogy a munkavállaló milyen feltételek mellett és milyen mértékű díjazásra jogosult a szolgálati találmányhoz kapcsolódó jogai átengedéseért, akkor a díjazás összegét a szabadalmi törvény rendelkezései alapján felállított ún. kompenzációs és jogdíjbizottság (*Compensation and Royalties Committee*) határozza meg. A bizottságnak ebben a kérdésben kizárólagos hatásköre van. A háromtagú bizottság az izraeli szabadalmi hivatal mellett működő döntéshozatali fórum, amelynek elnöke a legfelsőbb bíróság egyik kijelölt bírása, másik két tagja pedig az izraeli szabadalmi hatóság vezetője, valamint egy egyetemi tanár. A bizottság a döntéshozatal során különösen a következő tényezőket veszi figyelembe:

- a munkavállalót milyen minőségben foglalkoztatták;
- a találmány és a munkavállaló által ellátott feladatok közötti kapcsolat jellege;
- a munkavállalónak mennyire volt kezdeményező szerepe a találmány elkészítésében;
- a találmány hasznosítási lehetőségei, valamint annak tényleges hasznosítása;
- a munkavállaló által a találmány jogi oltalmának Izrael területén történő biztosítása érdekében felmerült ésszerű költségek.

A kompenzációs és jogdíjbizottság hatásköre kiterjed a korábban meghozott határozatának a felülvizsgálatára is, ha véleménye szerint a határozat meghozatalának időpontjában fennálló körülmények megváltoztak, valamint ha ezt a felek bármelyike kéri. Mindazonáltal

a bizottság a felülvizsgálatot kérelmező felet kötelezheti a költségek viselésére, ha véleménye szerint a kérelem nem volt megalapozott.

Indokolt külön kiemelni, hogy a szabadalmi törvény szóhasználatából következően (amely a bizottság hatáskörét kizárólag arra az esetre állapítja meg, ha a felek között nem jött létre megállapodás) a bizottság és a bíróságok is azt a joggyakorlatot követik, hogy a feltaláló munkavállaló automatikusan nem jogosult díjazásra a szolgáltatati találmány átruházása, illetve munkáltató általi hasznosítása esetén.³⁸ A bizottság ugyanis több határozatban is megállapította, hogy ha létezik a munkáltató és a munkavállaló között bármilyen megállapodás (amely rendelkezik bizonyos összegű díjazásról vagy rögzíti, hogy a munkavállaló nem jogosult külön díjazásra a szolgáltatati találmány tekintetében), pusztán a megállapodás léte megfosztja a bizottságot a joghatóságtól a munkavállalói díjazás tekintetében. A bizottságnak pedig nincs jogköre a megállapodás tartalmának vizsgálatára és annak megítélésére, hogy az észszerű vagy megfelelő-e. Mivel pedig a feltalálót megillető díjazás tekintetében a bizottság hatásköre kizárólagos, így a munkáltató más fórumon nem érvényesítheti a jogait. Következésképpen a munkavállaló a szolgáltatati találmány átszállása tekintetében megillető díjazásra való jog nem olyan jog, amelyről nem lehet lemondani. A bizottság megállapította továbbá, hogy a munkavállalónak a díjazásról lemondó nyilatkozatának nem kell feltétlenül kifejezettnek lennie. A munkavállaló a díjigényéről lemondhat írásbeli megállapodással, szóban vagy akár ráutaló magatartással is.

A szolgáltatati találmányra vonatkozó rendelkezéseket valamennyi közszolgáltatásban, közalkalmazásban álló személyre, valamint az állami tulajdonú gazdasági társaságok munkavállalóira is alkalmazni kell a jogviszonyuk fennállása alatt, valamint a jogviszonyuk megszűnésétől számított hat hónapon belül megalkotott találmányaik tekintetében.

A szabadalmi törvény rendelkezései értelmében ha valaki szolgáltatati találmányt hozott létre, és az ahhoz kapcsolódó jogok részben vagy egészben, a törvény rendelkezései vagy szerződés alapján a munkáltatóra szállnak át, akkor a munkáltató által megkövetelt módon minden meg kell tennie annak érdekében, hogy a munkáltató a találmány tárgyára bárhol jogi oltalmat szerezhessen, továbbá alá kell írnia minden ehhez szükséges dokumentumot. Ha a munkavállaló ennek nem tesz eleget, az izraeli szabadalmi hatóság vezetője felhatalmazhatja a munkáltatót, hogy ezeket a jognyilatkozatokat a munkavállaló helyett megtegye, miután megadta a lehetőséget a munkavállaló számára, hogy érveit kifejtse.

A törvény által biztosított lehetőséggel élve számos ágazat – így például az egyetemek és a állami egészségügyi rendszer – saját szabályzatokkal és munkavállalói megállapodásokkal rendelkezik a munkavállalók által létrehozott szellemi tulajdon tekintetében. Ezekben az ágazatokban eltérően határozzák meg többek között a szolgáltatati találmány fogalmát is, jellemzően a törvényi definíciónál kiterjesztőbben értelmezve azt.

³⁸ Lásd: *Eran Bareket*: Employee's Right to Remuneration for Service Inventions: The Bayer -v- Plurality Judgment and its Implications on Employment Contracts: <https://www.rcip.co.il/en/articles/>.

Összefoglalás

A munkavállalók által megalkotott találmányok jogi szabályozása a különböző jogrendszerekben meglehetősen nagy eltéréseket mutat. Az egyes országokban a munkaviszony keretében történő alkotótevékenységet inkább munkajogi, másutt inkább polgári jogi szempontból közelítik meg. Valamennyi jogrendszerben van lehetőség a munkáltató jogszerzésére tekintettel a munkáltató legelemibb érdekére, de ennek módjában már jelentős eltérések vannak. Az egyik véglelet az Amerikai Egyesült Államok jelenti, ahol szövetségi jogszabályok külön nem is érintik a munkaviszony keretében létrehozandó találmányok kérdését. A megalkotandó találmányok sorsa és a feltaláló díjazása (vagy a külön díjazás kizárása) tekintetében a felek szerződésileg szabadon rendelkezhetnek. Ha a munkáltató elmulasztja a találmányhoz fűződő jogainak előzetes kikötését, akkor a szellemi alkotással kapcsolatos rendelkezési jogok megszerzése még akkor sem feltétlenül egyszerű, ha a találmányhoz az anyagi eszközöket ő biztosította, illetve kezdeményezte annak megalkotását.

Az Egyesült Királyságban és Izraelben a szabadalmi törvények már tartalmaznak rendelkezéseket arra nézve, hogy milyen feltételek esetén formálhat igényt a munkáltató a munkaviszony keretében a munkavállaló által megalkotott találmányokra. Ettől azonban a felek közös megállapodással eltérhetnek. A találmányhoz kapcsolódó jogok munkáltatóra történő átszállásának ellenértékeként a munkavállalót megillető díjazás tekintetében nagy a szerződő felek szabadsága (illetve a munkáltató nagyobb érdekérvényesítő képessége miatt meglehetősen szűkösek a munkavállaló lehetőségei). Izraelben főszabályként a munkavállaló számára jár külön találmányi díj, de a munkaszerződésben a feltaláló munkavállaló külön díjazásra vonatkozó igényét jogszerűen ki is lehet zárni, vagyis a munkabér ekkor tartalmazza ennek az ellenértékét is. Az Egyesült Királyságban külön találmánydíj-igénnyel a munkavállaló csak abban az esetben léphet fel a munkáltatóval szemben, ha a találmány „kiemelkedő hasznot” hoz a munkáltató számára. Ez viszont egyrészt nem túl gyakori, másrészt bizonyítani sem feltétlenül egyszerű a munkavállaló számára.

A kontinentális európai jogrendszerek a munkavállalók ösztönzése, valamint érdekeik védelme érdekében gyakran részletekbe menő szabályrendszert alkottak e kérdésben a 20. század folyamán. Európának ezen a részén általánosnak mondható a munkavállaló által megalkotott találmányok hármas besorolása. A német és magyar szóhasználatban „szolgáltatónak” minősülő találmányok megalkotása jellemzően a munkaviszonyból eredő kötelezettségek része, a munkáltató eszközeivel és ösztönzésére jön létre. A munkáltató itt igényt tarthat a vagyoni jogok teljességére, míg a munkavállalót külön díjazás illeti meg, amelyről a találmány megalkotása előtt joghatályosan le sem mondhat, illetve az ilyen tartalmú kikötések a munkaszerződésben semmiek. A második kategóriába tartozó találmányok esetében a találmány megalkotása jellemzően a munkaköri kötelezettségen kívül esik, de valamilyen kapcsolat mégis van a munkavégzéssel, illetve a találmány hasznosítása potenciálisan a munkáltató tevékenységi körébe tartozik. Ezekben az esetekben a munkáltatónak

jellemzően korlátozott hasznosítási joga van, de a találmánnyal való rendelkezés a munkavállalót illeti. A harmadik körbe azok a találmányok tartoznak, amelyeket a munkavállaló a munkaviszonyán kívül hozott létre, és azokkal teljes körűen rendelkezhet is, bizonyos jogrendszerekben legfeljebb tájékoztatási kötelezettsége van a munkáltató felé az esetleges szabadalmi bejelentése megtétele kapcsán.

Az egyes jogrendszerek rendkívül eltérő szabályozási megoldásai – amelyek ráadásul több helyen sok évtizedes múltra tekintenek vissza – valószínűtlenné teszik, hogy a munkavállalók által létrehozott találmányok szabályozásában a közeljövőben érdemi jogi harmonizáció jöjjön létre. Erre vonatkozóan sem európai, sem pedig nemzetközi szinten nincsenek érdemi kezdeményezések, sőt az egyes nemzeti jogszabályok módosításai során sem rajzolódik ki valamilyen jól azonosítható egyértelmű irányvonal követése, amely a magyar jogalkotó számára példaként szolgálhatna. Ebből következően a nemzetközi nagyvállalatok kénytelenek lesznek még belátható ideig a különböző országokban lévő leányvállalataiknál foglalkoztatott munkavállalóik tekintetében a helyi jog alkalmazására, illetve belső szabályozó dokumentumaikban figyelemmel lenni az itt összefoglalt különbségekre is.

AZ ELEKTRONIKUS KÖNYV ÉS A SZERZŐI JOG*

1. BEVEZETÉS

„A könyv fejlődése mindig tükrözte, naplója volt az emberiség fejlődésének; ami találmányt a korok felvetettek, ami természeti erőt az ember irányítani tanult, a könyv igyekezett a maga céljára hasznosítani. Ki tudja, milyen találmányokkal jön a jövő, s milyen lesz a jövő könyve? Csak annyi bizonyos, hogy akkor is az ezerarcú élet, az emberiség haladásának tükrölte lesz.”¹

A fenti idézetből jól láthatjuk, hogy Fitz József, aki könyvtudósként a 20. század közepén az Országos Széchényi Könyvtár igazgatója volt, a könyvre már egy folyton változó, valamint formájában és anyagszerűségében fejlődő tartalomhordozóként tekintett. Ezen álláspont értelmében az elektronikus könyvre sem tekinthetünk másképp, mint a könyv fejlődéstörténetének egy olyan állomására, amely egy átlátható fejlődés eredményeként jött létre. Napjainkban mégis számtalan hiedelem terjed az e-könyvekkel kapcsolatban, sőt egyesek éles ellentétbe helyezik az elektronikus könyvet a papíralapú, hagyományos könyvekkel.

De mégis milyen szempontok szerint tesznek különbséget a kettő között? Valóban helyénvaló az elhatárolás? Bár, ha belegondolunk, ahogy Csordás Attila is mondta, a tizparancsolatot sem tudjuk az eredeti kőtáblán olvasni, hanem csak papírlapon, tehát az, hogy milyen formátumban olvassuk az adott tartalmat, nem fogja csökkenteni annak értékét. Más szóval, egy kevésbé értékes tartalom sem lesz értékesebb attól, hogy papíralapú könyvön olvassuk.²

A valódi szembenállás oka talán a szerzői jogban keresendő, és minden más elhatárolási megközelítés csupán kerülgeti e kényes témát, annak ellenére, hogy valószínűleg a kettőnek szimbiózisban kellene együttléni.

Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa az elektronikus könyv fejlődését, szabályozását és a használatával felmerülő kérdéseket. Foglalkozunk az e-könyv definíciójával, történetével, hazai, illetve uniós szerepével, valamint a digitalizáció világában kiemelkedő szerepet betöltő DRM-technológiával. A dolgozat további célja, hogy a téma kapcsán ismertesse a szerzői jog főbb, releváns szabályozását, érintve a szerzői jogi jogsértéseket is. Végül, a blogok és az elektronikus könyvek közös vonásait vesszük szemügyre.

* A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala 2020. évi Ujvári János diplomadíj-pályázatán elismerésben részesült szakdolgozat szerkesztett változata.

¹ Fitz József: A könyv története. Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1930, p. 79.

² Bonum TV: DÉLELŐTT – E-könyv kontra könyv – Csordás Attila (2019. április 25.). Elérhető: <https://www.youtube.com/watch?v=E6uvXXFJokw>.

A dolgozat célja az elmúlt időszakban a kutatás témájához igazodó releváns tanulmányok, elemzések, illetve adatok összevetése, néhol egyéni állásfoglalással kiegészítve.

2. E-KÖNYV KONTRA HAGYOMÁNYOS KÖNYV, AVAGY A DIGITÁLIS FORMÁTUM ELTERJEDÉSE A FOGYASZTÓI TÁRSADALOMBAN

Ahhoz, hogy megértsük ezt a korszakalkotó jelenséget, és kész érvekkel alátámasztva a továbbiakban elemzés tárgyául szolgáljon, elkerülhetetlen röviden ismertetni a szellemi örökségünk rögzítésére és továbbélésére szolgáló egyes technikákat, amelyek több ezer éves történelmünk során szüntelen formálódtak a megújulás igényével.

2.1. Barlangfestményektől az e-könyvekig

Az e-könyvek előzményeit tárgyalva nem tekinthetünk el az írásművészet gazdag történelmétől, néhány jelentősebb momentumot emelve ki illusztrációnak.

Amikor a barlangfestményekre gondolunk, sokunknak talán eszébe jut az *El Castillo-barlang* sziklafala annak varázslatos üzenetével, amely hitelesen megörökítette a barlangokban meghúzódó emberek korának örökségét, miszerint „itt jártunk”.³ Vagy akár elegendő a Kongóból származó *Ishango-csontot* említeni, ami valójában hat hónapos holdnaptárként, míg más szakértők szerint egyfajta menstruációs naptárként szolgált a kor emberének.⁴

A Sumer Birodalomban használt ékírásos agyagtáblákra íródott a legkorábbi jogi, orvosi és matematikai könyvek integráns része, valamint a világirodalmi remekműként számon tartott Gilgames-eposz vízözöntörténete is.⁵

A világ legrégebbi nyomtatott könyvének a *dunhuangi Gyémánt-Szútra* számít, amelyet egy befalazott barlangban, Kína észak-nyugati részén találtak. A napjainkban is létező legősibb, és egyben legfontosabb szent buddhista szövegeket tartalmazó megmaradt nyomtatott könyvet 686. május 11-én készítette egy bizonyos *Wang Jie*.⁶

A világ első prózai regényét, amelyet sokan az első modern regénynek tartanak, egy japán hölgyhöz köthetjük, aki a japán császári udvar egyik udvarhölgye volt a 11. század elején. E korszakalkotó hölgyet *Muraszaki Sikibunak* hívták. Akkoriban a nők szellemi értékeit nem ismerték el a férfiak – különösen igaz volt ez a korabeli Japánra, ahol még külön egyszerűbb írásrendszert is fejlesztettek a nők számára –, így *Muraszaki* műve, a *Gendzsi szerelmei* különösen rendkívülinek számít, ráadásul megjelenése óta töretlen a népszerűsége.⁷ Továbbá a 14. században *Manszur Ibn Iliász* munkássága, a Manszur anatómiája is hasonlóan vak-

³ Roderick Cave, Sara Ayad: A könyv története. A barlangfestményektől az e-könyvig. Kossuth Kiadó, Budapest (2015) p. 14.

⁴ Cave, Ayad: i. m. (3), p. 17.

⁵ Cave, Ayad: i. m. (3), p. 19.

⁶ Cave, Ayad: i. m. (3), p. 80.

⁷ Cave, Ayad: i. m. (3), p. 83.

merőnek számított, mivel az iszlám határozottan ellenezte az emberek ábrázolását, ennek ellenére *Manszur* sajátos, sematikus ábrákön keresztül szemléltette az akkori anatómiai ismereteket.⁸

Áttérve az általunk is a mai napig használt formátumra, elmondható, hogy a *Gutenberg*-forradalom sikerének titka részben a 15. század elején Európában megnőtt könyvek iránti igényben keresendő. A híres nyomdász felismerte, hogy miként lehetne gyorsabban, illetve olcsóbban, valamint a kor jelentős tudósainak a tudását az akkori technológiával együttesen felhasználva jelentős mennyiségben előállítani a könyveket. E módszer szerint a betűket festékekkel kenték be, majd rájuk szorítottak egy pergament vagy papírlapot.

Ezt követően újabb festékreteget vittek fel a betűkre, és a következő lenyomat máris készülhetett. Az 1450-es évek közepén ezzel az eljárással készült el Mainzban *Gutenberg 42 soros Bibliája*, amely Szent Jeromos leveleinek káprázatosan illusztrált, papírra nyomtatott példánya.⁹ A Gutenberg Biblia után fél évszázaddal készítették el az első, mindmáig fennmaradt, arab betűkkel nyomtatott könyvet, a *Gregorio óraskönyvet*, a *Kitáb Szalát al-Szava'i-t*.¹⁰

Míg a 19. századig a civilizált világ jobbítása volt a cél az írás révén, a 20. században a diktátorok a hatékony propaganda eszközeként tekintettek az írásra más művészetek mellett. Példaként említhető *Hitler Mein Kampfja*, amelyet világszerte milliószámra adtak el. Másrészt a könyvkiadás az ellenállás új formájaként is testet öltött, ugyanis az ellenzéki nyomdák működése lehetőséget teremtett arra, hogy a náci haláltáborokba hurcolt zsidó túlélők megrázó történeteit a világ megismerhesse.¹¹

Az első elektronikus könyvnek egyes szakértők szerint Ángela Ruiz Robles spanyol tanárnő 1944-ben szabadalmaztatott „*mechanikus, elektronikus, sűrített levegővel működő olvasókönyve*”¹² tekinthető, amelyet abból a célból talált fel, hogy diákjai terheit könnyítse. Formailag könyv látszatát keltette a kialakítása, és a használója könnyen kezelhette a szöveget tároló tekercseket. Érdekessége, hogy állítólag e készülék már az adott szövegrész nagyítására is alkalmas volt. Az is a tanárnő tervei között szerepelt, hogy olvasófény-, hang-, illetve számológép-funkciókkal egészítse ki a készüléket, azonban ezek az elgondolások végül nem valósultak meg.¹³ Mivel a tanárnőnek nem sikerült támogatókat találnia a rendkívül költséges gyártáshoz, így a prototípust nem is fejlesztették tovább. Mindenesetre annyi bizonyos, hogy forradalmi elgondolása az elektronikus könyvek alapötletének tekinthető. A megvalósíthatóvá tétel szervesen összefüggött a számítógépek fejlődésével, a szükséges

⁸ Cave, Ayad: i. m. (3), p. 90.

⁹ Cave, Ayad: i. m. (3), p. 98–99.

¹⁰ Cave, Ayad: i. m. (3), p. 110.

¹¹ Cave, Ayad: i. m. (3), p. 232–233.

¹² Cave, Ayad: i. m. (3), p. 245.

¹³ Lee Moran: Was this the first e-reader? Spanish teacher invented Kindle-style tablet in 1949 to stop her pupils carrying heavy books (2013. január 30.). Elérhető: <https://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2270525/The-e-reader-Spanish-teacher-precursor-Kindle-1949.html>.

alapanyagok olcsóbbá válásával, ezáltal az elektronikai termékek elérhetővé tételével a társadalom széles rétegei számára.

Sokáig az e-könyv piaca kiegészítő jellegű volt a nyomtatott művek piacához viszonyítva. Az első, nagy tömegek számára elérhető, kizárólagosan elektronikus formátumban megjelent könyv *Stephen King* 2000-ben megjelent *A golyó című regénye* volt. A könyveladás hihetetlen mértéket ért el, egész pontosan 24 óra alatt mintegy 400 000 másolatot töltöttek le.¹⁴ A technika azonban már némileg az e-könyveken és a pusztán elektronikus formátumban való megjelentetésen is túlmutat.

Az első példája az ún. nyilvános ötletbörzének *Silvia Hartmann* író névéhez fűződik. Az író a Google Drive Doc-ot használva 2012-ben az egyik fantasy regényét online kezdte el írni, amelyet a széles körben publikált „*Naked Writer Project*” keretében 13 000 érdeklődő kísért figyelemmel, miközben online megjegyzésekkel látták el az írás folyamatát. Ezt követően az író könyve utolsó részét egyedülálló módon, élőben, és az általa szervezett projekt résztvevőivel együttműködve írta meg.¹⁵

Források szerint tehát az elektronikus könyv története az 1940-es évek végére, az első számítógépek üzembe helyezésének időpontjára tehető. Már ekkortájt volt, aki célul tűzte ki egy olyan eszköz létrehozását, amely mechanikus rendszerben, helytakarékosan képes kezelni a könyveket, még ha ez számítógépnek nem is volt tekinthető. Az első e-könyv olvasására alkalmas, *Dynabook*ként elhíresült eszközt 1968-ban *Allan Kay* tervezte meg. Majd 1971-ben egy fiatal kutató, *Michael Hart* az innováció terén ennél is tovább ment, amikor lehetővé tette, hogy a könyvek számítógépen való elektronikus tárolásával az egész szöveg kereshetővé, illetve összehasonlíthatóvá váljék.¹⁶ Így az ő névéhez köthetjük az elektronikus könyv mint formátum és tartalom első megjelenését.

2.2. Az e-könyv fogalma

A közvéleményben gyakorta keveredik az e-könyv, illetve az e-olvasó fogalma, így elkerülhetetlen a fogalmakat élesen elhatárolni egymástól, ugyanis maga a kifejezés egyaránt utalhat a fizikai tárgyra, illetve annak tartalmára. Ezért az uniós¹⁷ definíció magában foglalja az elektronikus formátumot, a hardvert, az internet útján való kézbesítést, illetve magát a tartalmat.

Elektronikus könyv alatt kizárólag a tartalom elektronikus változatát értjük, és az eszközt, amelyen olvasunk, *e-könyv-olvasónak* nevezzük. Annak ellenére, hogy az e-könyv napjainkban már jól körülhatárolhatónak tekinthető, pontos meghatározása mégis problemati-

¹⁴ Cave, Ayad: i. m. (3), p. 244.

¹⁵ Cave, Ayad: i. m. (3), p. 244.

¹⁶ Kerekes Pál: Az elektronikus könyv. Ad Librum Kiadó, Budapest, 2010, p. 41.

¹⁷ Briefing. E-Books: Evolving markets and new challenges. (February 2016) p. 2. Elérhető: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/577954/EPRS_BRI\(2016\)577954_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/577954/EPRS_BRI(2016)577954_EN.pdf).

kus feladat, mivel sokan az interneten elérhető számos digitalizált szöveget elektronikus könyvnek tekintik. Ráadásul egyértelmű definíció szempontjából nehéz azt a fejlettségi szintet megragadni, amikor már konkrét, egyben rögzült fogalommeghatározást adhatunk az e-könyvnél, ugyanis a régi definíciók felülíródnak, míg újak íródnak, amelyek szintén gyorsan változnak.

F. Tóth Krisztina már 2002-ben felhívta a figyelmet az e-könyv köznapi fogalmának a kettőségére. Rávilágít arra, hogy az elektronikus könyv egyrészt kezelhetősége, valamint vizualitása szempontjából képes a könyv látszatát kelteni, miközben e fogalom alatt speciális célszámítógépet, illetőleg hardvert értünk a rajta megjeleníthető szöveggel együttvéve. Ennek ellenére az e-book e formája mégsem számít elterjedtnek, főleg nem Magyarországon. Általánosabb értelemben e-könyv alatt a számítógépen, valamint az interneten olvasható összefüggő, egységes, terjedelmesebb és szerkesztett, főként verbális szöveget értjük, amely alapjaiban véve egyáltalán nem jelenik meg papíralapú változatban, avagy alkalmanként erre külön kérésre és utólag kerül sor. Verbális jellege ellenére mégis inkább egyfajta vegyes dokumentumtípusnak tekinthető a benne megjelenő más típusú információknak, mint például a képeknek, ábráknak, diagramoknak köszönhetően.¹⁸ Jól láthatjuk, hogy az említett szerző még nem tett különbséget az e-könyv és az e-olvasó között.

Koltay Tibor már különbséget tesz a digitális könyv fogalma és a könyvolvasó készülékek között. A digitális könyv fogalma alatt a bitek nagy, strukturált gyűjteményét érti, amelyet valamilyen hordozón lehet tárolni, vagy akár hálózatokon lehet továbbítani, végül valamilyen szoftver és hardver kombinációjának eredményeként olvasásra alkalmas. Így a számítógépen futó webböngészőkön át az új könyvolvasó berendezésekig terjedhet az erre szolgáló eszközök széles skálája. Tehát „a nyomtatott könyvek beszkennelesen és a PDF-fájlok létrehozásán alapuló, 'betű szerinti' digitalizálástól az olyan komplex digitális művekig terjed, amelyek bizonyos könyvhosszúságú művek utódai, és amelyeket nem ésszerű nyomtatott formára visszaalakítani.”¹⁹

Megemlítendőek mindezek mellett az olyan fogalommeghatározások, amelyek a hagyományos könyv fogalmából indulnak ki. Ilyennek tekinthető a *New York-i állami közkönyvtár e-könyv-meghatározása*, amelynek értelmében az e-könyv a nyomtatott könyv elektronikus változata. Jól láthatjuk, hogy e definíció az elektronikus könyv fogalmából teljességgel kizárja azokat a műveket, amelyek eredetileg nem léteztek nyomtatott formában, így új arculatot ad e fogalom meghatározására.²⁰ Továbbá a szakmai értelmező szótár, vagyis az *Online Dictionary of Library and Information Science* az e-könyvet a hagyományos értelem-

¹⁸ F. Tóth Krisztina: Könyv, szöveg, dokumentum, e-könyv. Az elektronikus könyv helye a digitális kultúrában. Médiakutató, 2002, tél. Elérhető: https://mediakutato.hu/cikk/2002_04_tel/09_konyv_szoveg/.

¹⁹ Kerekes: i. m. (16). Idézi: Koltay Tibor: Virtuális, elektronikus, digitális. Elméleti ismeretek a 21. század könyvtárához. Elérhető: <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/virtualis-elektronikus/adatok.html>.

²⁰ Kerekes: i. m. (16), p. 34.

ben vett könyv digitális verziójaként definiálja, amely számítógépen vagy e-könyv-olvasón olvasható.²¹

A magyar szabályozást szem előtt tartva, *Kerekes Pál* e-könyv-definíciójának értelmében az elektronikus könyv elektronikus formában létrehozott, valamint terjesztett könyv, amelyet elektronikus vagy elektronikusan vezérelt felületeken lehet olvasni, mindemellett ki is nyomtatható. Az elektronikus könyvek két funkcióját emeli ki, a közvetítést, illetve az információ tárolását.²²

2.3. E-könyv-kiadók, e-könyv-terjesztők és -eszközforgalmazók: mi a különbség?

Hagyományos kiadóknak tekinthető az e-könyv-kiadók egy része, amelyek többéves kiadói tapasztalatokkal rendelkeznek, és jó kapcsolatot ápolnak a szerzőkkel. A szerzői jogokat közvetítő ügynökségektől vagy a szerzőktől az elektronikus kiadás jogait is megszerzik a nyomtatott kiadás mellett. Saját webáruházukon vagy terjesztőkön keresztül értékesítik az e-könyveket.²³

Eredeti e-könyv-kiadóknak tekintjük a kimondottan e-könyvek kiadására szakosodott kiadókat, amelyek egyáltalán nem foglalkoznak papíralapú könyvkiadással. Hazánkban a fogyasztók körében az első kereskedelmi elektronikus könyvkiadó, a *Csapó Ida* által alapított *Vikk.net* 2000 decemberében jelent meg. Korszakalkotó, ugyanis kizárólag e-kiadó volt, azaz egyetlen könyve sem jelent meg nyomtatott formában. A vállalkozás azonban rövidesen megszűnt, bár az alapító a könyvekre ISBN-t kért, valamint be is szolgáltatta a kötelespéldányokat a nemzeti könyvtárba, így a mai napig megtalálhatjuk őket, és akár helyben el is olvashatjuk. Szintén megemlítendő a főként számítástechnikai könyveket kiadó egyszemélyes e-könyv-kiadó, a *Mercator* is, amely 2002-ben kezdte meg a tevékenységét. Egy megállapodásnak köszönhetően ingyenesen megjelenteti a *Magyar Elektronikus Könyvtárból* letöltött, valamint konvertált magyar irodalmi klasszikusokat is. A *Vikk.net*hez hasonlóan a *Mercator* is ISBN-számokat kért e-könyveire, így azokat kötelespéldányként eljuttatta az *Országos Széchényi Könyvtárba*. Fontos megjegyezni a *kötelespéldányok szolgáltatásáról* szóló 60/1998. (III. 27.) számú kormányrendelettel kapcsolatban, amely ma már kiterjed az elektronikus dokumentumokra is, hogy habár dinamikusán nő hazánkban az e-könyv-kiadás, mégis *Moldován* szerint egyes kiadók bizalomhiány miatt nem szolgáltatják be e-könyveiket, ami számos probléma forrása lehet.²⁴

²¹ *Kerekes*: i. m. (16), p. 34.

²² *Kerekes*: i. m. (16), p. 38.

²³ *Moldován István*: Könyvek, e-bookok és digitális könyvtárak. Aktuális kérdések és kihívások a könyvtárak előtt. Könyvtári levelező/lap, 24. évf. 11. sz., 2012. november, p. 6. Elérhető: http://epa.oszk.hu/00300/00365/00135/pdf/EPA0365_kll1211_03-11.pdf.

²⁴ *Moldován*: i. m. (23), p. 6.

Az *e-könyv-terjesztők* körébe esnek a kiadók mellett a megjelent *e-könyvek* forgalmazói, mint például a *Digitalbooks* vagy az *Amazon.com*, amelyeknek célja a minél nagyobb kínálat összegyűjtése a minél nagyobb forgalom reményében.²⁵ E terjesztők nagyszámú befektetéseket eszközölnek, kihasználva a már fennálló jelentős piaci részesedésüket annak érdekében, hogy a legszélesebb körű kínálatot teremthessék meg.

Eszközforgalmazóknak tekintjük azokat a főként hardvert forgalmazó cégeket, amelyek online tartalmakat, illetve *e-könyveket* is elkezdtek forgalmazni abból a célból, hogy növeljék eszközeik forgalmát. Jellemzően főként ingyenes tartalmakat kívánnak megszerezni, azonban igyekeznek a kiadókkal is felélnéni a kapcsolatot *e-könyvek* terjesztése céljából.²⁶ Itt a tartalom csak az eladás eszköze, nem maga az eladni kívánt jószág.

Megjegyzendő, hogy a funkciók keveredéséből kifolyólag a csoportosítás szempontjai számos esetben elmosódnak, így nem beszélhetünk teljesen elkülönülő, tiszta csoportokról.

2.4. Az *e-könyvek* Magyarországon: miért van lemaradva a hazai piac?

Az *e-könyvek* kiadása már 2012-ben veszteségesnek bizonyult a kiadóknak, azonban az akkori megfigyelések azt mutatták, a nemzetközi piac nyomására mindennek ellenére egyre több kiadó vesz majd részt e tevékenységben. Erre építve, számos *e-könyv*-kiadó kezdeményezésére 2012 nyarán megalakult az *Egyesülés az E-könyvekért* nevű csoport, amelynek célja az *e-könyvek* és az ezek olvasására megfelelő eszközök elterjesztésének a támogatása, valamint az illegális másolatok, a kalózkodás visszaszorítása. Az alapító tagok között a könyvtárak képviseletében a *Könyvtári Intézetet*, az *Informatikai és Könyvtári Szövetséget*, a *Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesületet* és néhány *e-könyvekkel* foglalkozó bloggert találhatunk meg. Az egyesülésben részt vevő kiadók fő célja a legális magyar *e-könyv*-piac kiszélesítése volt, mivel ennek forgalma a 2012-ben készült felmérés szerint minimálisnak volt tekinthető, valamint évek óta csökkenő tendenciát mutatott. A forgalom annyira minimális volt, hogy egyes elemzők szerint megközelítőleg 3000 legális *e-könyv* volt a piacon. Míg a teljes könyvpiaci forgalom 59,5 milliárd forint volt, az *e-könyvek* 2011. évi forgalma egyes becslések alapján körülbelül 10 millió forint volt. Annyi bizonyos, hogy a hazai piac mind alakulóban, mind formálódóban volt ekkortájt.²⁷

Beigazolódtak a várva várt remények, miszerint szárnyalni fog az *e-könyv*-kereskedelem? Vagy azóta is messze túlszárnyalják az *e-könyveket* a fizikai példányok a kereslet terén? Szakértők véleménye alapján ezekre a kérdésekre próbálunk választ találni a továbbiakban.

Fontos megemlíteni, hogy az elektronikus könyvek előállítási költségei nem sokkal maradnak el a fizikai példányokétól, ami azért tekinthető különösnek, mivel gyakorlatilag nem kell számolni egy újabb példány előállítási költségével, illetve a készletezés, tárolás és

²⁵ *Moldován: i. m. (23), p. 7.*

²⁶ *Moldován: i. m. (23), p. 7.*

²⁷ *Moldován: i. m. (23), p. 8.*

nem utolsósorban a szállítás költségeivel sem. Ugyanakkor a digitális formában árusított kiadványok digitális tárolása, a letöltés és a technikai védelmi intézkedések biztosítása, valamint a szerverek működtetése, tárolása és fenntartása szintén költségekkel jár. Továbbá az eredetileg nem digitális példányok esetében a jó minőségű digitalizáláshoz szükséges eszközök biztosítása is jelentős, ugyanakkor egyszeri költség. Nem beszélve arról, hogy számos esetben az elektronikus példányokra magasabb szerzői jogdíjakat szabnak ki a szerzők kiadói szerződéseikben, és ez képes oly mértékben megemelni az eddigi költségeket, hogy az érintett művet a fogyasztó számára kedvezőbb fizikai formában megvásárolni, az hiába kedvezőtlenebb a környezetterhelés szempontjából.²⁸

Egy 2014-ben végzett kutatás szerint három tényező nehezíti a hazai e-könyv-piac virágzását, nevezetesen a magas áfa, a magas jogdíj és végül az illegális letöltési szokások.

2.4.1. Magas áfakulcs

Míg a hagyományos könyveket 5%-os áfával terhelik, addig az elektronikus változatot 27%-ossal. Nemzetközi kitekintés keretében az adókulccsal kapcsolatban megemlíthető, hogy kezdetben az unió tagállamai következetesen folytatták azt a gyakorlatot, miszerint a papíralapú könyvekre kedvezményes adókulcsot vetettek ki a kulturális értékük, valamint az olvasás széles körű elterjedésének támogatása miatt. 2012-ben azonban az Európai Bizottság eljárást indított Franciaország, illetve Luxemburg ellen, azzal vádolva e két tagállamot, hogy megsértették a közösségi jogot azzal a lépésükkel, hogy a papírkönyvek után járó áfának megfelelően csökkentették az e-könyvek áfáját. A döntés előtt Franciaország a normál 19,6%-os forgalmi adóval sújtotta az e-könyveket, majd a kedvezményes termékek közé sorolásával csupán 7%-os forgalmi adót vetett ki az e-könyvekre. Luxemburgban a normál 15%-os forgalmi adóról szintén e döntés következtében 3%-ra csökkent az e-könyvek áfája. A Bizottság véleménye szerint e lépés jelentősen károsíthatja a gazdasági szereplőket a többi tagállamban, így komoly torzulásokat eredményezhet a versenypiacon, amely esetleg „kultúrcsempészetre” ösztönözheti az uniós polgárokat a nagyobb haszonszerzés reményében. Ugyanakkor, figyelembe véve az Európai Unió alapelveit, nevezetesen a kereskedelmi termékek szabad áramlását a tagállamok között, az Európai Bizottság intézkedése tekintetében az anomália nem látszólagos.²⁹

Fordulópontot jelenthetett volna a hazai piacon is az *Európai Unió Gazdasági és Pénzügyi Tanácsának (Ecofin)* 2018. évi októberi döntése, amelynek eredményeként számos tagállam csökkentette az e-könyvek áfakulcsát, ám a magyar kormány továbbra is 27%-os adóterhellel sújtja az elektronikus könyveket. A döntés lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy

²⁸ Piac és Profit: Az e-könyvek és a szerzői jog: van baj (2019. március 06.). Elérhető: https://piacesprofit.hu/kkv_cegblog/az-e-konyvek-es-a-szerzoi-jog-van-baj/.

²⁹ Dojcsák Dániel: Áfacsáló lett Franciaország (2012. július 05.). Elérhető: <https://www.hwsz.hu/hirek/48675/e-konyv-afa-ado-eu-europai-bizottsag-buntetes-jog-e-book-amazon.html>.

kedvezményes, rendkívül kedvezményes vagy nulla százalékos hozzáadottértékadó-kulcsot, azaz áfát alkalmazzanak az elektronikus kiadványokra, és ily módon összehangolják a kiadványok elektronikus és fizikai formátumaira vonatkozó hozzáadottértékadó- (VAT-) szabályokat. *Hartwig Löder*, a Tanács soros elnökségét betöltő Ausztria pénzügyminiszterének az elmondása szerint arra törekedtek a döntés meghozása kapcsán, hogy a digitális gazdaságra figyelemmel korszerűsítsék a VAT intézményét, és ezzel lépést tudjanak tartani a technológiai fejlődéssel. Ebből következően a fizikai kiadványok, mint például a könyvek, újságok és folyóiratok esetében a tagállamoknak lehetőségük van kedvezményes adókulcs (minimum 5%) alkalmazására, sőt, egyes tagállamok rendkívül kedvezményes (5% alatti) vagy nulla százalékos adókulcsokat is alkalmazhatnak, amely lehetővé teszi a VAT levonását. Az irányelv értelmében a rendkívül kedvezményes vagy nulla százalékos VAT-mértékek alkalmazása kizárólag azon tagállamok számára engedélyezett, amelyekben a fizikai kiadványokra jelenleg is ilyen adókulcsok vonatkoznak. E döntés azért is kulcsfontosságú, mivel a döntés előtt az elektronikus könyvek szolgáltatásnak minősültek, és nem könyveknek, ezért nem lehetett a fizikai példányokkal egyező, kedvezményes kulcsot alkalmazni. Az említett irányelv megalkotását követően sorra szállították le a tagállamok az e-könyvek adókulcsát, például Lengyelország 23%-ról 5%-ra csökkentette. A kedvezmény lehetőségével élt Lengyelország mellett például Belgium, Írország, Luxemburg (17%-ról 3%-ra csökkent az áfakulcs), Málta, Portugália (23%-ról 6%-ra), Finnország, Svédország, Litvánia, Horvátország (25%-ról 5%-ra), Franciaország, valamint Olaszország is, és további országok tervezik mérsékelni az e-könyvek adóterhét. Magyarország egyelőre még mindig nem él a kedvezmény lehetőségével, sőt a Pénzügyminisztérium efelől továbbra sem adott tájékoztatást. 2019. novemberében a *Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének elnöke* akként nyilatkozott, hogy a Pénzügyminisztérium és az Országgyűlés felé évek óta megkeresésekkel élnek e téma kapcsán, azonban szüntelen elutasításra találnak. Feltehetően a magyar kormány továbbra is elektronikus szolgáltatásként tekint az elektronikus könyvekre annak ellenére, hogy az *Ecofin* döntése ezzel ellentétes szemléletet képvisel.³⁰

2.4.2. Magas jogdíjak és a kiadói jutalékok

A könyvek esetében az előállítás költségein és az adón felül két további elem jelenik meg az árban. A szerzőt megillető jogdíj az egyik, és a kiadói jutalék a másik. Előbbinek jogalapja a szerzői jog, míg az utóbbit a kiadó saját tevékenységéért és saját profit elérésének céljával számítja fel. Ezek olyan költségelemek, amelyek szerződéses és a kiadó belső jogviszonyain alapulnak, és akár minden egyes esetben egyedileg eltérhetnek. A valóság persze az, hogy mindkét elem bizonyos tendenciákat mutat a kialakult piaci gyakorlatban.

³⁰ *Horváth Csaba László*: Európa-szerte csökken az e-könyvek adója, a magyar kormány bünteti az olvasókat (2019. 11. 05.). Elérhető: <https://24.hu/belfold/2019/11/05/e-konyv-afa-konyvek-ara/>.

Habár tisztában vagyunk azzal, hogy a jogdíj mértéke a szerző és a kiadó közötti szerződés rendelkezéseitől függ, egyes források szerint általában az e-könyvek esetén magasabb, 25-50%-körüli szerzői jogdíjban állapodnak meg, míg a hagyományos könyvek esetében 6-12% körüli a szerzői jogdíj. 2014-ben az *Agave Kiadó* vezetőjének elmondása szerint a magas jogdíj háttérében az állt, hogy a jogtulajdonosok és ügynökségek ezzel szándékoztak pótolni az illegális letöltések miatt feltételezetten kieső bevételt az e-könyvek esetében.

A magas kiadói jutalék ellenére a megkérdezett kiadók egyhangúan egyetértettek abban, hogy az e-könyv előkészítési munkái költségeinek figyelembevételével nem marad haszon az e-könyvön, míg a digitális változatra szocializálódott fogyasztók az így kapott árat is magasnak tartják.

2.4.3. Az illegális letöltési szokások

A *Libri Könyvkiadó* egyik alapító tagja, *Halmos Ádám* véleménye szerint az illegális letöltésnek hazánkban kultúrája van, ugyanis a digitális tartalmak eltulajdonlását sokan nem tartják jogsértésnek. *Velkei Zoltán*, az *Agave* vezetőjének elmondása szerint problémát jelent a már a nemzetközi piacon is kimagasló arányú, online fájlcserélőrendszeren alapuló letöltés. A digitális könyvkereskedelem élén jár *Ekönyv Magyarország ügyvezetője, Csordás Attila* is kijelentette ezzel kapcsolatban, hogy míg az *Ncore-on* 40 000 letöltésre alkalmas e-könyv szerepel, addig ők csupán 5000 e-könyvet forgalmaznak. Mások szerint elegendő volna, ha a kiadók gondoskodnának arról, hogy elérhetőbbé váljanak az e-könyvek, továbbá szélesebb választékkal látnák el a vásárlókat, és a régebben megjelent könyvek is megjelenének digitális formában, így az e-könyv-olvasóval rendelkező személyek kisebb hányada élne az illegális letöltések adta lehetőségekkel. Azonban a régebben megjelent könyvekkel kapcsolatban nehéz helyzetbe kerülhet a kiadó a digitális kiadás kapcsán, mivel újra fel kell venni a kapcsolatot a jogtulajdonossal a kiadás újratárgyalásával kapcsolatban, és az e-könyv alapú kiadást gyakorta új papírkidáshoz kötik, ami a kiadó anyagi érdekeivel ellentétes lehet. Habár a kiadók a legújabb papíralapú könyvek megjelenésének jelentős hányadát a kiadásuk időpontjával párhuzamosan digitális formátumban is megjelentetik, félelemből vagy pusztán érdekeltség hiányában mégsem fordítanak nagy hangsúlyt a hirdetésükre.³¹

A *Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének* 2016-os adataiból láthatjuk, hogy a könyvpiac forgalma 2015-höz képest 2,3%-al nőtt, így közel 47 milliárd forintos forgalmat produkált. Azonban a digitális kiadások csupán 1,71%-át tették mindennek ki 2016-ban, amely szám alatt a hangoskönyvek is értendők. A *Wolters Kluwer Kft.* online értékesítési adatai alapján 2014 és 2016 között az értékesített online tartalmak – amelyek alatt az e-könyv és Jogtár-kiegészítések értendők – értékesítése 20%-al, míg a hagyományos

³¹ *Földes András*: Az e-könyvtől retteg a magyar könyvpiac (2014. 12. 10.). Elérhető: https://index.hu/kultur/2014/12/10/az_e-konyvtol_rettog_a_magyar_konyvpiac/.

könyv értékesítése az elmúlt két év alatt 16%-al nőtt. Az említett cég ügyfélkapcsolati vezetője azonban rávilágít arra, hogy a papíralapú könyvek még hosszú ideig kiemelt szerepet fognak betölteni a könyvpiacra, ugyanis a *Wolters Kluwer Kft.* által online eladott szak-könyvek több mint 90%-át még mindig a nyomtatott könyv vagy a nyomtatott és digitális együttes könyvcsomagja teszi ki.³²

2014-ben a 21. *Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál* alkalmával a látogatók között lefolytatott felmérésből kiderül, hogy tízből négy olvasó illegális formában is letöltéseket hajt végre annak érdekében, hogy hozzájusson a keresett e-könyvhöz. A felmérést a *Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala*, a *Hamisítás Elleni Nemzeti Testület* és az eseményt megrendező *Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése* folytatta le abból a célból, hogy információt szerezzenek a hazánkat érintő elektronikuskönyv-olvasási szokásokról. A felmérésből kiderül, hogy abban az esetben, ha egy könyv mind hagyományos, mind elektronikus formában hozzáférhető, a válaszadók 84%-a a hagyományos formátumot választja. Míg a hagyományos könyvek kelendőségét a könnyebb hozzáférés, addig az elektronikus könyvekét a kedvezőbb ár befolyásolja. A felmérésben szereplő internetről letöltők 42%-a illegális forrásból is letöltött e-könyveket, míg a letöltők 30%-a kellő körültekintést tanúsít a téren, hogy ne használjon fel illegális digitális tartalmat. Utóbbi forráshoz a megkérdezettek kizárólag abban az esetben fordulnak, amennyiben egy könyv csak ezúton válik hozzáférhetővé. A *Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának volt elnöke, Bendzsel Miklós* véleménye szerint az elektronikus könyvek hazánkban is kezdenek elterjedtté válni az olvasóközönség számára. Ugyanakkor rámutatott arra is, hogy közös lépések szükségesek a könyvszakma és a *Hamisítás Elleni Nemzeti Testület* részéről a hatékony fellépés érdekében. A *Hamisítás Elleni Nemzeti Testület* által készített kutatási jelentés már 2013-ban is világossá tette, hogy a fiatalok harmada illegális forrásból származó tartalmakat használ, és a fent említett jelentésben megkérdezettek mintegy 21%-a szintén hajlandó lenne fizetni az illegális tartalmakért, amennyiben ahhoz olcsóbban hozzájuthatna. *Bendzsel Miklós* megfogalmazása szerint „a lopott gyümölcs íze nem olyan finom, mint a jogszerűen megszerzetté, ahogy pedig a lopott gyümölcs gazdáját büntetik, ugyanúgy az e-könyvek illegális forgalmazói elleni fellépés is szükséges”. A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének akkori igazgatója, *Zentai Péter László* szavaival élve „megdöbbentő szembesülni azzal a ténnyel, hogy még az értelmiségi réteg jelentős része számára sem esszenciális, hogy az olvasnivalójukat éppenséggel legális vagy illegális forrásból szerzik-e”. Mint ahogy kifejtette, az oktatás valamennyi szintjén szükséges annak közvetítése, hogy az illegális letöltés ugyanúgy kimeríti a *Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.)* 370. §-ában megfogalmazott lopás törvényi tényállását, mint a bolti lopás. Bár a fent említett cselekmény épp annyira büntetendő, mint a lopás, mégsem valósítja meg e törvényi tényállást az, aki illegális tartal-

³² Piac és Profit: Egyelőre túléli a könyvtárosszakma (2017. április 22.). Elérhető: https://piacesprofit.hu/kkv_cegblog/egyelore-tuleli-a-konyvtaros-szakma/2/.

mat tölt le, ugyanis lopás esetében az elkövetési magatartás az idegen dolog elvétele, illetve az elkövetési tárgynak minden esetben dolognak, azaz fizikai tárgynak kell lennie. Végül, de nem utolsósorban ugyanennyire releváns fellépni a törvény szigorával a kalózkodó üzemeltetőivel szemben.³³

3. A SZERZŐI JOG FŐBB, JELEN TÉMA SZEMPONTJÁBÓL RELEVÁNS JELLEMZŐI

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) alapján a szerzői jog védelemben részesíti az irodalmi, tudományos, művészeti alkotásokat, valamint – az ún. kapcsolódó és szomszédos jogok révén – a felhasználásukhoz kapcsolódó teljesítményeket. Alapvető célja a szellemi alkotás ösztönzése, és ennek érdekében elismeri a szerző személyhez fűződő és vagyoni jogait. A szerzői művek felhasználásának ellenértékét jelentő jogdíjak hivatottak ellentételezni a szerzői ráfordításokat.

Hangsúlyozandó, hogy az alkotás egyéni, eredeti volta alapozza meg a szerzői jogi védelmet. Az alkotás egyéni jellege akkor állapítható meg, ha a szerző egyéni módon hozza létre az alkotását, azaz habár az adott körülmények között lehetősége lett volna többféle kifejezési módra, ő azt a konkrét módot választotta, ahogyan az alkotása megjelenik, tehát az egyéni jelleg az alkotás kifejezésmódjára, az abban foglalt gondolatok, információk megjelenítése kapcsán áll fenn. Az eredetiség akkor áll fenn, ha a szerző maga alkotta meg a művet, az nem egy korábban létező alkotás puszta másolata. A hatályos szabályozás szerint a szerzői jogi védelem a törvény erejénél fogva a mű létrejöttétől kezdve áll fenn, és a szerző életében és halálát követő hetven éven át illeti meg.

A vagyoni jogosultságok kapcsán fontos megjegyezni, hogy a mű felhasználására fő esetben csak a szerző engedélyével kerülhet sor, amiért díjazás illeti meg.

A magyar szabályozásban elsősorban az alábbi vagyoni jogok illetik meg a szerzőt: *a többszörözés; terjesztés; nyilvános előadás; nyilvánossághoz közvetítés sugárzással vagy másként; a sugárzott műnek az eredetihez képest más szervezet közbeiktatásával a nyilvánossághoz történő továbbközvetítése; az átdolgozás; a kiállítás joga.*

A szerzői művek egyik leggyakoribb felhasználási módja a *többszörözés*, azaz a mű anyagi hordozón való közvetlen vagy közvetett rögzítése bármilyen módon, akár véglegesen, akár időlegesen, valamint egy vagy több másolat készítése a rögzítésről. A hétköznapi értelemben vett másolatkészítésen kívül minden olyan cselekményt is magában foglal, amikor a mű, annak fizikai megjelenésétől függetlenül, valamilyen anyagi hordozón rögzül. Abban az esetben is megvalósul a többszörözés, amennyiben a többszörözéshez használt műpéldánytól némileg eltér a többszörözés eredményeként elkészített új műpéldány, azonban abban mégis ugyanaz az egyéni-eredeti művészi alkotás jelenik meg, mint az eredetiben, tehát a formátuma változik meg, így például a digitalizálás esetében. Irreleváns, hogy a többszö-

³³ *Wellek Margit*: Felmérés az e-könyv olvasási szokásairól. Technika, 57. évf. 5. sz., 2014. május, p. 29.

rögzített példány létrehozása kézzel vagy akár valamilyen technikai eszköz segítségével történik. Többszörözésről beszélhetünk akkor is, ha az csak a mű valamely azonosítható részére irányul, és nem az egészére. Amennyiben a többszörözés nem közvetlenül egy már létező műpéldányból történik, abban az esetben közvetett többszörözésről beszélünk. A különböző számítástechnikai folyamatok során is megvalósulhat a többszörözés, ha a többszörözött műpéldány csak ideiglenesen jön létre. Természetesen több olyan technikai lépésre van szükség ahhoz, hogy az interneten történő böngészés során az egyes weboldalak tartalma megjelenjen a monitoron, amelyek ha csak ideiglenesen is, de a megjelenített művek többszörözését eredményezhetik. Éppen ezért fontos elhatárolni az online környezetben való felhasználást, ugyanis főszabályként a művek élvezete nem tekinthető szerzői jogi értelemben felhasználásnak, ellenben az online környezetben lezajló számítástechnikai folyamatok miatt egyszerű olvasás esetén is történhet szerzői jogi felhasználás. Az Sztj. példázó felsorolást ad a többszörözés eseteire. A témához kapcsolódó leggyakoribb eset a többszörözés esetében a könyv beszkennelése, valamint a könyvrészlet kimásolása kézzel vagy gépirással, vagy e-könyv esetében a digitális fájl másolása a számítógépen.³⁴

Az Sztj. meghatározása szerint *terjesztésnek* minősül a mű eredeti példányának a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele forgalomba hozattal vagy forgalomba hozatalra való felkínálással. Minden esetben a fizikai műpéldányhoz kapcsolódik, ennek értelmében irreleváns, hogy az eredeti műpéldányról vagy ennek többszörözött példányairól van-e szó. Terjesztésnek minősül a műpéldány tulajdonjogának átruházása (amely megvalósulhat adásvétel keretében); a műpéldány bérbeadása; illetve Magyarországra történő behozatala forgalomba hozatali céllal. A terjesztés akkor is megvalósul, ha arra ellenérték fejében vagy akár ingyenesen kerül sor. Fontos hangsúlyozni, hogy nem minősül terjesztésnek az e-könyvek vagy akár a szoftverek értékesítése valamilyen internetes felületen, ugyanis ebben az esetben nem a fizikai műpéldánnyal összefüggésben kerül sor a terjesztésre. E felhasználási forma ugyanis nyilvánosságához közvetítésnek minősül, amelynek során a mű nem anyagi formában jut el a nyilvánossághoz. A terjesztés speciális altípusa a bérbeadás, azaz a kölcsönzés mellett a műpéldány haszonkölcsönbe adása is. Utóbbi eset akkor valósul meg, ha a kölcsönadó meghatározott dolog használatát időlegesen, valamint ingyenesen másnak átengedi. Érdeemes itt megemlíteni a nyilvános haszonkölcsönzést végző könyvtárakat is, ugyanis példának okán az irodalmi művek és a kottában rögzített zeneművek szerzői tekintetében az Sztj. speciális közös jogkezelési esetről rendelkezik annak érdekében, hogy a könyvtári szolgáltatást ne lehetetlenítse el az egyedi engedélykérések okozta adminisztrációs teher. Az elektronikus könyvekkel kapcsolatban fontos kitérni az elektronikus kölcsönzésre, amely nagy népszerűségnek örvend egyes országokban, bár hazánkban még kevésbé elterjedt. E modern szolgáltatás szerzői jogi minősítésére kitérünk a későbbiekben is, azon-

³⁴ Legeza Dénes (szerk.): Szerzői jog mindenkinek. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 2017, Budapest. A fejezetet írta: Nagy Balázs, p. 109.

ban esszenciális a terjesztéssel kapcsolatban e résznél is megemlíteni. Tekintettel arra, hogy ebben az esetben nem a fizikai műpéldány felhasználása történik, hanem a digitális jelek által jut el a mű a nyilvánossághoz, így ez a felhasználás nem terjesztésnek, hanem nyilvánossághoz közvetítésnek fog minősülni. Mindezek alapján a könyvtáraknak egyedileg kell megszerezniük a felhasználáshoz szükséges engedélyeket, mivel e felhasználásra nem alkalmazhatók a haszonkölcsönzés esetében fennálló kötelező közös jogkezelési szabályok.³⁵

Végül, de nem utolsósorban említést kell tenni a *nyilvánossághoz közvetítés* jogáról is. E felhasználási mód jellemzője, hogy több, technikailag különböző felhasználási módot foglal magában, a nyilvánosság tagjai távol vannak, és egyedileg férnek hozzá a műhöz. A mű nem anyagi formában jut el a nyilvánossághoz, hanem példának okán analóg vagy akár digitális jelek útján. Az Sztj. az alábbi nyilvánossághoz közvetítési felhasználási módokat különbözteti meg: földfelszíni sugárzás; műholdas sugárzás; kódolt sugárzás; saját műsor nyilvánossághoz közvetítése vezeték útján vagy más módon; vagy lehívásra hozzáférhetővé tétel. A mű interaktív nyilvánossághoz közvetítése esetében úgy teszik a művet a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a műhöz való hozzáférés helyét és idejét szabadon választhatják meg a nyilvánosság tagjai, így a felhasználó által egyidejűleg közvetített műveknek nem csak passzív élvezői. Az ilyen felhasználás a hozzáférhetővé tétellel megvalósul, továbbá irreleváns, hogy a hozzáférhetővé tételre vezeték útján vagy más eszközzel, illetve milyen módon kerül sor. A lehívásra hozzáférhetővé tétel legtipikusabb esete a művek internetes hálózaton keresztül történő hozzáférhetővé tétele, amely megvalósulhat a weboldala történő feltöltéssel vagy akár fájlcsere hálózaton keresztül történő megosztással.³⁶

Megállapíthatjuk, hogy a szerzői jog tekintetében minden egyes esetben a felhasználás módja a lényeges kiindulópont annak megállapítása kapcsán, hogy az adott magatartás szerzői jogi szempontból jogszerűnek vagy jogtalannak minősül-e.

4. A SZERZŐI JOGOK VÉDELME SZOLGÁLÓ TECHNOLÓGIÁK A DIGITÁLIS KORBAN

Az előző fejezetben a szerzői jog főbb vonásai már bemutatásra kerültek. A teljesség érdekében azonban a szerzői jog további megközelítésére is szükség lesz a digitális jogkezelés kapcsán annak érdekében, hogy megértsük e technológia kiemelt fontosságát.

Fontos már az elején hangsúlyozni, hogy bár a szellemi tulajdon két nagy ága, a szerzői jog és az iparjogvédelem megegyezik abban, hogy a szellemi alkotások létrehozói számára a műveik feletti rendelkezést illetően kizárólagos jogokat biztosít, mégis e két területnek vannak sajátos jellemvonásai is. Míg az iparjogvédelem körébe eső szellemi alkotások abban az esetben kaphatnak védelmet, amennyiben eljárás lefolytatása után az erre kijelölt

³⁵ Nagy: i. m. (34), p. 113.

³⁶ Nagy: i. m. (34), p. 117–118.

intézmény az oltalmat bejegyzi a közhiteles nyilvántartásba, addig a szerzői jog valamenyny eredeti, egyéni alkotást védelemben részesít annak létrejöttétől kezdve minden külön formalitás nélkül. Így kerül előtérbe az a különös eset, hogy míg a szellemi alkotómunka következtében nem beszélhetünk szigorúan vett értelemben anyagi termékek létrejöttétől, mégis elfogadott, hogy e szellemi javak előállítói joggal tartanak igényt arra, hogy anyagi, illetve erkölcsi elismerésben részesítsék alkotói érdemeiket.

Fontos kiemelni a szerzői jogi jogérvényesítés szükségességét a digitális környezetben. Egyértelműen kijelenthetjük, hogy a jog ereje nehezen nyer teret a digitális világ folytonosan megújuló környezetében. Problémát jelent, hogy e gyorsan fejlődő közegben egy már korábban megvásárolt könyvet bárki beszkennehet relatíve kisebb fáradsággal, majd ezt követően feltöltheti a világhálóra, és ez rövidesen egy tartalmegosztó oldalon bukkanhat fel. Ennek következtében a kiadó és a szerző hozzájárulása és tevékenysége hiányában másolatok válhatnak elérhetővé. A szerzői jogok érvényesíthetősége egészen új dimenzióba került amióta a digitális korszak hajnalát éljük, és e dimenzióban a jogosultak az internet-használókkal ellentétes érdekeket képviselnek részben, hiszen ingyenesen hozzájutni egy amúgy fizetős tartalomhoz a felhasználóknak felületesen nézve előnyös. Hosszú távon persze nekik is kárukra válna, hiszen a szerzők anyagi ellentételezés hiányában kénytelenek lennének a szerzőséggel mint bevételi forrással felhagyni, és ez a kulturális javak létrehozásának csökkenéséhez vezetne. Míg a törvény értelmében jogellenesnek bizonyul a jogosultak engedélye nélkül a művet, ideértve annak másolatát is többszörözni, mégis képtelenek véget vetni az óriási számokban megvalósuló illegális felhasználásoknak. Ezzel szemben az internethasználók a saját belátásuk szerint kívánják használni az általuk birtokolt infokommunikációs eszközöket, valamint korlátozás nélkül akarnak minden digitális formátumban fellelhető műhöz hozzáférni. Ehhez az is hozzátartozik, hogy egyes olvasók például az e-könyvek esetében csak meghatározott formátumokat képesek kezelni, és tulajdonosaik nyilván minden művet e formátumban kívánnak megszerezni, vagy legalábbis olyan formátumúvá kívánnak mindent átalakítani, hogy olvashatóvá tegyék.

Annak érdekében, hogy a jog e digitális környezetben is hivatott legyen a szerzők jogait az elvárt mértékű védelemben részesíteni, magától értetődő, hogy különböző informatikai megoldásokat kellett kifejleszteni.

4.1. A digitális jogkezelés (Digital Rights Management = DRM) fogalma

A digitális jogkezelés tekintetében nem beszélhetünk egységesen elfogadott definícióról. Ennek apropóján elsőként érdemes a nemzetközi szervezetek által elfogadott meghatározásokból kiindulni.

Az Amerikai Könyvtárak Szövetsége (*The American Library Association*) úgy vélekedik, hogy e technológia célja a digitális művek hozzáféréseinek az ellenőrzése, nyomon követése, valamint felhasználásának a korlátozása.³⁷

Az *Electronic Frontier Foundation* mint kiemelt alapítvány, amely a felhasználók jogaiért küzd, a jogosultak által birtokolt szellemi tulajdon felhasználására irányuló ellenőrzés fajtáinak, avagy hatályának a növeléseként határozza meg a digitális jogkezelés fogalmát.³⁸

Tószegi Zsuzsanna definíciója szerint a jog által védett digitális tartalom meghatározása, azonosítása, valamint a törvény által megkövetelt szabályok betartása a különböző DRM-technológiák célja. Továbbá olyan eljárások rendszere, amelyet a védett digitális tartalmak illegális terjesztése ellen fejlesztettek ki, és korlátozza, valamint megakadályozza a jogvédelem alatt álló tartalmakhoz a jogosulatlan hozzáférést. A felhasználás engedélyezését, a tartalomátvitelt a jogosulttól a felhasználóig, végül, de nem utolsósorban a felhasználási díj elszámolását is lehetővé teszi.

Nagy Andor szerint a „*Digital Restrictions Management*” kifejezés sokkal pontosabban kifejezi, hogy mi a mai DRM-megoldások szerepe. DRM alatt kell érteni a digitális tartalmakhoz való hozzáférést lehetővé tevő, valamint szabályozó technikai, műszaki, hardver- és szoftvereszközöket.³⁹

Lényegében a DRM a digitális adattartalmakra vonatkozó jogok kezelésének eszközeként definiálható, amelynek az elemei közé sorolandó a hatásos műszaki intézkedés, a jogkezelési adat és a micropayment, azaz az elektronikus fizetési rendszer.

A DRM-technológia két alapvető célja tehát az azonosítás, valamint a jogérvényesítés segítése. A szerzői jogok érvényesítésének érdekében ezáltal esszenciális a szellemi alkotások, az alkotásokon fennálló jogok, valamint a szerzői jogi jogosultak azonosítása. Pontosabban mondván szükséges az alkotók és azok szerzői jogaira vonatkozó adatok közzétevése, illetve a felhasználásra vonatkozó szabályok megadása, nevezetesen a felhasználás körülményei, valamint ténye. Kijelenthető, hogy az e-könyvek esetében a DRM nemcsak az állomány másolását akadályozza meg, hanem korlátozhatja az adott technológiától függően az eszközök maximális számát, amelyben a megvásárolt vagy kikölcsönzött e-könyvek olvashatók, sőt szabályozhatja az oldalak olvashatóságának a számát, azok nyomtathatóságát, illetve a felbontásuk minőségét.⁴⁰

³⁷ Tószegi Zsuzsanna: A szerzői jogok védelmét szolgáló digitális technológia. Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 53. évf. 10. sz., 2006. Elérhető: http://tmt-archive.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4533&issue_id=476.html.

³⁸ Tószegi: i. m. (37).

³⁹ Nagy Andor: Az e-könyves DRM-technológiák biztonságosságának vizsgálata. Könyvtári Figyelő, 61. évf. 3. sz., 2015, p. 328.

⁴⁰ Nagy: i. m. (39), p. 328.

4.2. A DRM formái

A *Digital Object Identifier (DOI)* egy olyan technológia, amely a gyakori URL-változások által nehezített internetes nyomon követésre talált megoldást akként, hogy egyes fájlokhoz, illetve objektumokhoz digitális azonosítót rendelnek hozzá. Hasonlítható a már ismert ISBN, valamint ISSN azonosítószámhoz. A digitális objektum (szöveg, kép, hang, videofájl stb.) a DOI által így akkor is nyomon követhetővé válik, ha az eredeti szolgáltató szerver struktúraváltásának következtében az érintett objektum máshová vagy akár más szolgáltató gépére kerül.⁴¹ Hatékonyságát emellett tovább növeli, hogy számos szolgáltató a DOI-adminisztrációval oly módon szerződik, hogy a DOI-val ellátott fájlok URL-jének megváltozásáról való értesítés küldésére vállal kötelezettséget.⁴²

A *digitális vízjel* egy olyan szteganográfiai eljárás,⁴³ amelynek célja az adott digitális tartalom (értendő ezalatt a szövegfájl, a kép, a hang, a film) jogosultjának a bizonyítása. Bár számos típusát kifejlesztették, a legelterjedtebb a látható és a rejtett vízjel, valamint e kettő kombinációja. Mind a látható, mind a láthatatlan vízjelek segítségével egyértelműen azonosítható, illetve a visszaélés esetén felelősségre vonható az e-könyv tulajdonosa. A *rejtett vízjel* jellegzetessége, hogy úgy illeszti be a megjelölni kívánt szerzői mű digitális állományába, hogy az egyszerű felhasználók számára az észrevétlen marad. Ebből kifolyólag csak megfelelő lejátszókészülékkel lehet érzékelni a rejtett vízjeles műveleteket, sőt az így megjelölt műveket lejátszani is kizárólag ezekkel lehetséges. A *látható vízjel*, ami bár költséghatékonyabb megoldásnak bizonyul a rejtett vízjellel szemben, hátrányára szól, hogy a színvonalas alkotások esztétikai értékét nagymértékben képesek csökkenteni, mivel képeken alkalmazva szabad szemmel is láthatóvá válnak. A jogosultság hatékony védelmét azzal biztosítják, hogy feltüntetik a látható vízjelekkel ellátott dokumentumokon a szerző, jogtulajdonos nevét, a kép sarkába „Š” jelet, vagy „bélyegzőt” tesznek.⁴⁴ Csakúgy, mint a többi „copyrightjelölés” esetében, a digitális vízjelek esetében is megalapozza a jogsértést a vízjel eltávolítása, még abban az esetben is, ha példaként említve a mű felhasználása magáncélra történik. A digitális vízjelek a szerzői jogi törvény alapján ún. jogkezelési adatnak minősülnek, és eltávolításuk vagy megváltoztatásuk esetén a szerzői jog megsértésének következményeit kell alkalmazni. Emellett a Btk. 387. § b) bekezdése is büntetni rendeli két évig terjedő szabadságvesztéssel azt, aki a jogkezelési adatot eltávolítja vagy megváltoztatja haszonszerzési célból.

⁴¹ Tószegi: i. m. (37).

⁴² <https://www.doi.org/>.

⁴³ A szteganográfia egy görög eredetű szó, amelynek jelentése „rejtett üzenetet írni”. Míg kriptográfia esetén nem titkoljuk az üzenet létét, szteganográfia esetében még magáról az üzenet léteéről sem bír tudomással senki, csak kizárólag az a személy, akinek szánjuk. E technika segítségével adatokat tudunk elrejtetni különböző adatokba, pl. képbe, zenébe, videóba stb. miközben az eredeti adat nem sérül. Léteznek programok, amelyek ki tudják mutatni a szteganográfia jelenlétét, viszont ha titkosítjuk az adatunkat, akkor mindez körülményesnek bizonyul.

⁴⁴ Tószegi: i. m. (37).

Bár e technológia továbbra sem preventív védelmi eszköz, mivel az illegális letöltéseket továbbra sem tudja megakadályozni, azonban előnyeként szolgál, hogy alkalmazásával a tartalom származási helye és a szerzői jog jogosultja kétséget kizáróan bizonyítható, tehát lényegesen megkönnyíti az esetleges jogsértés esetén a jogsértő kilétének a visszakövetését.

A *titkosítás* lényege, hogy e módszer keretében akként lehet a digitális tartalmakat titkosítani, hogy kizárólag a tartalom felhasználására jogosult személyek férhessenek hozzá. Másfelől a jogosulatlan felhasználások ellen védő titkosítás további célja, hogy az átvitel során ne lehessen észrevétlenül megváltoztatni a tartalmat. A titkosítás egyik ismert módszere a kriptográfiai eljárás, amely a kódolni kívánt tartalmakat matematikai módszerekkel alakítja át. A küldő által elkészített eredeti formában a címzett számára megtekinthetővé válik a tartalom, amennyiben a kódolt állomány visszafejtésére alkalmas kulccsal rendelkezik.

A titkosítás másik, széles körben elterjedt formájának a *szteganográfiai eljárás* tekinthető, amelynek során valamilyen digitális adathalmazban rejtik el a titkos információt. A kódoláshoz két fájl kombinációja, az elrejtendő, valamint a rejtett fájl szükséges, így a titkosított információ a felhasználó számára szintén a megfelelő kulcs birtokában érhető el.⁴⁵ Idesorolandók azok a megoldások is, amelyek mindössze egy jelszóval védik a dokumentumot, és ezenfelül semmilyen korlátozást nem alkalmaznak. A dokumentum akkor válik olvashatóvá, amikor a felhasználó megnyitja az állományt és beírja a dokumentumhoz tartozó jelszót. E megoldás hiányossága a hatékony védelem tekintetében abban rejlik, hogy a dokumentumok ugyanúgy másolhatók, nyomtathatók, mint bármilyen fájl, illetve az olvasásra használt eszközök száma sincs meghatározva. Ezenkívül nem jeleníthetők meg akármilyen általános célú dokumentumolvasó szoftverrel, ugyanis annak támogatnia kell az adott DRM-technológiát. Ennek tudatában nem meglepő, hogy az e-könyv-áruházak és a könyvtárak sem alkalmazzák előszeretettel.⁴⁶

A *hitelesítés* tekinthető a legelterjedtebbnek az e-könyv-áruházak tekintetében. Lényege, hogy többlépcsős hitelesítési folyamaton megy keresztül a megvásárolt vagy kikölcsönzött e-könyv. A hitelesítés során a küldő és fogadó fél egyértelmű bizonyosságot szerezhet a digitális tartalom integritásáról. Végül a digitális objektumot záradékkal és/vagy aláírással látják el. Kizárólag a megfelelő licenc vagy kulcs birtokában oldható fel a dokumentum. Hatékonyasága abban rejlik, hogy e folyamatból a felhasználó nem lát semmit, mégis korlátozni képes az e-könyvvel végezhető műveleteket. Hátrányaként említhető, hogy teljes függőségi helyzetbe kényszeríti a felhasználót a könyváruháztól, mivel új eszközön való olvasás esetén szükséges a webáruház ismételt jóváhagyása, ráadásul a DRM-technológiát szolgáltató cégnek és a könyváruháznak is hitelesítenie kell a felhasználót, mielőtt megnyithatná az e-könyvet. Rendkívüli módon még az is előfordulhat, hogy egy idő után a felhasználó az e-könyveit már nem tudja olvasni, példának okán amennyiben a DRM- technológia mögött álló cég vagy webáruház megszűnik.

⁴⁵ Tószegi: i. m. (37).

⁴⁶ Nagy: i. m. (39), p. 328.

A jogvédekt művek tulajdonságait, a felhasználásra vonatkozó szabályokat, valamint a felhasználással kapcsolatos műveleteket a *leíró nyelvek* írják le. Aktív és passzív leíró nyelveket különböztetünk meg. Míg az *aktív leíró nyelv* képes arra, hogy a védett mű felhasználását lehetővé tegye a jogosultságtól függően, addig erre a *passzív leíró nyelv* nem alkalmas. Aktív DRM-alkalmazások között említendő az *Open Digital Rights Language (ODRL)*, valamint az *Extensible Rights Markup Language (XRML)*. Míg az előbbi egy olyan nyílt forráskódú szabvány, amelyet gyakorta használnak wifihálózatokon, illetve az oktatási és akadémiai szférában, addig az utóbbit főleg az elektronikus kereskedelem céljára fejlesztették ki abból a célból, hogy szabályozza a digitális állományok másolatát és a részleges vagy időleges felhasználási feltételeket. Továbbá le lehet írni vele az adott tartalomhoz fűződő jogokat, felhasználási feltételeket és a költségeket.⁴⁷ A passzív eszközök közé tartozik a *Metadata Encoding and Transport Standard (METS)*, amelyet a *Library of Congress* fejlesztett ki. A digitális könyvtárak részére fontos leíró, adminisztratív és szerkezeti metaadatok közlésére, valamint kezelésére XML-sémát alkalmaz.⁴⁸

4.3. A DRM hátrányai

Amellett, hogy a DRM-rendszer a szerzői jogokat tiszteletben tartó fogyasztók jogait némileg korlátozza, a kiadók számára sem nyújt megfelelő védelmet, ugyanis a DRM-eltávolító programoknak is újabb és újabb verziója jelenik meg. Kijelenthető, hogy szakértők szerint jelenleg nem létezik olyan DRM-megoldás, amely képes lenne megakadályozni az e-könyvek illegális terjesztését, mivel mindegyiknek van sebezhető pontja. Még ha létre is lehetne hozni egy olyan technológiát, amelynek következtében feltörhetetlenné válna a titkosítás, abban az esetben is számolni kellene a másolásvédelmi eljárások elháríthatatlan sebezhetőségével, ugyanis a jelenlegi megoldások közel sem képesek visszaszorítani a kalózmásolatok számát. Tekintettel arra, hogy az elektronikus formátumú műveknek érzékelhetőnek kell lenniük az emberi érzékszervek számára, úgy azokat digitális formában újra rögzíteni lehet, ami bár a minőség romlásával jár, mégis ez napjaikban többnyire elhanyagolható, és a különbség sok esetben aligha érzékelhető.

Már az *eEurope 2002 akcióterv* keretében az Európai Unió Bizottsága felhívta arra a figyelmet, hogy a digitális tartalmak jogszerű felhasználását megnehezíti az a tény, hogy a digitális jogkezelő rendszerek nem kompatibilisek egymással. Továbbá aggodalmát fejezte ki, hogy rengeteg olyan információt összegyűjtenek a használókról többnyire azok tudta nélkül, ami a használók szokásainak indokolatlan megfigyelését alapozza meg, és ez súlyos beavatkozást jelenthet a magánszférába.

⁴⁷ Tószegi: i. m. (37).

⁴⁸ Tószegi: i. m. (37).

2005-ben a téma érzékenysége tekintettel szintén kifejezte az aggodalmát az Európai Unió az *eEurope 2005 akcióterv* keretében. Egész pontosan az adatvédelmi és adatbiztonsági tanácsadó testülete kifogásolta, hogy az egyre fejlődő digitális jogkezelési technikák, főként a digitális vízjelek visszaélésekre egyaránt alkalmasak lehetnek. E technológiával ugyanis a szolgáltatók a szerzői jogok elektronikus kezelésére szolgáló rendszerek alkalmazásával nyomon követhetik, illetve rögzíthetik a használók érdeklődését, ízlésüket, valamint vásárlási szokásaikat, amelyeket a használók megfigyelésére is lehet alkalmazni, ezzel tisztességtelen versenylőnyre szert téve a piacon.⁴⁹

Kétségtelenül a DRM egyik jelentős hátránya, hogy bár a szerzői jog védelmében lép fel, de a digitális teljesítmény felhasználása esetén alkalmazható a szerzői jogi védelmen túlmutató célokra is. Nem beszélve arról, hogy mind legális, mind illegális felhasználások kapcsán ugyanazt a szabályrendszert alkalmazzák, ami számtalan esetben egyet jelent a használók jogos érdekeinek, valamint magánszférájuk megsértésével. Ha egy DRM-technológia nem hivatott betölteni a rendeltetését, akkor a használata is kérdésessé válik.

Végül, egyet kell érteni Nagy Andor álláspontjával, miszerint „a kiadókra esetlegesen káros hatással bíró illegális e-könyv letöltések visszaszorítása nem a DRM-technológiák alkalmazásával, hanem a versenyképes legális források előállításával érhető el.”⁵⁰

5. KORLÁTOZOTTAN IGÉNYBE VEHETŐ SZOLGÁLTATÁSRA FIZETÜNK ELŐ VAGY DOLGOT VÁSÁRLUNK? – AZ ELEKTRONIKUS KÖNYVEK JOGI MEGÍTÉLÉSÉNEK TOVÁBBI KÉRDÉSEI

A *Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény* (a továbbiakban: Ptk.) 5:14. §-a a dolgot birtokba vehető testi tárgyként definiálja, így értelemszerűen a címben feltett kérdés a nyomtatott könyv kapcsán fel sem merül. A papíralapú könyvet ugyanis fizikai formájában kézben tarthatjuk, bárhol bármikor olvashatjuk, továbbá saját döntésünk alapján kölcsön is adhatjuk bárkinek, vagy akár szabad belátásunk szerint el is idegeníthetjük. Arról nem is beszélve, hogy míg e-könyv vásárlása esetén egyes esetekben elkerülhetetlen a technikai részletekkel való foglalkozás, papíralapú könyv esetében ilyenről szó sincs. Természetesen ez is csupán akkor merülhet fel, ha online tartalmat kíván letölteni az olvasó, ugyanis a különböző formátumok közül kell kiválasztania az e-olvasójával kompatibilis dokumentumot. Bár ez sem jelent minden esetben problémát, mivel az e-olvasók a leggyakoribb formátumokat (epub, azw, mobi stb.) többnyire eleve kezelik.⁵¹

Választ keresve a címben feltett kérdésre, célszerű az e-könyvek kapcsán különbséget tenni a DRM-védelemmel ellátott, illetve a DRM-védelem nélküli e-könyvek között. Míg a

⁴⁹ Jo Best: EU steps into digital rights debate (2005. február 8.). Elérhető: <https://www.zdnet.com/article/eu-steps-into-digital-rights-debate/>.

⁵⁰ Nagy: i. m. (39), p. 337.

⁵¹ Kerekes: i. m. (16), p. 89.

DRM-védelemmel ellátott e-könyv vásárlása esetén a forgalmazó saját alkalmazásával van lehetőségünk a védett fájlt megnyitni korlátozott számú eszközön és egyéb, a szolgáltató által beépített korlátozások mellett, addig az ilyen védelemben nem részesülő e-könyvek esetében más a helyzet. A DRM esetében így a szolgáltató választása szerint egy olyan hozzáférést kaphatunk, ami szinte teljes egészében megfelel a fizikai könyvek tulajdonságainak, ugyanakkor egyes cselekmények, amelyek normál könyv esetében mindennaposak, nem tehetők meg a korlátozás okán. Ugyanakkor a DRM-védelem hiánya esetében önmagában nem emberi uralom alá hajtható testi tárgyról beszélünk, mégis a letöltéssel és átmásolással az adathordozón tárhelyet foglal a dokumentum, tehát kiterjedése van, még ha nem is a köznap, fizikai értelemben. Emiatt felmerül a kérdés, hogy miként kezelhető birtokba vehető „tárgyként”, főként ha figyelembe vesszük, hogy egyes technológiai eszközökkel bármikor használható. A DRM-rendszerrel védett e-könyvet nem adhatjuk kölcsön másnak, valamint nem konvertálhatjuk át a fájlt egy másik tetszőleges formátumba, ennek értelmében korlátozott a rendelkezési jogunk. Így felvetődik a kérdés, hogy a DRM-védelemmel ellátott e-könyv vásárlása esetén szolgáltatásra fizetünk elő, vagy dolgot vásárlunk?⁵²

A fentiek értelmében számos fogyasztó érezheti úgy, hogy sokkal inkább egy korlátozottan igénybe vehető szolgáltatásra fizetett elő, mintsem dolgot vásárolt, főként a dologgal való rendelkezési jogosultság talán legszembetűnőbb elemeinek, a birtoklás és használat átengedésének hiányában. Ebből kifolyólag szükséges volna a fogyasztók irányába részletekbe menő tájékoztatási kötelezettséget előírni, egész pontosan akként, hogy előzetesen, az adásvételi szerződés megkötése előtt tájékoztassák őket, hogy az adott e-könyvet ellátták-e DRM-védelemmel, és ha igen, akkor pontosan milyen formában. Ennek valódi jelentősége abban rejlik, hogy a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól szóló 45/2014. (II. 26.) kormányrendelet 29. § (1) bekezdés *m*) pontja szerint a fogyasztó nem gyakorolhatja az elállási jogát a nem tárgyi adathordozón nyújtott digitális adattartalom tekintetében [amely ugyanezen kormányrendelet 20. § (1) bekezdése alapján a kézzelfogható termékek online vásárlása esetén is megilletné], ha a vállalkozás a fogyasztó kifejezett, előzetes beleegyezésével kezdte meg a teljesítést, valamint a fogyasztó e beleegyezésével egyidejűleg nyilatkozott annak tudomásul vételéről, hogy a teljesítés megkezdését követően elveszíti az elállási jogát. Az internetes vásárlásnak márpedig feltétele a nyilatkozási jelölőnégyzet kipipálása, amely gyakran az erre vonatkozó információt az apróbetűs részbe vagy az ÁSZF-re utalással bújtatja el.⁵³

Vásárlás előtt a fogyasztónak arra is ügyelnie kell, hogy milyen boltokból kíván e-könyvet vásárolni, ugyanis a megfelelő körülméntek hiánya is megalapozhatja a további problémákat. Bizonyos e-könyv-olvasók csak meghatározott formátumokat támogatnak, így az egyik legnépszerűbb Kindle elsősorban saját, azw formátumát. *Kerekes Pál* példaként említi, hogy

⁵² Dr. Rostás Péter: Az e-könyvek és a digitális jogkezelés (2019. március 5.). Elérhető: <https://blogs.dlapiper.com/advocatus/2019/03/az-e-konyvek-es-a-digitalis-jogkezeles/>.

⁵³ Rostás: i. m. (52).

ha Barnes & Noble Nook e-olvasónk van, akkor nem tudunk vásárolni az Amazontól, amely a Kindle-t támogatva más formátumú e-könyveket árusít.⁵⁴

A témához kapcsolódóan érdemes röviden ismertetni egy egészen újkeletű tendenciát, amelyre a második fejezetben már utaltunk, mégpedig az e-könyvek kölcsönzését, amely számos nyelvterületen a közkönyvtárak szolgáltatási kínálatának részévé vált. Számos országban már lehetőség van e szolgáltatás igénybevételére, mint például az Amerikai Egyesült Államokban, azonban hazánkban az e-könyvek kölcsönzésére irányuló gyakorlat kialakítása még kezdetlegesnek tekinthető.⁵⁵ Az elektronikus szövegművek könyvtári kölcsönzésére többféle megoldás létezik. Egyik ilyen megoldás lényege, hogy a könyvkiadó és a könyvtár mellett megjelenik egy újabb szereplő, a könyvtári e-könyv-szolgáltató, aki megvásárolja a könyv licencét a könyvtár informatikai közreműködése nélkül, majd szolgáltatja azt az olvasónak. Ilyenkor az olvasó a kölcsönzési idő tartamára letöltheti a könyvet saját eszközére, amihez csak korlátozott idejű olvasási jogosultságot kap. Tehát a könyv nem kerül az olvasó birtokába, csupán jogosultságot ad neki, hogy meghatározott ideig hozzáférjen a tetszőleges műhöz. A *Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetségének*⁵⁶ egy 2012-es, majd ezt kiegészítő 2014-es, e-kölcsönzésekről szóló háttér tanulmánya szerint a könyvtár vagy csomaglicencet vásárol, vagy egyenkénti használat után fizet a könyvtári e-könyv-szolgáltatónak.⁵⁷ E szolgáltatás jellemzője, hogy a lejáratkor nem kell visszavinni a könyvet, ugyanis a mű olvashatósága ebben az időpillanatban megszűnik. Kizárólag a könyvtár beiratkozott olvasója, illetve a könyvtár adott körzetében lakók vehetnek részt az e-könyvek kölcsönzésében, akárcsak a hagyományos könyvek esetében.⁵⁸

Fontos megemlíteni az elektronikus kölcsönzés kapcsán az *Európai Unió Bírósága elé került C-174-15. számú ügyet*, amely azzal kapcsolatban hozott ítéletet, hogy a haszonkölcsönzés fogalma alá érthetjük-e az elektronikus kölcsönzés esetét is. Ráadásul több tagállamban is vita tárgyát képezte, hogy az elektronikus kölcsönzés nyilvános haszonkölcsönzésnek vagy nyilvánossághoz közvetítésnek minősül. *Maciej Szpunar* főtanácsnok véleményében hangsúlyozta, hogy minden könyvtípusra egyformán kell értelmezni az elektronikus kölcsönzésre vonatkozó szabályokat, továbbá véleménye szerint az elektronikus könyvek haszonkölcsönzése meghatározott feltételek teljesítése esetében a hagyományos könyvek haszonkölcsönzésének a modern, a technológia fejlődéséhez igazított változata. A főtanácsnoki véleményt követve az ítélet úgy rendelkezett, hogy „a 2006/115/EK irányelv szerinti 'haszonkölcsönzés' fogalma kiterjed valamely könyv digitális formájú többszörözött példányá-

⁵⁴ Kerekes: i. m. (16), p. 93.

⁵⁵ Kerekes Pál: Könyvtári E-book: Kölcsönzés és/vagy terjesztés? Valóságos könyvtár – könyvtári valóság. Könyvtári- és információtudományi tanulmányok 2016. ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet. Budapest, 2017, p. 161.

⁵⁶ The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA).

⁵⁷ Sándor Eszter Anita: Az e-könyvek és az e-kölcsönzés megítélése (2017. május 18.). Elérhető: <https://arsboni.hu/az-e-konyvek-es-az-e-kolcsonzes-megitelese/>.

⁵⁸ Kerekes: i. m. (55), p. 166.

nak haszonkölcsönzésére, amennyiben e haszonkölcsönzésre úgy kerül sor, hogy az említett példányt valamely közkönyvtár szerverén helyezik el, és lehetővé teszik a felhasználó számára annak a saját számítógépén, letöltés útján történő többszörözését azzal a feltétellel, hogy a haszonkölcsönzés időtartama alatt e felhasználó csak egy példányt tölthet le, és hogy ezen időszak leteltét követően már nem használhatja fel az általa letöltött példányt”. Mindebből kifolyólag az uniós joggal nem tekinti ellentétesnek az olyan belső jogi szabályozást, amely haszonkölcsönzés keretében engedi az e-könyveknek a nyomtatott könyvek kölcsönzésével analóg módon történő kölcsönzését.

Végül érdemes említést tenni az e-könyv-kölcsönzés egy igazán sajátos formájáról, amelynek kivitelezése az Amazonhoz köthető. E szolgáltatás a szerzői jogi szerződések alapján kizárólag az Amerikai Egyesült Államokban, valamint azokban az országokban érhető el, amelyekre kiterjed a „Lend me” szerződés. E konstrukció alapján az Amazontól vásárolt könyvek tekintetében mind a Kindle-tulajdonosok, mind az említett weboldalon regisztráltak élhetnek kölcsönzési lehetőséggel. Tehát egy adott felhasználó, aki az Amazontól vásárolt könyvet, egy másik felhasználónak (aki szintén regisztrált az Amazon rendszerében) kölcsönadhatja évente meghatározott számban, általában 2-3 alkalommal. Amennyiben a felhasználó a könyvet kölcsönadja, a művet saját e-olvasóján nem tudja olvasni.⁵⁹ Hazánkban e struktúra nem alakult ki, sőt az e-könyv kölcsönzés helyett a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) és a Digitális Irodalmi Akadémia (DIA) az ingyenesség tendenciáját érvényesítve költségmentesen szolgáltatja a klasszikus magyar irodalmat, valamint a kortárs irodalmat. Bár ez esetben is mind a MEK, mind a DIA honlapja szerint a védett művek kitétele a szerzők engedélyén alapul, sőt utóbbi mindezért még felhasználási díjat is fizet az érintett jogosultaknak.

6. A SZERZŐI JOGI JOGSÉRTÉSEK FŐBB VONÁSAI, VALAMINT A SZERZŐI JOGI VISSZAÉLÉSEK AZ ELEKTRONIKUS KÖNYVEK TEKINTETÉBEN

6.1. Bevezetés

Az e-könyvekkel kapcsolatban a leggyakrabban előforduló szerzői jogi jogsértés feltehetően az, hogy felteszik azokat egy fájlmegosztó oldalra, ahonnan pillanatok alatt bárki letöltheti bármiféle jogdíj megfizetése vagy érvényes jogosultság nélkül. Nyilvánvaló, hogy e szerzői jogi jogsértések megakadályozása érdekében fejlesztették ki az előző fejezetben tárgyalt DRM-technológiákat. Az elektronikus könyvek könnyebben többszörözhetőek formátumuk miatt, mint a hagyományos, papíralapú kiadványok. Evidens, hogy e tulajdonságuk az olvasók számára kedvezőnek bizonyul, ám a szerzők számára aggodalmat okoz. Ennek

⁵⁹ Kerekes: i. m. (55), p. 166.

következtében számos szerző nem kíván részt venni az e-könyvek terjesztésében, vagy ha részt is vesz, akkor késleltetve teszi művét elektronikusan elérhetővé.

A *kalózmétafora* nem jogtudományi fogalom, mégis előszeretettel alkalmazzák a szerzői jogi jogsértőkre. Nem tekinthető a modern kor találmányának, ugyanis gyökerei az első szerzői jogi törvény megjelenéséig visszanyúlnak, és a nemzetközi jogirodalomban is régóta jelen van. E fogalom alatt érthetők azok a személyek, akik a szerzői művet a szerző vagy más szerzői jogi jogosult engedélye nélkül, személyhez fűződő, illetve vagyoni jogait sértve a szerzői jogi törvény hatálya alá eső módon felhasználják.⁶⁰ Az e-könyvek kalózpiaca esetében ezek közül elsősorban nyilván a többszörözés és a nyilvánossághoz közvetítés játszik komoly szerepet. Napjaink internetes copyrightkalózáiról elmondható, hogy nem a profitmotivált kiadói csoportba tartoznak, hanem a fogyasztók közül verbuválódnak.⁶¹ A 21. században a fogyasztók rohamosan jelentek meg a kulturális termelés és elosztás integrált folyamataiban, így képessé váltak a kulturális javak digitális verzióinak elkészítésére.⁶²

De vajon miként ítéljük meg azokat a fájlcserélőket, akik otthon, a privátszféra védelmében, haszonszerzési cél nélkül másolnak? A 20. századtól kezdve az európai szerzői jogi szabályok úgy rendelkeztek, hogy a szerzői jogi védelem ott ér véget, ahol a privát sféra elkezdődik.⁶³ Ennek értelmében a magáncélú felhasználás kívül esett a szerzői jogok körén, ugyanis a fájlcserélőrendszereket használó magánszemélyek a privátszféra védelmében másolnak, valamint a haszonszerzési célzat egyáltalán nem motiválja az ilyen irányú tevékenységüket. Mégis problémát jelent, hogy zero költséggel végtelen mennyiségű másolatot készíthetnek, ami negatív hatással van a kulturális javak piacának egészére. Továbbá maguk az oldalak, amelyek a fájlcserélő hálózatot működtetik, többnyire az oldalon megjelenő reklámokra építve bevételszerzésre törekednek a fájlcserélés infrastruktúrájának biztosításán felül. Természetesen valamennyi állam eltérő szabályozást alkotott az otthoni másolatkészítés terén, azonban fontos megemlíteni az 1955-ös németországi *Grundig Reporter*-esetet, az 1964-es *Personalausweise*-esetet, valamint az 1984-es *Betamax*-esetet, amelyek kimondták, hogy szerzői jogi eszközökkel lehetetlen megállítani az otthoni másolatok készítését lehetővé tevő technológiák forgalmazását, illetve használatát. A megoldás kizárólag e jelenség térnyerésével kiépült kompenzációs rendszerben keresendő, amely az otthoni másolatkészítésért cserébe a jogosultnak jogdíjat biztosít.⁶⁴

Tekintsük át elsőként röviden a szerzői jogi jogsértések rendszerét, külön kitérve főbb vonalakban a polgári úton való jogérvényesítésre, valamint a büntetőjogi szankciórendszerre, végül egy jogeseten keresztül a jogérvényesítés kiemelt fontosságára.

⁶⁰ Walsh Máté Gergely: Kalózkodás a tudományos könyv- és folyóiratkiadás világában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 13. (123.) évf. 6. sz., 2018. december, p. 79.

⁶¹ Bodó Balázs: A szerzői jog kalózái. Typotex Kiadó, Budapest, 2011, p. 42.

⁶² Bodó: i. m. (61), p. 153.

⁶³ Bodó: i. m. (61), p. 153.

⁶⁴ Bodó: i. m. (61), p. 154.

6.2. A szerzői jogi jogérvényesítés feltételei

A jogalkotó a szerzői jogok meghatározásán túlmenően biztosítja a szerzői jogi jogsértés esetére a hatékony polgári jogi, míg súlyosabb esetekben a szabálysértési és büntetőjogi, valamint a határon átnyúló kereskedelem esetében a vámjogi eszközöket is. A szerzői jogi jogsértésről elmondható, hogy valamennyi műtípussal, valamint teljesítménytípussal kapcsolatban megvalósulhat, továbbá a jogsértés éppúgy eredményezhet csekély hátrányt, mint hatalmas összegű kárt. Bár az Szjt. nem határozza meg definícióban a szerzői jogi jogsértés fogalmát, a törvényből levezethető, hogy a vizsgált magatartás szerzői jogi védelem alatt álló művet vagy kapcsolódó jogi védelem alatt álló teljesítményt érintő vagyoni jogsértés vagy személyhez fűződő jogsértés lehet. Amennyiben a vagyoni jogokat érintő szerzői jogilag releváns felhasználás történik, vagyoni jogsértést állapíthatunk meg. Ez alatt azt értjük, hogy a magatartás tanúsításához az adott személy nem kért engedélyt a felhasználótól, vagy kért, de túllépett azon, illetve a magatartás nem esik a felhasználó által vélemezett szabad felhasználás hatálya alá. Személyhez fűződő jogsértés esetén az adott magatartás a szerzőnek vagy más jogosultnak a művel vagy más védett teljesítménnyel kapcsolatban fennálló, valamely törvényben meghatározott, személyhez fűződő jogát sérti. Ilyen lehet például a mű integritásának vagy a szerző névfeltüntetési jogának sérelme.

A jogérvényesítéssel kapcsolatban a legfontosabb annak a kérdésnek a tisztázása, hogy az adott szellemi alkotás kimeríti-e a szerzői mű fogalmát, vagyis rendelkezik-e egyéni, eredeti jelleggel. Abban az esetben, ha a vizsgálat tárgyát képező mű nem rendelkezik az előbb említett tulajdonságokkal, nem tekinthető szerzői műnek, így értelemszerűen rá nézve szerzői jogi jogsértés sem követhető el. Továbbá a műnek a felhasználás időpontjában védelem alatt kell állnia, azaz a védelmi időnek vele kapcsolatosan még fenn kell állnia. Közkinsbe tartozó művek felhasználását a szerzői jog nem akadályozza. A hatályos jog szerint védelmet élvez valamennyi szerzői mű, amely először Magyarországon került nyilvánosságra, továbbá az a mű is, amely először külföldön került nyilvánosságra, amennyiben a szerző magyar állampolgár, vagy ha a szerzőt védelem illeti nemzetközi egyezmény, illetőleg viszonyosság alapján. A védelmi időt befolyásolhatja, hogy a művet az Európai Unió kívüli, vagy európai uniós tagállamban hozták először nyilvánosságra.⁶⁵

6.3. Polgári jogi igények

A polgári jogi igényérvényesítésre a szerzői jogi jogosult döntése alapján kerülhet sor. A személyhez fűződő jogok érvényesítése csak személyesen, míg a vagyoni jogok érvényesítése bármely jogosult által történhet, figyelemmel a hatályos törvényi rendelkezésekre és a felek között fennálló szerződéses viszonyokra. Abban az esetben, ha valaki a művet felhasználja,

⁶⁵ Legeza: i. m. (34), a fejezetet írta Grad-Gyenge Anikó, p. 247.

a személyhez fűződő jogok megsértésével szemben a felhasználó is felléphet, amennyiben ehhez a jogosult kifejezetten hozzájárult.⁶⁶ A vagyoni jogok érvényesítése esetén azonban a művet felhasználó szélesebb körű jogosítványokkal rendelkezik, ugyanis az ő tevékenységét szükségszerűen érinti az általa gyakorolt vagyoni jog más általi megsértése. Ugyanakkor a felek szerződéses viszonya itt is irányadó, hiszen az Szjt. felhasználási szerződésekre vonatkozó szabályainak nagy részétől a felek egyező akarattal eltérhetnek.

A kizárólagos felhasználási engedéllyel bíró felhasználó a szerző vagyoni jogainak megsértése esetén felszólíthatja a szerzőt, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket a jogsértés abbahagyása iránt. Amennyiben a szerző a felhívástól számított harminc napon belül nem intézkedik, a jogsértés miatt a felhasználó a saját nevében felléphet.⁶⁷ Ez különösen fontos lehet az e-könyvek esetében, hiszen a felhasználási szerződés speciális altípusa a kiadói szerződés, amely főszabály szerint kizárólagos jogot ad a kiadóknak. Az a felhasználó, aki a szerzőtől nem kizárólagos felhasználási engedélyt kapott, akkor léphet fel a jogsértés ellen, ha erre kifejezetten jogot szerzett a felhasználási szerződésben.⁶⁸ Több alkotó esetén, ha a hozzájárulásaik olyan módon egyesülnek, hogy azok önállóan nem használhatók fel, bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet a szerzői jogi jogsértés ellen, ugyanis a szerzői jogok közös.⁶⁹ Amennyiben több jogsértő együttes cselekménye valósítja meg a jogsértést, a Ptk. általános szabályai szerint ők egyetemlegesen felelnek a jogsértésért, illetve köztük felelősségük, ha ez nem bizonyítható, közrehatásuk arányában kerül megosztásra a felelősség. Amennyiben egyik sem állapítható meg, egyenlő mértékben felelnek a jogsértésért. E szabály alól kivételt képez, amikor a jogsértők egymás után, egymástól elváló, több jogsértést valósítanak meg, példának okáért, ha az egyik jogsértő többszöröz, míg a másik terjeszt. Ebben az esetben egymástól függetlenül kell értékelni jogsértő cselekményeiket.

Mint tudjuk, sem a szerzői műnek, sem az egyéb teljesítmények védelmének nem feltétele a nyilvántartásba vétel, mégis célszerűnek bizonyul, ha a szerző a *Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalától* kéri művének az önkéntes nyilvántartásba vételét, ugyanis az ellenkező bizonyításáig vélelmet biztosít, miszerint az érintett személy tekintendő szerzőnek. Arról nem is beszélve, hogy e vélelem egyben a polgári peres eljárás lefolytatását is könnyítő eszköz.

Az Szjt. 94. §-a tartalmazza azokat a polgári jogi igényeket, amelyek a szerzői jogok megsértése esetében érvényesíthetők. Ezek a következők: a jogsértés bírósági megállapítása; nyilatkozattal vagy más megfelelő módon a jogsértőtől való elégtétel kérése; a határozatnak a jogsértő költségére történő nyilvánosságra hozatala; jogsértés abbahagyása és a jogsértéstől való eltiltásra vonatkozó igény; a jogsértést megelőző állapot visszaállása vagy a jogsértéssel elért gazdagodás visszatérítése. Mint látható, ezek nagymértékben összezsengenek az általános polgári jogi szankciókkal, mintegy azokat kiegészítve. Az Szjt. háttérszabályaként

⁶⁶ Szjt. 15. §.

⁶⁷ Szjt. 98. § (1) bekezdés.

⁶⁸ Szjt. 98. § (2) bekezdés.

⁶⁹ Szjt. 5. § (1) bekezdés.

továbbá a Ptk. is alkalmazandó. Fontos jogérvényesítési eszköz, hogy a jogosult a jogsértőtől követelheti, hogy szolgáltatson adatot a jogsértéssel érintett dolgok vagy szolgáltatások előállításában, forgalmazásában, továbbá a teljesítésben résztvevőkről, illetve a jogsértő felhasználásra kialakított üzleti kapcsolatokról. A jogosult az adatszolgáltatási igényt azzal a személlyel szemben is érvényesítheti, aki kereskedelmi mértékben birtokolta a jogsértéssel érintett dolgokat; kereskedelmi mértékben vette igénybe a jogsértéssel érintett szolgáltatásokat; kereskedelmi mértékben nyújtott szolgáltatást a jogsértés elkövetéséhez vagy az előzőekben meghatározott személyek állítása szerint közreműködött a jogsértéssel érintett dolgok előállításában és terjesztésében, illetőleg a jogsértéssel érintett szolgáltatások nyújtásában. Ezeknek az utóbbi szankcióknak nyilván elsősorban a fizikai példányok kereskedelme esetében lehet szerepe, hiszen teljes disztribúciós, gazdasági kapcsolatra épülő láncolatok ritkán épülnek elektronikus kalózpéldányok értékesítésére, ott inkább a fájlcsereelőknak lehet kiemelt szerepük. Az előzőekben ismertetett igények tekintetében irreleváns, hogy a jogsértő úgy járt-e el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható, ugyanis ettől függetlenül is lehet azokat érvényesíteni, mivel ún. objektív, felróhatóságtól független igényeknek tekinthetők. A szerződésen kívüli jogsértésért azonban a jogsértő kizárólag felróhatóság esetén felel.

A sérelemdíj, amelynek az egyetlen feltétele, hogy a jogsértés vagyoni sérelmet ne okozzon, kifejezetten a személyiségi jogok sérelmét szankcionálja a Ptk. szerint, így szerzői jogi jogsértés esetében is csak valamely személyhez fűződő jog megsértése esetén illeti meg a jogosultat.

6.4. Büntetőjogi szankciórendszer

A szerzői jogok súlyosabb megsértése esetében a jogalkotó büntetőjogi szankciókkal sújtja az elkövetőt. Természetesen ez nem zárja ki azt, hogy a sértett a büntetőeljárás megkezdését követően érvényesítse polgári jogi igényeit is. A Btk.-ban szereplő szerzői jogi jogsértésekhez kapcsolódó tényállások kerettényállásoknak tekinthetők, azaz a törvény rendelkezéseit a szerzői jogi szabályok töltik ki tartalommal. A szerzői jogot érintő bűncselekmények esetében többnyire – az egyes, a vármhatósági eljárásokkal összefüggésben indított eljárásokat leszámítva – hivatalból köteles lefolytatni az eljárást az illetékes szerv. Az eljárás indulhat hivatalból és feljelentésre is. A büntetőeljárás szakaszai tekintetében elmondható, hogy a *büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.)* 34. § (1) bekezdésének c) pontja szerint a nyomozati szakaszért a NAV felel, míg figyelembe véve a Be. 20. § (1) bekezdését a járásbíró az első fokon eljárni jogosult bíróság, kivéve a Btk. 385. § (4) bekezdés c) pontja szerinti szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése, illetve a Btk. 388. § (3) bekezdés c) pontja szerinti iparjogvédelmi jogok megsértése esetén, ugyanis ezekben az esetekben első fokon az illetékes törvényszék jogosult eljárni.

Kiemelendő deliktum a *bitorlás* tényállása, amelynek elkövetési tárgya a sértett szellemi alkotása, illetve a szellemi alkotáson fennálló kizárólagos, vagyoni és személyhez fűződő jogok. A bűncselekmény bármely jogosult sérelmére elkövethető, ahol a jogosult fogalmának tartalmát a szerzői jogi törvény rendelkezései adják. Természetesen a védelmi idő e tekintetben is releváns, mivel ha valaki egy már nem védett alkotást hasznosít, e cselekményével nem követ el bitorlást, hiszen nem alkalmas a tárgy erre, minthogy már nem áll védelem alatt. Amennyiben más szerzői alkotását sajátjaként tünteti fel a védelmi idő lejártát követően, akkor is legfeljebb más jogterületen, így a személyiségi jogok védelme vagy a tisztességtelen piaci magatartás körében lehet legfeljebb fellépni. A bűncselekmény két elkövetési magatartással valósítható meg. Egyfelől más szellemi alkotásának sajátjaként való feltüntetésével, másfelől a bitorlás elkövethető úgy is, hogy a mű hasznosítását attól teszik függővé, hogy annak díjából, a haszonból vagy nyereségből az elkövetőt részesítsék, továbbá hogy jogosultként tüntessék fel, mégpedig úgy, hogy az elkövető a gazdálkodó szervezetnél betöltött munkakörével, tiszttségével vagy tagságával él vissza. Utóbbi elkövetési magatartás visszaélő, zsaroló jellegű, mivel az elkövető döntési pozícióját felhasználva követeli ki az anyagi juttatást, ezáltal konkrét cselekvésre készíti az alkotót. Ehhez a fordulathoz elkövetési mód is kötődik, mégpedig a munkakörrel, tisztességgel, tagsággal történő visszaélés. Mivel a visszaélés tartalmát tekintve fenyegetés, így a bűncselekmény e fordulata a magatartás tanúsításával válik befejezetté. A bitorlás első fordulata eredményt határoz meg, a bekövetkező vagyoni hátrányt, amely magában foglalja a tényleges kárt, valamint az elmaradt vagyoni előnyt. Irreleváns azonban a vagyoni hátrány nagysága, ugyanis e fordulat az eredmény bekövetkezésével befejezett lesz. Jól láthattuk, hogy míg a bitorlás első fordulatának alanya bárki lehet, addig a második fordulat speciális alanyt feltételez, tehát csak olyan személy lehet, akinek a gazdálkodó szervezetnél betöltött munkakörénél, tiszttségénél vagy tagságánál fogva kötelezettsége a szellemi alkotásokkal kapcsolatos ügyintézés.

A Btk. 385. §-a büntetni rendeli *a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését*: „Aki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” E bűncselekmény védett jogi tárgya a szerzői jogi védelem alá tartozó alkotásokhoz fűződő vagyoni jogok. A törvényi tényállás tekintetében háttérjogszabályként szolgál az Szjt. Szerzői jogi védelem alatt állnak az irodalmi, tudományos, illetve a művészeti alkotások. A bűncselekmény elkövetési tárgya mindazon dolog, produktum, amelyben a szerző vagy a szerzői joghoz kapcsolódó jogokban megjelenő teljesítmény megtestesül. Míg a szerzői jog az egyéni, eredeti alkotásokra vonatkozó jogokat tartalmazza, addig a szerzői joghoz kapcsolódó jogok az előadóművészeket, a hangfelvételgyártókat, a rádiós, televíziós, valamint a filmgyártó szervezeteket megillető jogok. A szerzői jog tehát az eredeti alkotással, míg a szomszédos jog annak közzétételével, a nyilvánosság részére történő közvetítéssel kapcsolatban értelmezhető. A bűncselekmény az elkövetési tárgyak körét az Szjt. 1. § (2) bekezdésével határozza meg. A bűncselekménynek

két elkövetési magatartása van, a szerző vagy a szerzői joghoz kapcsolódó szomszédos jogok megsértése és az üreshordozó-díj, illetve a repográfiai díj megfizetésének az elmulasztása. Az első fordulat tipikusan a felhasználással valósul meg. Itt az e-könyvek szempontjából elsősorban a fent tárgyalt egyes vagyoni jogokra érdemes gondolni, mint a többszörözés, a terjesztés és a nyilvánossághoz közvetítés. Mivel bármely szerzői vagyoni jog engedély nélküli gyakorlása kimerítheti a tényállást, így e bűncselekmény elkövetési tárgya sem mindig valamilyen fizikai dolog, amelyben a teljesítmény megtestesül, hanem lehet akár egy világhálón elérhetővé tett védett tartalom, egy műsor vagy akár egy előadás is. Az elkövetési magatartása valamely jognak a jogosulttól származó vagy a törvény alapján biztosított engedély nélküli vagy a megadott engedély kereteit meghaladó gyakorlása. Itt emelhető ki a szabad felhasználás intézménye. A szabad felhasználás esetében a felhasználás díjtan, és ahhoz a szerző engedélye sem szükséges. Az Szt. 33. § (1) bekezdése alapján kizárólag a nyilvánosságra hozott művek használhatók fel szabadon. Bár a szabad felhasználás mint a vagyoni jogok gyakorlása általi kivétel bűncselekményt fogalmilag nem valósíthat meg, ennek ellenére fontos kiemelni, hogy amennyiben a szabad felhasználás valamely Szt. szerinti feltétele nem valósul meg, akkor fogalmilag elképzelhető a deliktum megvalósulása. Ugyanakkor kijelenthető, hogy a bűncselekmények a társadalmi súlyosságuk okán büntetendők, így nehezen hihető, hogy valamely személy úgy gondolja, hogy a szabad felhasználásnak eleget tesz, miközben mégis megvalósítja az említett tényállást. Ezzel kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy a szabad felhasználásnak minden esetben meg kell felelnie a háromlépcsős tesztnek, amelynek egyik eleme, hogy nem károsíthatja a felhasználás a szerző jogos érdekeit. Továbbá a szabad felhasználást megvalósító személynek minden egyes esetben olyan tudattal kell rendelkeznie, hogy a konkrét listázott felhasználás feltételeit teljesíti, beleértve a háromlépcsős tesztet, ugyanis ellenkező esetben nem minősülne szabad felhasználásnak. Tekintettel arra, hogy e bűncselekmény szándékosan valósítható meg, és eleme a vagyoni hátrány okozása, míg a háromlépcsős tesztnek a szerző jogos érdekeinek károsításától való tartózkodás, nehezen képzelhető el olyan eset, ahol szabad felhasználást kíván a személy megvalósítani, de közben a büntető tényállás minden elemét kimeríti. Fontos megemlíteni továbbá a szabad felhasználások alá eső, az Szt. 35. §-ában meghatározott magáncélú másolást. Ehhez kapcsolódik az Szt. 20–21. §-ában szabályozott méltányos díjazás, ami a többszörözés vonatkozásában illeti meg a jogosultakat. A magáncélú másoláshoz kapcsolódó vagyoni jogok érvényesülését az biztosítja, hogy az üres kép- és hanghordozók forgalomba hozóinak a szerzői jogok közös kezelését végző szervezet által megállapított díjat kell megfizetni, amelyet a szervezet a törvényben meghatározott szabályok szerint oszt fel a jogosultaknak.

Az elkövetési magatartásokkal kapcsolatban számos esetben felmerülhet az *ARTIS/JUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület* megkeresése a védelmet, valamint a fizetési kötelezettség teljesítését követően. A büntetési nemek az okozott vagyoni hátrány nagyságához igazodnak. A Btk. 462. §-a (2) bekezdésének *d)* pontja és *da)* alpontja szerint szabálysértés

valószínűleg meg, ha az üreshordozó-díjra, illetve reprográfiai díjra nézve százezer forintot meg nem haladó vagyoni hátrányt okoz az elkövető. A bűncselekmény alapesete csak akkor tekinthető befejezettnek, ha a tényleges vagyoni hátrány okozása megvalósult. A bűncselekményi tényállás e pontja jelenti többnyire a legnagyobb problémát a gyakorlatban, hiszen főleg az online elkövetett visszaélések esetében meglehetősen nehéz számszerűsíteni a vagyoni hátrányt egyes esetekben. E tényállás kiterjed azokra a jogokra is, amelyek a szerző számára díjigényt biztosítanak, ahol a díj megfizetésére kötelezett személy nem a tényleges felhasználó, hanem az Szjt. alapján egy köztes személy lenne, mint pl. a fent említett reprográfiai díj. Itt érdemes kitérni a 385. § (5) bekezdésébe foglalt mentesítő szabályra, mely szerint nem valósítja meg a bűncselekményt az, aki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait többszörözéssel vagy lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel sérti meg, amennyiben a cselekmény jövedelemszerzés célját közvetve sem szolgálja. E kivétel, amely bár csak alapesetben nyújt mentesülést, célja abban keresendő, hogy a jogalkotó a büntetőjogilag üldözhető cselekmények köréből ki akarta zárni a magáncéla torrenthasználók tevékenységét. Tehát ha a torrentező a cselekményével nagyobb vagyoni hátrányt okoz, egészen pontosan ötszázezer forint és ötmillió forint közé esik az okozott vagyoni hátrány, büntetőjogi felelősségre vonása megalapozott lehet.⁷⁰ Ugyanakkor egy film vagy könyv illegális letöltése esetében a vagyoni kár megállapítása meglehetősen nehéz feladat.

6.5. Védelmet biztosító műszaki intézkedés kijátszása

Szükséges kitérni a műszaki intézkedések megkerülésével/kijátszásával szembeni védelemre, amelyet a Btk. 386. §-a szankcionál. Az Szjt. 95. § (3) bekezdése szerint műszaki intézkedés minden olyan eszköz, alkatrész, technológiai eljárás vagy módszer, amely arra szolgál, hogy a szerzői jog jogosultja által nem engedélyezett cselekményeket rendeltetésszerű működése révén megelőzze, illetőleg megakadályozza. Nem tekinthető védelmet biztosító műszaki intézkedésnek az olyan műszaki megoldás, amely csak szerzői jogilag irreleváns cselekményeket tud megakadályozni. A bűncselekmény védett jogi tárgya a szerző vagy a szerzői joghoz kapcsolódó jogok teljes körű sérthetlensége. Az Szjt. 95. § (1) bekezdése értelmében a szerzői jog megsértésének következményeit rendelik alkalmazni a műszaki intézkedés megsértése esetére, bár a műszaki intézkedés megkerülését/kijátszását megvalósító személy nem követ el automatikusan szerzői jogi jogsértést, ugyanis általában nem a műszaki intézkedés megkerüléséhez szükséges eszköz készítője, forgalmazója az, aki ténylegesen többszörözi, illetve terjeszti a műszaki intézkedéssel védett művet. A szerzői jog megsértésének következményeit kell alkalmazni azzal a személlyel szemben is, aki tudja vagy akinek az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellene, hogy

⁷⁰ Grad-Gyenge: i. m. (65), p. 258.

a cselekmény célja a műszaki intézkedés megkerülése. Elkövetési magatartás alatt értendő a műszaki intézkedés megkerüléséhez szükséges eszköz, termék, berendezés vagy felszerelés készítése, előállítása, átadása, forgalomba hozatala, illetve rendszeres haszonszerzési célzatú értékesítése, a vele való kereskedés. Kivétel alá esnek a Sztj.-ben említett, reprográfiaival történő magáncélú másolások, az átvétel, az intézményi célú többszörözések, illetőleg a fogyatékkal élők hozzáférését segítő szabad felhasználások esetében a szabad felhasználás kedvezményezettje követelheti, hogy a műszaki intézkedések megkerülésével biztosított védelem ellenére a jogosult lehetővé tegye számára a szabad felhasználást, amennyiben a szabad felhasználás kedvezményezettje a műhöz jogszerűen férhet hozzá.

Tehát mivel a DRM-rendszer a szerzői jogi védelemre szolgáló hatásos műszaki intézkedésnek minősül, így jogsértést követ el, és a szerzői jog megsértésének jogkövetkezményeit kell alkalmazni azzal szemben, aki olyan szoftvert használ, amely a DRM-titkosítást hivatott feltörni, illetve eltávolítani. Bár magának a DRM-eltávolító szoftvernek a megvásárlása, letöltése, valamint birtoklása önmagában nem tekinthető bűncselekménynek, azonban az ilyen szoftverek használata, azok létrehozása, terjesztése, eladása, reklámozása, illetve kereskedelmi céllal való birtoklása a szerzői jog megsértésének következményeit vonja maga után. Arról nem is beszélve, hogy ha kifejezetten haszonszerzés végett kerüli meg az érintett személy a hatásos műszaki intézkedést vagy a megkerülés céljából terméket, eszközt stb. biztosít, vagy akár a megkerülése céljából a szükséges vagy azt könnyítő gazdasági, műszaki, szervezési ismeretet rendelkezésre bocsátja, a Btk. alapján vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Hasonló jogkövetkezményekkel számolhat az a személy is, aki bár jogszerűen szerzett meg egy DRM-védelemmel ellátott könyvet, egy arra kompetens szoftverrel eltávolítja róla a titkosítást. Az utóbbi tekintetében irreleváns, hogy az adott személy haszonszerzési célzattal követte-e el az említett cselekményt vagy sem, ugyanis a szerzői jogi törvény alapján akkor is jogsértésért felel, ha példának okáért azért távolította el a titkosítást, mert egy másik e-book-olvasó alkalmazásban szeretne volna olvasni az e-könyvét.⁷¹

6.6. Jogeset

Érdekesség lehet a *Szerzői Jogi Szakértő Testület 36/07/1. számú döntése*, amely szakirodalmi mű közzétételéről és az internet útján való felhasználásáról adott szakvéleményt.⁷²

Ismeretve az ügy előzményeit, a felperes P.20.390/2007. szám alatt a Vas Megyei Bíróság előtt az alperes ellen szerzői jog megsértése miatt pert indított. A felperes keresetében kijelentette, hogy a Könyvdigitalizálás című számítástechnika könyvet 2003-ban a honlapján jelentette meg, ahonnan egészen az eljárás megkezdéséig ingyenesen letölthető volt. Megje-

⁷¹ Rostás: i. m. (52).

⁷² Elérhető: https://www.hipo.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemeneyek/2007/2007PDF/szjszt_szakv_2007_036.pdf.

gyezte, hogy az említett könyv több más honlapról is letölthető volt, ahol nem folyt profit-orientált tevékenység. A Magyar Elektronikus Könyvtár a könyvet a felperes engedélyével hozta nyilvánosságra, aki a könyv oktatási célú felhasználására is engedélyt adott írásban a Szegedi Tudományegyetemnek. E két esetben a felperes a könyvet szabad felhasználású műnek minősítette az engedély kedvezményezettjei tekintetében. Az alperes állítása szerint kéretlen reklám útján szerzett tudomást a felperes művéről, majd e-mail üzenetet küldött a felperesnek a könyv felhasználásáról, ám erre az e-mailre a felperestől válasz nem érkezett. Ezt követően az alperes honlapjára a számítástechnikával kapcsolatos segédanyagok közé mégis feltette a felperes könyvét. 2007-ben a felperes e-mailt küldött az alperesnek, majd az alperes ezt követően a weboldalról a linket levette, azonban egy sor fennmaradt az interneten a felperes művéből. A következő e-mailt követően az alperes ezt az egyetlen sort is levette. A felperes keresetében előadta, hogy mivel a könyvet az alperes jövedelemszerző céllal működtetett honlapján jelentette meg, így az a szerzői jog megsértését vonja maga után, mivel ő csak nonprofit célú szabad felhasználásra adott korábban engedélyt.

A tényállás megállapítását követően a Szerzői Jogi Szakértő Testületnek kellett választ adnia olyan kérdésekre, miszerint mely könyveket nevezhetünk e-könyveknek; milyen szerzői jogi védelem alatt állnak az e-könyvek; az e-könyvek szabadon felhasználhatók-e, és ennek milyen korlátai/feltételei vannak; mely anyagokat nevezhetünk „free anyagoknak”; valamint az interneten való hozzáférés esetén hogyan lehet azonosítani a nem ingyenesen letölthető anyagokat.

Az e-könyvek meghatározásával kapcsolatban az eljáró tanács hangsúlyozta, hogy nincs pontos meghatározásuk, mindössze szerzői jogi szempontból állapíthatók meg a lényeges vonások, vagyis e-könyveknek tekinthetők a digitális formátumban megírt vagy ilyen formátumúvá átalakított könyvek. A tanács véleménye szerint az e-könyvek, illetve bármilyen elektronikus formátumú írásművek ugyanúgy védelem alatt állnak, mint a hagyományos formátumúak, valamint nem használhatók fel általában szabadon. Kizárólag akkor és úgy használhatók fel, ha és ahogyan arra engedélyt ad a szerzői jogi jogosult, illetve egyes külön meghatározott, kivételes esetekben maga az Szjt. Az elektronikus, digitális formátumú művek és egyéb teljesítmények védelmére, valamint a védelem korlátaira és feltételeire az Szjt.-nek ugyanazok a rendelkezései vonatkoznak, mint a hagyományos formátumú művek és egyéb teljesítmények esetében. Nemcsak üzleti célból, de nem üzleti célból sem lehet hozzáférhetővé tenni védett műveket olyankor, amikor az Szjt. valamely kizárólagos engedélyezési jog estében nem enged kivételt szabad felhasználásra. A honlapon való közzététel pedig az Szjt. 26. § (8) bekezdésének második mondata szerinti felhasználás, amelyre a szerzőt kizárólagos engedélyezési jog illeti meg, így erre az alperes által történt közzététel esetében nem alkalmazható ilyen kivétel.

Az alperes a védekezésében három lehetséges indokot jelölt meg arra, hogy miért terjedt ki a szabad felhasználás lehetősége az adott műre, azonban egyetlen indokot sem talált helytállónak az eljáró tanács. Első indokként azt jelölte meg az alperes, hogy az internet

útján közzétett e-könyvek esetében csak akkor nincs szabad felhasználás, ha annak hiányára a jogosult a közzétett művön, illetve azzal szoros kapcsolatban utal. Ez az indok alaptalan, mivel ugyanazok a rendelkezések vonatkoznak az elektronikus formátumú művekre, mint a hagyományos formátumúakra, illetve a felsorolt kivételek között nincs olyan, amire az alperes hivatkozik. Az alperes második indokként jelölte meg, hogy nem üzleti, haszonszerzési célból tette hozzáférhetővé a felperes művét. Ez az indok a tanács véleménye szerint azért nem állja meg a helyét, mivel az engedély nélküli felhasználás, különösen az internet útján történő felhasználás attól függetlenül alááshatja a rendes felhasználás esélyeit, így a szerzők jogos vagyoni érdekeinek az érvényesítését is, hogy az engedély nélküli felhasználót üzleti, jövedelemszerzésre, illetve jövedelemfokozásra irányuló cél vezette-e vagy sem. Az alperes általi felhasználás közvetve üzleti, jövedelemfokozási célt szolgált, mivel olyan internetes honlapon tette közzé a felperes művét, amelyen üzleti tevékenységet folytatott. Tekintettel arra, hogy a felperes művének témája után érdeklődők az internetes keresőprogramok segítségével az alperes honlapjához juthattak el, ez növelte a honlap látogatási esélyeit és ezáltal annak az esélyét is, hogy az alperes által a honlapon hirdetett üzleti szolgáltatásokat esetlegesen igénybe vegyék. A harmadik indokként az alperes megjelöli, hogy a közzététel oktatási célokat szolgált, amire az Szjt. az alperes szerint szabad felhasználást enged. A tanács hangsúlyozza, hogy az Szjt. még akkor sem enged minden esetben szabad felhasználást, amikor valamely művet oktatási célra szánnak, illetve használnak. Az Szjt. négy rendelkezése szól az ilyen célú szabad felhasználásról, amelyek a 34. § (2) és (3) bekezdésében, valamint a 35. § (4) és (5) bekezdésében találhatók. E rendelkezések az iskolai oktatási célra való felhasználásra vonatkoznak, amelyek az alperes általi felhasználás esetében nyilvánvalóan nem voltak megállapíthatók.

Az alperes védekezésében megjelölt indokok már látszólag is alaptalannak tekinthetők. Az alperesnek ugyanis vélelmeznie kellett volna, hogy az elektronikus formátumú művek ugyanolyan szerzői jogi védelemben részesülnek, mint a hagyományos, nyomtatott könyvek, sőt, ha az alperes a tőle elvárható gondosságot tanúsította volna, akkor nyilvánvalóan nem hivatkozott volna az általa megjelölt okok egyikére sem, „*ignorantia non excusat legem*”, vagyis „*a törvény nem tudása nem mentesít*”.

7. BLOGOK ÉS E-KÖNYVEK: MELYEK A SZERZŐI JOG TEKINTETÉBEN A KÖZÖS VONÁSOK?

Ahogy minden egyéni, eredeti alkotásra, úgy a blogok e kritériumoknak megfelelő bejegyzéseire is kiterjed a szerzői jog védelme. Bár nem szabályozza külön törvény, mégis kiemelt védelemben kell részesíteni a blogbejegyzések tartalmait ebben az esetben. Tekintsük át, hogy tulajdonképpen miként határozhatjuk meg a blogokat, illetve milyen célt hivatottak szolgálni!

„A blog olyan diskurzusok interneten megjelenő, nyilvános, címmel rendelkező, dinamikusán változó soraként definiálható, amelyek dátumozottak, indulásuk időpontját tekintve egymást lineárisan követik, valamint legalább egy, a diskurzust létrehozó, azon belül pedig első és egyedi megnyilatkozásként funkcionáló bejegyzésből (posztból) állnak.”⁷³ Számos esetben kapcsolódik más blogokhoz vagy honlapokhoz. Sok esetben a kommunikáció párhuzamoságát elősegítő (kommentdobozzal, keresővel, archívummal, a legnépszerűbb bejegyzéseket tartalmazó listával), valamint egyéb kommunikációs csatornákat (chat, közösségi portálok, e-mail) tartalmazó egységekkel rendelkezik. Némely esetben még a blog szerzőjének a bemutatkozása is a részét képezi.⁷⁴ Általában egy webhely része, de lehet akár saját webhely is. A legfontosabb különbség a blog és a webhely között, hogy a blog egy konkrét tartalomtípus, ami egy webhely weboldalain jelenik meg. A blog tartalmait többnyire bejegyzések alkotják, amelyek szövegekből, képekből, videókból, hanganyagokból, valamint egyéb tartalmakból állhatnak. Fontos megemlíteni, hogy a blog tartalmi általában nyelviileg kidolgozott, összetett, tervezett, valamint írott, többségében nagyobb terjedelmű nyelvi megnyilatkozások, amelyek többnyire tematikusan kapcsolódnak egymáshoz, illetve a szerzőik is rendszerint azonosak. Tartalmi vagy egyetlen végtelenített idővonalon, vagy különálló bejegyzéseként, egymás után sorba rendezve jelenhetnek meg. A blog látogatóinak érdekét szem előtt tartva a legfrissebb tartalmak általában a bejegyzés tetejére kerülnek, míg a régebbi bejegyzéseket lejjebb haladva találhatjuk meg.

Személyes, illetve üzleti jellegű formáját különböztethetjük meg. Az üzleti jellegű blog az online marketing világában kulcsfontosságú, ugyanis amellett, hogy imázsépítő módszerként is szolgál, a személyes hangvétel révén vonzza a leendő vevőket, partnereket, ugyanis az online marketing világában maga a tartalom a legfontosabb elem. Az üzleti jellegű blog további célja a figyelem tartós megszerzése.

Általánosságban elmondható, hogy a blogok többségét közvetlenül az oldalon megjelölt személyek szerkesztik, és nem társul hozzájuk közvetlen anyagi ellentételezés. Azonban a blog bejegyzéseinek megírása, valamint annak hosszú távon való vezetése egyre növekvő szellemi értéket képvisel, ami felveti szerkesztőik szerzőségét és a blog szerzői jog által védett jellegét. Az „influencerek” világában egyre gyakrabban bevételt (reklámbevételt) biztosíthat a szerkesztő számára. Egészen különleges esetekben ez a reklámbevétel a szerző tényleges megélhetési forrását is biztosíthatja. Ebben az esetben versenyyogi és fogyasztóvédelmi aggályok felmerülhetnek.

Szerzői jogi szempontból tehát a blog, amennyiben az egyéni, eredeti jelleg kritériumának megfelel, védettnek tekinthető. Fontos tisztázni, hogy bár nem létezik külön blogjog, az Szjt. a szerzői jogi védelmet attól függetlenül biztosítja, hogy az adott mű milyen technikai eszközökkel jön létre, illetve milyen közegben vagy hordozón válik hozzáférhetővé.

⁷³ Petykó Márton: A blog műfaji jellemzőinek korpuszalapú vizsgálata. Magyar Nyelvőr, 136. évf. 1. sz., 2012, p. 65.

⁷⁴ Petykó: i. m. (73), p. 65.

A fenti ismeretek fényében képzeljük el, hogy mi történne, ha a blogbejegyzések tartalmait a forrás feltüntetése nélkül használnánk.

Bár a szakmai blogok szerzői számára kifejezetten imázsépítésű hatása lehet annak, ha az ő tartalmaikat részben vagy egészben feltüntetik máshol, azonban a forrás megjelölése a link feltüntetésével együttesen követelményét képezi az idézésként vagy, ha ennek feltételei fennállnak, az átvételként történő felhasználás legális voltának. Ennek háttérében áll természetesen, hogy az olvasó a neki tetsző cikk forrásait könnyedén megtalálja, valamint ami még fontosabb, hogy a blog tartalmait felhasználó népszerű cikkek közvetetten hatással lehessenek a szerző vállalkozására, bevételeire is. Éppen ezért a blogok kapcsán kiemelt fontosságú, hogy a szerzőtől előzetesen kérjünk engedélyt, amennyiben a szabad felhasználást meghaladó terjedelemben⁷⁵ fel kívánjuk használni a tartalmát. Hangsúlyozandó, hogy a blogok kapcsán az a lényeg, hogy minél több olvasó eljusson a forrásokhoz, böngésszék annak tartalmait, így rendszeres olvasókká váljanak. Tehát nem feltétlenül az írás anyagi ellentételezése a lényeg.

Végül jöjjön a kérdés: melyek a közös vonások a felhasználás tekintetében a szerzői jog által védettnek tekinthető blogok esetében? Szerzői jogi szempontból kétségtávolúan a nyilvánossághoz közvetítés mint vagyoni jog, amennyiben a blog megfelel a szerzői jogi védelem alapkövetelményének. Tehát amennyiben az adott blogbejegyzés eredeti, egyéni volta megállapítható, abban az esetben hasonló szerzői jogi védelem illeti meg, mint az e-könyveket. Az internetre feltöltött és speciális védelemmel nem biztosított anyagokat bárki megismerheti, és azokról magáncélra a szabad felhasználás körében másolatot készíthet. Az ezt meghaladó felhasználási módok, mint például a mű többszörözése, terjesztése, átdolgozása stb., nem tartoznak a szabad felhasználás körébe, ezért a szerzői jog jogosultjának engedélyéhez kötöttek abban az esetben is, ha azokat semmilyen speciális műszaki intézkedés nem védi.

8. KONKLÚZIÓ

A magyar kulturális digitális rendszer e dolgozat írásakor forradalmát éli, ugyanis a koronavírus-járvány következtében számos kiadó összefogásának eredményeként közel tizenöt-ezer mű elérhető ingyenesen az interneten. Ez a példátlan lépés, amely bár a veszélyhelyzet okán alakult ki, az e-könyvek hazai piacának fellendülését eredményezheti a közeljövőben.

Ugyanakkor nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a hagyományos könyvek, amelyek több mint fél évezredes hagyományra tekintenek vissza, a közeljövőben is kiemelt szerepet fognak betölteni a fogyasztói társadalomban. Felesleges az olyan tézisek felállítását, amely a kettőt ellentétbe helyezi egymással, mivel szimbiózisban élnek. Az e-könyvnek nem célja felváltani a hagyományos könyvet, sokkal inkább egy párhuzamos alternatívát kínálni.

⁷⁵ A szabad felhasználás esetében a cél által indokolt terjedelem a megengedett, ami függ az egyedi eset körülményeitől. A törvény nem határoz meg számszerű mértéket.

Ahhoz, hogy a fejlődés fenntartható legyen, természetesen a jogalkotóra hatalmas teher nehezedik, ugyanis a digitalizáció világában a korszerű, jelen tudomány állásához igazodó jogszabályi keretek megalkotása kulcsfontosságú e téren, hogy a szerzői jog jogosultjait hatékony és fenntartható védelemben részesítsék.

Zárszónak álljon itt egy idézet Alföldi Róberttől: *„A hagyomány alap, de ha a hagyomány nem nyitott a valóságra, akkor az egy halott kultúra lesz. Az új, ami megtagadja a múltat, az is gyökértelen, halott kultúra lesz.”*

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Amerikai Egyesült Államok

A) 2020. június 30-án az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága (Supreme Court, SC) 8:1 arányú döntést hozott az *United States Patent and Trademark Office et al v. Booking Com B.V.*-ügyben, megválaszolva azt a kérdést, hogy egy generikus kifejezésből és egy generikus felső szintű doménkifejezésből álló védjegy lajstromozható-e az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatalában (United States Patent and Trademark Office, USPTO). A szóban forgó védjegy a BOOKING.COM volt díszítő elemekkel és azok nélkül. Az SC megállapította, hogy a védjegy lajstromozható mindaddig, amíg egyébként disztinktív a fogyasztók emlékezetében.

Az ügy az USPTO-ban kezdődött, amelynél a Booking három BOOKING.COM védjegybejelentést nyújtott be utazással kapcsolatos szolgáltatásokra. Az USPTO elutasította a bejelentést arra hivatkozva, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy generikus. Ezt az álláspontot megerősítette az USPTO Védjegyfellebbezési Tanácsa (Trademark Trial and Appeal Board) is. A döntés ellen a Booking Virginia Keleti Kerületi Bíróságánál nyújtott be fellebbezést, mégpedig eredményesen. A bíróság ugyanis a BOOKING.COM védjegyet lajstromozhatónak találta, mert a Booking eleget tett a ráháruló bizonyítási teher azon követelményének, hogy bizonyítsa a védjegy szerzett megkülönböztetőképességét és azt, hogy nem generikus. Ezt az állítást a Negyedik Kerület Fellebbezési Bírósága megerősítette. Az SC döntése szintén kedvező volt a Booking számára, mert elismerte, hogy a „booking.com” generikus kifejezés utalással kapcsolatos szolgáltatásokra alkalmazható.

Az a kérdés, hogy a „booking.com” generikus kifejezés-e, attól függ, hogy egészében tekintve a védjegy általánosan jelöl-e utazási szolgáltatásokat a fogyasztók számára. Az SC a nemrég elhunyt Ginsburg bírónő elnöklésével megerősítette az elsőfokú bíróság döntését, megállapítva, hogy egy generic.com védjegy csak akkor generikus, ha a fogyasztók elméjében is az. Ebben az esetben „a fogyasztók nem gondolják, hogy a 'booking.com' egy osztályként jelöl online szállodafoglalási szolgáltatásokat”. Ezért nincs akadálya a védjegy lajstromozásának.

A bíróság elfogadta a kerületi bíróság azon megállapítását, hogy „a fogyasztók nem úgy értik a „booking.com” kifejezést, hogy az egy 'genus'-ra vonatkozik, hanem azt inkább deskriptívnek tekintik, vagyis inkább olyan szolgáltatásokra vonatkozik, amelyek maguk-

---

* DANUBIA Szabadalmi és Jogi Iroda.

ban foglalják az ilyen doménnév alatt elérhető helyfoglalást (booking), amit bizonyít, hogy a fogyasztók az ilyen weboldalakra mint „helyfoglalási helyekre” utalnak.

Továbbá az SC elutasította az USPTO-nak azt az érvét, hogy önmagából értetődik a „generic.com” védjegyek lajstromozásának a tilalma, mert ez eszköz a versenyhátrány megakadályozására.

B) A *Tiffany and Company* (Tiffany) a finom ékszerek nagybani előállítója, ideértve a gyémánt jegygyűrűket is. Saját nevével számos védjegyet lajstromoztatott. A tizenkilencedik században a Tiffany kifejlesztett és árusított egy hatágú gyémántgyűrűt, amelyre a TIFFANY védjegyet lajstromoztatta. Azóta számos hirdetés, szótár, kereskedelmi publikáció és egyéb dokumentum utalt az ilyen stílusú gyémántfoglatokra mint „Tiffany-foglatra”.

A *Costco Wholesale Corporation* (Costco) jegygyűrűket árusít különböző stílusú foglatokkal, így tokos (bezel), katedrális- és ún. Tiffany-foglatlalt. A „Tiffany” szót eladáskor csupán arra használják, hogy a gyűrűt egy egyedi stílussal azonosítsák.

A Tiffany védjegybitorlásért és hamisításért per indított a Costco ellen. A Manhattan Kerületi Bíróság (New York Country Court Manhattan) a Tiffany javára döntött, és 21 millió USD kártérítés fizetésére kötelezte a Costcot, amely fellebbezett a döntés ellen, és szóbeli tárgyalást kért.

A Tiffany azt állította, hogy a „Tiffany” szót nem kísérté az „elrendezés”, „stílus” vagy „készlet” szó. A Tiffany a Costco fogyasztóit is ellenőrizte, és megállapította, hogy 3000 fogyasztó közül 6 tévesztette össze a Costco gyűrűt a Tiffany gyűrűivel. A bíróság azonban ezt a mintavételt az összetévesztés minimális bizonyítékának tekintette.

A Costco azzal érvelt, hogy bár a „Tiffany” egy márkanév, a szót széles körben használt foglatatos gyűrűk egy sajátos stílusával is társítják. E gyűrűk gyártójának a nevét egyértelműen említik. A Costco azt állította, hogy valószínűtlen a fogyasztók megtévesztése, és még ha ez megtörtént is, a védjegy törvény (Lanham Act) alapján jogosult volt a kifejezést „csak jóhiszeműen” használni gyűrűi stílusának leírására.

Az eldöntendő kérdés itt az volt, hogy a Costco jóhiszeműen járt-e el, vagy pedig a védjegyet csak arra használta, hogy kiaknázza a régebbi versenytárs goodwilljét és hírnevét azzal a szándékkal, hogy a fogyasztók körében zavart keltsen a termékek eredetével kapcsolatban. A Costco érvelése szerint a fogyasztóknak az a köre, amely drága gyémántgyűrűket vásárol, miként a Tiffany vevői, eléggé kifinomult ízlésű ahhoz, hogy megértse a különbséget egy közönséges eladási tétel és egy olyan védjegyzett tétel között, amely jellegzetes színű és tervezésű dobozokba van csomagolva. A Costco elegendő bizonyítékot nyújtott be arra, hogy a „Tiffany” szónak leíró a jelentése függetlenül a Tiffany márkajelzésétől, és ezzel a leíró jelentéssel a fogyasztók figyelmét kívánta felhívni értékesítési helyeinek látványával.

A Szövetségi Szabadalmi Fellebbezési Bíróság (US Court of Customs and Patent Appeals) hatályon kívül helyezte a kerületi bíróság döntését, és az ügyet – a Costco kérésének megfelelően – tárgyalásra utalta.

C) Az USPTO Védjegyfellebbezési Tanácsa nemrég megerősítette azt a hivatali döntést, amely nem engedélyezte a „kenderolaj- (hemp oil) kivonat étkezés- és táplálkozáskiegészítők lényeges alkotórészeként” megjelölés lajstromozását.

Döntésében az USPTO azzal érvelt, hogy a bejelentő áru, amelyek kannabidiolt (CBD) tartalmaztak, törvénysértők voltak, különösen a szövetségi élelmiszer-, gyógyszer- és kozmetikumtörvény (Food, Drug and Cosmetics Act, FDCA) és az ellenőrzött anyagok törvénye (Controlled Substances Act, CSA) alapján. A CW védjegy szabványos betűkkel írva arra szolgálna, hogy azonosítsa a bejelentő CW HEMP márkanévét az áruk forrásaként.

Az FDCA tiltja, hogy bármilyen élelmiszer kereskedelmi forgalomba jusson gyógyszer vagy biológiai anyag hozzáadásával, ha olyan lényeges klinikai kutatás tárgya, amelyet nyilvánosságra hoztak. Az étrendkiegésítő – és a CW kenderolajokat ilyenként hirdették – e törvény hatálya alá eső élelmiszerek. A kenderrendelet szerint a törvényesen termesztett kender azonban törvénytelennek minősül, ha megállapítják, hogy használata sérti az FDCA-t vagy egy másik szövetségi törvényt. Más szavakkal, a CBD használata élelmiszerekben vagy étrend-kiegészítőkben törvénytelennek minősül az FDCA alapján mindaddig, amíg a CBD klinikai vizsgálat tárgyát képezi, függetlenül attól, hogy a kender a CSA kivétele alapján (lásd alább) törvényesen termesztették. A törvénytelen használat hatálytalanítja a törvényes termesztést.

A CW védjegyet a bejelentő kenderkivonatot tartalmazó palackokon kívánta elhelyezni. A kenderkivonatot mint „a szellemi és testi jóllétet elősegítő” étrendkiegésítőt többféle ízzel ajánlották italok adalékaként. A TTAB szerint az áruk törvénytelenége jellegük és étrendkiegésítőként szándékolt felhasználásuk következménye volt.

A CSA a marihuanát „a *Cannabis sativa L* növény valamennyi részeként I. osztályú ellenőrzött anyagként” említi. A 2014. évi mezőgazdasági törvény, amelyet 2018-ban tágabb hatókörűvé tettek, „ipari kenderkivételt” hozott létre a CSA marihuana tiltásában. Ez a rendelkezés lehetővé teszi a *Cannabis sativa L* növény termesztését 0,3%-nál kisebb tetrahidrokannabinol- (THC) koncentrációval bizonyos kutatási célokra, amit állami törvény engedélyez. A rendelet megengedi ipari kender termesztését, de nem véd egyéb szövetségi törvény megsértése ellen, vagyis nem engedélyezi ennek a kendernek termesztés utáni törvénytelen felhasználását

Az USPTO-nál jelenleg számos védjegybejelentés van függőben az 5. áruosztályban, amely felöleli a CBD-vonatkozású árukat tartalmazó étrendkiegésítőket és gyógyszereket. Utóbbiak lajstromozását a TTAB-döntés alapján most valószínűleg meg fogják tagadni. Ennek megfelelően a szövetségi törvény ilyen vonatkozású rendelkezését az elővizsgálónak figyelembe kell vennie a védjegybejelentések elbírálásánál. Emellett, bár CBD-vonatkozású termékekre valószínűleg nem lehet védjegyvoltalmat kapni, még mindig van lehetőség védjegy lajstromoztatására szokásjog alapján az Egyesült Államok különböző államaiban.

Benelux államok

Az alábbiakban azt a kérdést tárgyaljuk, hogy a MEDQ név bitorolja-e a jól ismert MEDIQ nevet. Az utóbbi nevű vállalat orvosi készülékeket forgalmaz, és emellett tanácsadási szolgáltatásokat nyújt pácienseknek és kórházaknak. A MEDQ védjegyet lajstromoztatni kívánó, hasonló nevű vállalat orvosi készülékeket előállító vállalatoknak ad tanácsot.

Az ábrás MEDIQ védjegyet az 1. ábrán, a MEDQ védjegyet 2. ábrán mutatjuk be.

1. ábra

2. ábra

A Mediq a Hágai Bíróságnál indított keresetet azon az alapon, hogy korábban lajstromozott, jól ismert védjegyét bitorolja a MedQ védjegy.

Vizsgáljuk a kérdést először kívülállóként.

Vizuális szempontból a MEDIQ és a MEDQ szóvédjegy csupán egy betűben különbözik, ezért ebből a szempontból nagyon hasonlónak minősíthetők, ami kedvezően támasztja alá a bitorlási keresetet.

Hangzási szempontból más a helyzet. A MEDQ jelzést a hollandok valószínűleg „Metkju”-nak ejtik, míg a MEDIQ szót „Mediek”-nek. A két név tehát kiejtésben különbözik.

Megkülönböztetőképesség szempontjából a Benelux államokban a MEDIQ védjegy mintegy 10 éve jól ismert, és a szó végén levő Q betű is meglepő. Az erős megkülönböztetőképesség is kedvező a bitorlási kereset szempontjából.

A ügyben a Hágai Bíróság 2020. május 20-án hozott döntést, amely elutasítja a felperes keresetét. A bíróság a kiejtésben levő különbséget nagyon döntőnek ítélte. Emellett a két vállalat tevékenységét sem találta hasonlónak, megállapítva, hogy a Mediq a páciensekre összpontosít, míg a Medq vállalatoknak ad tanácsot, vagyis a bíróság szerint a két vállalat nem versenytárs. Azonban még ha a két vállalat hasonló szolgáltatást nyújtana is, a bíróság szerint akkor sem lehetne szó bitorlásról a kiejtési különbségek miatt.

A hangzásbeli különbség tehát a bíróság döntése szerint mindenképpen kizárja a bitorlást.

Egyesült Királyság

A) Az angol Szabadalmi Bíróság (Patents Court) részéről egy gyógyszerügyben tartott tárgyaláson Marcus Smith bíró elutasított egy ideiglenes intézkedésre vonatkozó kérelmet. A döntés kivételt jelent az ökölszabály alól, amely szerint egy generikus belépő eltiltást várhat, ha nem „tisztítja meg az utat”.

A vizsgált döntés a *Neurim Pharmaceuticals (1991) Limited* (Neurim) és *Flynn Pharma Limited v. Generics UK Limited*- (kereskedelmi neve: *Mylan*) ügyre vonatkozik, amelynek tárgya melatonin felszabadítása az alvás helyreállító minőségének javítására elsődleges álmatlanságban szenvedő páciensekben, amely álmatlanságra a nem erősítő alvás jellemző. A Neurim az eredeti terméket *CIRCADIN* márkanévvel forgalmazza. Újabban a Neurim kifejlesztette a nyújtott felszabadulású melatonin egy gyermekgyógyászati változatát, amelynek *SLENYTO* a márkaneve.

A Neurim rendelkezik egy második gyógyászati alkalmazásra vonatkozó szabadalommal is, amely a terméket védi. A szabadalmi bejelentést 2002. augusztus 12-én nyújtotta be, és 2001. augusztus 14-i elsőbbséget igényelt hozzá. A szabadalom, ha nem semmisítik meg korábban, 2022. augusztus 12-én jár le, vagyis mintegy két év és három hónappal a közbenső intézkedés időpontja után. A szabadalmat az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH, European Patent Office, EPO) 2017. májusban engedélyezte. A Mylan ez ellen felszólalt az ESZH-nál, és az ESZH Felszólalási Tanácsa 2019. novemberben megvonta a szabadalmat. Ez ellen a döntés ellen a Neurim az ESZH-nál fellebbezett, és a műszaki fellebbezési tanács a szabadalom lejáratáig nem fog döntést hozni az ügyben.

A *CIRCADIN* címkéje azt jelzi, hogy a gyógyszer elsődleges álmatlanság rövid időtartamú kezelésére szolgál 55 éves vagy idősebb korú pácienseknél. A *CIRCADIN*-t azonban gyakran használják „címkén kívül” álmatlanság kezelésére 55 évnél fiatalabb páciensek. Néha használják álmatlanságtól eltérő tünetek kezelésére is.

A második gyógyászati indikációs szabadalom általánosan védi az álmatlanság kezelésére történő felhasználást. Ezért a szabadalom a címkénél tágabb oltalmi körű, és nem tartalmaz korbelt korlátozást, mert egyaránt fedi a *CIRCADIN* címkén kívüli és azon belüli használatát álmatlanság kezelésére.

A Mylan 2019. decemberben kapott forgalmazási engedélyt, és a *CIRCADIN* egy generikus változatának mielőbbi forgalmazását tervezte. Az ideiglenes intézkedés idején „meglehetősen közeli” időtartamban szándékozott a gyógyszert forgalomba hozni, azonban tervei ezen túlmenően bizalmasak voltak.

Ezen az alapon indított pert bitorlásért a Neurim és licencvevője (Flynn) a Mylan ellen, amely érvénytelenség alapján ellenkeresetet nyújtott be. Az év utolsó negyedében várható a bírósági tárgyalás, és a Neurim azt megelőzően kért ideiglenes intézkedést a függőben levő kérelemben.

Annak eldöntésekor, hogy helyt adjon-e az ideiglenes intézkedés iránti kérelemnek, Smith bíró a ma már hagyományosnak tekinthető *American Cyanamid*-próbához fordult:

1. Komoly kérdésben (vagyis bitorlásban) kell-e dönten?
2. Kártérítés megítélése megfelelő orvoslás lenne?
3. Mi lenne az „érdekek egyensúlya”, ha mindkét fél kapna ilyen rendelkezést (más szavakkal: hol van az egyensúly)?
4. Vannak különleges tényezők?

Gyógyszerszabadalmi ügyekben a próba a következő:

1. Fontos kérdést kell eldönteni (kivéve, ha az igény haszontalan).
2. A kártérítés egyik fél számára sem megfelelő:
  - a) a szabadalmas visszafordíthatatlan árcsökkenést szenved;
  - b) a generikus vállalat elveszíti az első generikus piacra lépésből származó, meghatározhatatlan előnyét.
3. Minthogy a kártérítés semmiképpen sem kielégítő, az, ha a generikus vállalat elmulasztja „szabaddá tenni az utat”, a mérleget a szabadalmas javára billenti.

Az ideiglenes intézkedésre vonatkozó kérelmeket a gyógyszerek területén ritkán utasították vissza.

Smith bíró a próbát az ügyre alkalmazva a következő megállapításokat tette:

1. A kérdést komolynak ítélte.
2. Ezt a kérdést részletesen elemezte, és megállapította, hogy a Neurimnak és Flynn-nek okozott kár visszaszerezhetetlen, ezért a kérelem teljesíthető.
3. Smith bíró nem tekintette a próbának ezt a részét lényegesnek a Neurim kérelmének megadása szempontjából, mert megbukott a próba 2. ágán. A bíró azt sem tekintette komoly hibának, hogy a Mylan elmulasztotta „az út megtisztítását” (bár azon a véleményen volt, hogy a szabadalom központi megvonása az ESZH által nem elegendő az Egyesült Királyságban „az út megtisztításához”).
4. A bíró figyelembe vette, hogy bármilyen ideiglenes intézkedés ártana a közegészségügynek.

Mindezek alapján a bíró egyik fél számára sem rendelt el ideiglenes intézkedést.

B) Az Egyesült Királyság Szellemitulajdon-védelmi Hivatala (UK Intellectual Property Office, UKIPO) megbízta a Cardiffi Egyetemet olyan kutatás lefolytatásával, amelynek célja annak megértése, hogyan oldható meg, továbbá milyen műszaki bonyodalmakkal és hatékonysággal jár a mesterséges intelligencia (artificial intelligence, AI) felhasználása szabadalmi bejelentések újdonságvizsgálatára.

A kutatás megállapította, hogy jelenleg az eleve hozzáférhető AI-algoritmusok egyike sem képes önmagában biztosítani a technika állása feltárásának valamennyi szempontját. A tanulmány azonban bebizonyította, hogy a technika különböző állásait kutató AI-algoritmusok felhasználhatók a legközelebbi technika állásához tartozó dokumentumok keresésére, a vonatkozó dokumentumok besorolására, szinonimák és osztályozások javasolására, a feltárt dokumentumok/fogalmak csoportosítására és képszerű megjelenítésére, ezzel segítve a szabadalmi elővizsgálókat. Az ilyen algoritmusok arra is képesek, hogy támogatassák az elővizsgálót a rengeteg szabadalmi adat átnézésében. Gyakorlott szabadalmi ügyvivők által végzett kísérletek hangsúlyosan javasolták, hogy AI-technikák alkalmazása dokumentumok rangsorolására és visszakeresésére csökkentheti a technika állásához tar-

tozó dokumentumok kutatásához szükséges időt és költséget, különösen nagyszámú feltárt szabadalom átvizsgálása esetén.

Jelenleg az elővizsgálók a publikált szabadalmi bejelentéseket kézzel osztályozzák műszaki területekre, azonban a kutatás megállapította, hogy egy önműködő osztályozási feladat nagyon nagy pontosságú osztályozást eredményezhet.

A kutatás bebizonyította, hogy az AI képes a jövőben segíteni a szabadalmi elővizsgálókat a technika állásának feltárási folyamatában. Az AI által segített kutatáshoz azonban valószínűleg szükség lesz humán szabadalmi elővizsgálókra ahhoz, hogy megszövegezzék a kutatási jelentéseket, ami a technika állását kutató folyamat egyik legfontosabb és mélyreható tudást igénylő része. A kutatási jelentés összeállítása a konkrét tárgy és a szabadalmi bejelentés lehetséges újdonságának pontos megértését kívánja.

A kutatás bebizonyította, hogy lehetőségek vannak a technika állását feltáró jelenlegi eljárás javítására AI-alapú új eszközök kifejlesztése által ábrás szabadalmak felkutatásához, kellő részletességű bizonyítékok képzéséhez, kétértelműségek észrevételéhez, ellentmondások megtalálásához és dokumentumok közötti viszonyok láthatóvá tételéhez.

Ezeknek az AI-algoritmusoknak a kísérleti eredményei magasabb „találati arányt” eredményeztek, mint amilyet a szabadalmi elővizsgálók érnek el jelenlegi kutatási eszközeikkel, ami azt bizonyítja, hogy az AI-eszközök a jövőben képesek lehetnek segíteni a szabadalmi elővizsgálókat a technika állását feltáró eljárásban. Szélesebb körű és szigorúbb próbát igénylő további munkára van azonban szükség, amelyet szabadalmak nagyobb gyűjteményeivel és több szabadalmi elővizsgálóval végeznek különböző műszaki területek szélesebb körén belül, valamint élvonalbeli kutatásra olyan új algoritmusok kifejlesztéséhez, amelyek rugalmas feltáró stratégiákat és dinamikus, ismétlődő kutatási eljárást tesznek lehetővé.

C) A *Jaguar Land Rover* (Jaguar) 2016-ban két alakvéddjegy-bejelentést nyújtott be az UKIPO-nál, hogy oltalmat kapjon a LAND ROVER DEFENDER 90 és a LAND ROVER DEFENDER 10 típusok alakjára. A bejelentések ellen felszólalt az *Ineos Industries Holdings Limited* (Ineos), de azokat az UKIPO elutasította.

Az UKIPO eredetileg azon az alapon utasította el a bejelentéseket, hogy a Jaguar nem kaphat oltalmat az eredeti DEFENDER körvonalára és tervezési részleteire. Ez nem gátolta a Jaguart abban, hogy a döntést megfellebbezze. A fellebbezési tárgyalást vezető tisztviselő azonban megállapította, hogy az alak nélkülözi a benne rejlő megkülönböztetőképességet. Az *Ineos*, amely új Grenadier modelljének (ez részletekben különbözik, azonban egyéb részeken hasonló) gyártását tervezte, a következő évben folytathatja gépkocsijának piacra vitelét.

Az UKIPO-nak ez a döntése is mutatja, hogy az Egyesült Királyságban alakjellemzőket még mindig nehéz lajstromoztatni. Itt hivatkozunk az alábbi két sikertelen, de jól ismert, alakra vonatkozó védjegybejelentésre: a London Taxi Társaság fekete taxija és a Nestlé négy ujj alakú Kit Kat-jára. Ezekkel a bejelentésekkel kapcsolatban az okoz problémát, hogy a hivatalt

meg kellene győzni arról, miszerint a védjegyek bennük rejlő megkülönböztetőképességre tettek szert. Ezt könnyebb mondani, mint megtenni, amit a fenti fellebbezési döntés is mutat.

Az Európai Parlament Jogügyi Bizottsága

Az Európai Parlament Jogügyi Bizottsága 2020. április 24-én publikált egy jelentéstervezetet a mesterséges intelligenciával kapcsolatos technológiák fejlesztéséről. A tervezetet a bizottság tagjai 2020. május 12-én tárgyalták meg, majd feltehetőleg elküldték a bíróságoknak és a tagállamoknak.

A jelentéstervezet általános hangneme kedvező az AI-technológiákra vonatkozó szellemi tulajdoni jogokra nézve. A tervezet elismeri, hogy a szellemi tulajdon célja elősegíteni az innovációt, a kreativitást, valamint a tudáshoz és információhoz való hozzájutást.

A jelentés közvetlen célja, hogy a szellemi tulajdon-jogok egyetemes oltalmát biztosítsa az Európai Unióban annak érdekében, hogy elősegítse az európai polgárok jólétét, az EU-t az AI-technológiák területén a világ vezetőjévé tegye, az AI-t olyan eszközzé tegye, amely az embereket és a közjót szolgálja, nemzetközi szinten a törvénykezés mércéje legyen, és elősegítse a közbiztonságot.

A jelentés az AI-gépek jogi személyisége ellen érvel. Úgy tűnik, hogy a Jogügyi Bizottság az utóbbi néhány évben megváltoztatta álláspontját, mert korábban kiadott egy olyan jelentést, amely azt állította, hogy el kell ismerni az AI-gépek jogi személyiségét.

A jelentés szerint szükség van az AI olyan meghatározására, amely műszakilag semleges, és elég rugalmas ahhoz, hogy megfeleljen a jövő technológiájának. Az AI definíciójának kérdése nehézségekbe ütközik, mert a tudósok még nem fejlesztettek ki egy elfogadott meghatározást, és inkább azt gondolják, hogy az AI egy tanulmányozási terület vagy egy ága a számítógép-tudománynak. Így a jelentés nem ad meghatározást, mert csak azt említi, hogy a definíciónak technológiai szempontból semlegesnek kell lennie. Másrészt a jelentés szerint elsőbbséget kell adni a szektorok szerinti értékelésnek azokon a területeken, ahol AI-technológiákat alkalmaznak.

A jelentés nem képzel változást az AI-technológiák európai szabadalmazhatósága területén, mert megállapítja, hogy elfogadható az Európai Szabadalmi Egyezmény jelenlegi állásfoglalása, amely szerint egy AI-technológia akkor szabadalmazható, ha egy műszaki feladatot old meg műszaki módszerrel új és feltalálói tevékenység alapján.

Jelenleg csak akkor lehet szabadalmi oltalmat kapni AI-gépek által alkotott találmányokra, ha a bejelentési iratokban humán feltaláló van megadva. A jelentéstervezet nem tárgyalja részletesen az AI-gépek által létrehozott találmányok oltalmának hiányát. A tervezet azonban „vitatott kérdésként” említi az AI-gépek által létrehozott szellemi tulajdon-jogok birtoklásának kérdését, és az AI-gépek által létrehozott ipari alkotások oltalmának problémáját „felvetett kérdésként” tárgyalja. A tervezetben egy olyan állítás is szerepel, hogy „figyelmet

kell szentelni az AI által létrehozott műszaki alkotások oltalmának, hogy bátorítsák ezt az alkotási formát”.

Úgy tűnik, hogy a jelentéstervezet előnyben részesíti azt a megoldást, hogy az AI-gépek által létrehozott, szerzői joggal védett művészeti munkák birtoklását át kell ruházni arra a személyre, aki törvényesen készít és publikál egy munkát, feltéve, hogy a technológia tervezője nem kimondottan tartotta fenn a jogot magának arra, hogy a munkát használja.

A jelentéstervezet megállapítja, hogy „az AI-technológia használata a szellemi tulajdon-jogok engedélyezése vonatkozásában nem lehet emberi megerősítés helyettesítője”. Ennek kimondása után a jelentés elismeri, hogy az AI-eszközöket egyre szélesebb körben használják európai jogalkotó szervezetek költségcsökkentésre és minőségjavításra.

A jelentéstervezet leszögezi, hogy „az AI-technológia használata nem helyettesítheti a humán igazolást szellemi tulajdon-jogok bitorklásának meghatározásakor”. Ezért úgy tűnik, hogy a jelentés valószínűnek tartja, miszerint Európában a szellemi tulajdon-jogok területén működő bírók használni fogják az AI-eszközöket.

A jelentéstervezetben tárgyalnak közül talán a legfontosabb az adatok kérdése, amely a legnagyobb mértékű változáson fog átmenni. Az irányelv megemlíti az adatbázis-irányelv lehetséges felülvizsgálatát és az európai adatstratégia értékelését.

Európai Szabadalmi Hivatal

A) Az Európai Szabadalmi Hivatal a 2020. július 10-ével kezdődő héten tartotta videokonferencia útján ezredik szóbeli elővizsgálati tárgyalását a 2020. év kezdete óta. Ez a szám jóval meghaladja az előző évben videokonferencia útján tartott összes szóbeli tárgyalás számát, amely 667 volt. Az idei rekordszámú növekedés tükrözi a hivatal gyakorlatában végrehajtott fontos változásokat, amelyeket 2020. áprilisban vezettek be, azt tervezve, hogy az összes szóbeli elővizsgálati tárgyalást videokonferenciával tartják, kivéve, ha komoly okok szólnának ez ellen.

A videokonferenciák útján lefolytatott szóbeli elővizsgálati tárgyalások számának lényeges növekedése mellett 2020 májusa óta már több mint 50 felszólalási tárgyalást is videokonferenciával oldottak meg, és további 50 ilyen konferencia lefolytatását is tervbe vették.

António Campinos, az ESZH elnöke a bejelentőkkel és a felszólalókkal folytatott párbeszéd javítását és az ennek útjában álló akadályok leküzdését, valamint az elővizsgálati eredmények megjósolhatóságának, időszerűségének és minőségének további javítását ígérte. Ennek az ígéretnek a megvalósításához nagymértékben hozzájárul a videokonferenciás szolgáltatások körének kiterjesztése.

Az ESZH 1998-ban tartott először szóbeli elővizsgálati tárgyalást. A világjárvány azonban megszakította az üzleti utazásokat és ezzel együtt a személyes szóbeli tárgyalásokat, amire a hivatal azzal válaszolt, hogy infrastruktúrájában jelentős javításokat vezetett be annak érdekében, hogy széles körben tegye lehetővé a szóbeli elővizsgálati tárgyalások videokonferen-

cia útján való lefolytatását, és hogy támogassa a felszólalási eljárások hasonló módon való lefolytatására vonatkozó kísérleti tervet. A hivatal vezetője azt várja, hogy az infrastruktúra javításával és a személyi állomány továbbképzésével lehetővé válik még ebben az évben további 2000 szóbeli tárgyalás videokonferencia útján való lefolytatása.

Az ESZH vezetését nagymértékben támogatja a szabadalmi szakma pozitív válasza a folyó év áprilisban bevezetett változásokra. A bejelentők és a képviselők támogatták a lehetőségeket a szóbeli tárgyalások videokonferencián való lefolytatására, és visszajelzéseik továbbra is segítik a hivatalt a videokonferenciák körének bővítésében.

Az ESZH elkötelezett marad amellett, hogy átlátható, tisztességes és hatékony, olcsó és környezetbarát szóbeli tárgyalások lefolytatását videokonferencián tegye lehetővé, és azt kéri, hogy az ügyfelek ehhez nyújtsanak segítséget saját eszközeik videokonferenciákhoz való alkalmassá tételével. A videokonferencia újon lefolytatott szóbeli tárgyalásokról a felszólalási osztály tagjai részére tanfolyamokat indított egy e-tanulási központban.

Itt említjük meg azt is, hogy az ESZH közleményt adott ki arról, miszerint a bejelentők késedelmi díj fizetésének kötelezettsége nélkül elhalaszthatták a folyó év július 1. és augusztus 31. között esedékes fenntartási díjak fizetését.

B) A svájci *Swiss Reinsurance Company Ltd* (Swiss Re) időjárás-előrejelzésre vonatkozó szabadalmi bejelentést nyújtott be az Európai Szabadalmi Hivatalnál, amelyet azonban az elutasított azzal az indokolással, hogy az időjárási adatok modellezése nem szabadalmazható találmány, az időjárás javított megértése inkább egy tudományos elmélet.

A Swiss Re találmánya valójában lehetővé tenné egyrészt az időjárás-előrejelzés javítását múltbeli időjárási adatok elemzése révén, másrészt azt, hogy megjósolják egy időjárás alapú strukturált pénzügyi termék értékét.

A modellezés és az utánzás elvileg oltalmazható szabadalommal, azonban számítási modellek és algoritmusok nem könnyen szabadalmazhatók, és ez érvényes a gépi tanulásra (machine learning) is. Ennek oka, hogy a matematikai módszerek az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) 52. cikke alapján ki vannak zárva a szabadalmazhatóságból, kivéve ha műszaki jellegűek, és műszaki hatást hoznak létre. Egy általános műszaki cél, így „egy műszaki rendszer ellenőrzése” azonban nem elegendő.

A szabadalmazhatóságot könnyebben el lehet érni számítógéppel kivitelezett találmányok esetén, különösen számítógép által segített szimulációs módszerekkel. Az 52. cikk értelmezése szerint a számítógéppel megvalósított szimulációs módszerek konkrét műszaki alkalmazásait találmányoknak kell tekinteni még akkor is, ha matematikai képleteket tartalmaznak – az ESZH fellebbezési tanácsa már 2006-ban így döntött (T 1227/05).

Az ESZH azonban mint nem műszaki jellegűt elutasította a Swiss Re időjárás-előrejelzést javító szabadalmi bejelentését.

E döntés ellen a Swiss Re fellebbezést nyújtott be, azzal érvelve, hogy egy időjárás-előrejelző rendszer – például szenzorok konkrét időjárási adatok mérésére, vagy az, ha javítják az

időjárás-előrejelzési adatokat számítással és további számítógépes feldolgozással – műszaki jellegű.

Bár az ESZH fellebbezési tanácsa egyetértett a bejelentővel abban, hogy egy időjárás-előrejelzési rendszer lehetne műszaki, azonban nem értett egyet a bejelentőnek azzal az érvelésével, hogy a bejelentés szerinti időjárás-előrejelző rendszer műszaki lehet. Az időjárásadatok méréseket képviselnek a fizikai világról, és ezért is műszaki jellegűek lehetnek – fejtette ki a fellebbezési tanács.

Ilyen szövegösszefüggésben a tanács a T 2079/10 sz., 2018. évi döntésre is utalt (amely egyébként a Swiss Re bejelentése), amelyben feltételezték, hogy fizikai paraméterek műszaki adatokat képeznek. A riasztórendszereknek ebben az esetben a fellebbezési tanács megállapította, hogy egy olyan rácsalapú szerkezet, amely térbeli vagy földrajzi elhelyezéseket, továbbá szenzorok és riasztórendszerek közötti megfontolásokat igényel, semmiképpen nem tekinthető tisztán üzleti alapú eljárásnak. Minthogy igényelték fizikai mérések feljegyzését is szenzorok segítségével, az eljárásnak mint egésznek műszaki jellege volt.

A jelen ügyben azonban az a fő kérdés, hogy műszaki-e bizonyos időjárás-előrejelzési adatok pontosságának a javítása. A tanács tagadta ezt, és az ilyenfajta modellezést inkább egy tudományos elmélet felfedezésének tekintette, ami az ESZE 52(2)(a) cikke szerint ki van zárva a szabadalmazhatóságból. Ennek oka, hogy az „időjárás” nem egy műszaki rendszer, amelyet javítás céljából fejleszteni vagy akár szimulálni lehet.

Az adatok javítása ebben az esetben inkább egy tudományos elméletet alkalmazó modell változtatása, ami nem kölcsönöz műszaki jelleget – határozott a fellebbezési tanács. Az időjárás modellezése múltbeli referenciaadatok alapján az időjárás megértésének javítását és ennek eredményeként az időjárás-előrejelzés javítását célozza.

A tanács szerint az a tárgyilagos műszaki probléma, hogy hogyan kell megvalósítani számítógéprendszeren egy nem műszaki eljárást időjárástól függő pénzügyi termékek értékének megjósolására. Az is törvényes volt, hogy a találmány nem műszaki szempontjait és vonásait beiktatták a műszaki probléma kialakításába. A megvalósítás műszaki jellemzői azonban közvetlenül származnak a nem műszaki fogalom követelmény-előírásaiból.

Különösen nem ad műszaki hatást vagy célt egy ilyen javítás magában a mérés technológiában, hanem inkább a feldolgozási adatokban üzleti célokra, nevezetesen a pénzügyi termék értékének meghatározásában.

A Swiss Re azzal is érvelt, hogy a találmány önműködően kapcsol strukturált pénzügyi termékeket időjáráson alapuló mérési adatokkal, ezzel többszörös műszaki hatást hozva létre. A fellebbezési tanács ezzel részben egyetértett. Döntése szerint valójában műszaki kölcsönhatást értek el a pénzügyi termékek és a „való világ” között. Ellentétben a vizsgálati osztály véleményével, a szabadalmi igénypont szerinti eljárás műszaki lépéseket foglalt magában, például egy referenciaérték generálását a pénzügyi termék strukturális paraméterei alapján. Az ilyen lépések műszakiak, mert egy szakember processzor alapú rendszer nélkül nem lenne képes megvalósítani őket a meghatározott sorrendben.

A pénzügyi termék paraméterei azonban nem befolyásolják az időjárásmérések vagy az időjárásra alapuló mérések minőségét. A pénzügyi termék értéke természeténél fogva függ az időjárásadatoktól, de ez fordítottnak nem érvényes. Ezért nincs műszaki reciprocitási hatás.

A tanács teljes terjedelmében elutasította Swiss Re fellebbezését (T 1798/13). Az időjárás-előrejelzés találmány szerinti javítása nem szabadalmazható, mert az ESZE 56. cikke szerint nem alapszik feltalálói tevékenységen.

Az Európai Unió Bírósága (Court of Justice of the European Union, CJEU)

A) A bírósági gyakorlatban állandóan újra felmerülő kérdés, hogy a hirdetési szlogenek vagy jelszavak milyen előfeltételek mellett felelnek meg a védjegyjogi oltalomnak. Éppen mostanában foglalkozott a Német Szövetségi Szabadalmi Bíróság (Bundespatentgericht, BPG), a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof, BGH) és végül az EU Bírósága is azzal a kérdéssel, hogy a DARFERDAS? megjelölés ruházati cikkek esetén kielégítő megkülönböztetőképeséggel rendelkezik-e a védjegy törvény 8(2) cikkének első bekezdése értelmében.

Míg korábban az áruk és szolgáltatások jellemzése szlogenekkel még szokatlan volt és kivételt képezett, ma már általánosan megszokott és a gyakorlatban használt. Hirdetési szlogenekre és jelszavakra a lajstromozhatóság vizsgálatánál ugyanazok a feltételek érvényesek, mint a „rendes” szóvédjegyek esetén. Ugyanakkor vannak sajátosságok, amelyek révén a védjegyképeség vizsgálatakor különböznek a „rendes” szóvédjegyeitől. A hirdetési szlogenek nem csupán eredetfunkciót, hanem hirdetési funkciót is gyakorolnak, amit figyelembe kell venni a megkülönböztetőképeség vizsgálatakor. Mindazonáltal a hirdetési funkció jelenléte nem kötelezően zárja ki az eredetfunkció egyidejű jelenlétét. Amennyiben a hirdetési szlogennek kijelentéstartalma is van, amely túlmutat a tiszta hirdetési célokon, alapvetően semmi sem szól az ellen, hogy elismerjék megkülönböztetőképeségét. Annak eldöntésekor, hogy a hirdetési funkció mellett eredetfunkció is adva van-e, a szlogen eredetiségét, a szórend eredetiségét vagy akár azok értelmezésének szükségességét is figyelembe lehet venni.

Ezekon túlmenően a megkülönböztetőképeség meghatározásánál mértékadó a védjegy vagy a szlogen alkalmazási formája. Annak a kérdésnek az eldöntésekor, hogy egy jelzés védjegyként – tehát eredetjelzőként – észlelhető-e, éppen hirdetési szlogenek, kulcsszavak, sőt képvédjegyek esetén is fontos lehet, hogy a jelzés hogyan, illetve hol van elhelyezve az árun. Védjegyként való alkalmazás mellett ugyanis egy szlogen, jelszó vagy kép csak díszítő vagy tisztán hirdetési funkciót is betölthet.

A mértékadó alkalmazási forma kérdése képezte tárgyát a CJEU 2019. szeptember 12-i döntésének is. A CJEU azzal a kérdéssel is foglalkozott, hogy a megkülönböztetőképeség megítélésénél csupán a védjegy valószínű alkalmazását kell-e megítélni, vagy pedig védjegyként való felhasználás szempontjából egyéb jelentős és kézenfekvő lehetőségeket is.

A CJEU döntésének előterében az áll, hogy a Német Szabadalmi és Védjegyhivatal (Deutsches Patent und Markenamt, DPMA) a 25. áruosztályban ruházati termékekre, különösen pólóingekre, cipőkre és fejfedőkre bejelentett DARFERDAS? szóvédjegyet megkülönböztetőképesség hiánya miatt elutasította. A BPG is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a szöveg elhelyezése ruházati cikkek elülső vagy hátsó oldalán felismerhető írásként vagy motívumként a jelzés legvalószínűbb és egyúttal gyakorlatilag a legfontosabb alkalmazási formája. Ilyen alkalmazás esetén az írásmódnak semmilyen megkülönböztetőképessége nincs. A jelzés szintén elképzelhető, de kevésbé valószínű és gyakorlatilag nem fontos, más célú alkalmazását, például ruházati cikkek címkéjén, szintén figyelembe kell venni.

A BGH azon a nézeten volt, hogy akkor kell csupán a jelzés legvalószínűbb alkalmazási formáját tekintetbe venni, ha a jelzés egyéb lehetséges alkalmazási formái gyakorlatilag nem jelentősek vagy nem kézenfekvők. Ezzel szemben az európai gyakorlat a vizsgálatkor mindig szigorú mértéken alapult, úgyhogy a BGH – eltérő felfogása alapján – a CJEU-tól a következő kérdés előzetes eldöntését kérte:

„Van-e egy jelzésnek akkor is megkülönböztetőképessége, ha gyakorlatilag jelentős és kézenfekvő lehetőségek állnak rendelkezésre az áruk vagy szolgáltatások eredetének megjelölésére, de a jelzés alkalmazásának nem a legvalószínűbb formáját használják?”

A CJEU úgy válaszolta meg a kérdést, hogy egy védjegyként bejelentett jelzés megkülönböztetőképességét minden fontos tényt és körülményt figyelembe véve kell vizsgálni, ideértve a bejelentett védjegy valamennyi valószínű alkalmazási módját. Egyéb szempontok hiánya esetén azokat az alkalmazási formákat kell figyelembe venni, amelyek a vonatkozó területen hatásosak és gyakorlatilag jelentősek.

Mostanáig a CJEU a megkülönböztetőképesség vizsgálatának keretében kialakított joggyakorlatában a védjegy legvalószínűbb alkalmazási formáját vette figyelembe. Ennek megfelelően a megkülönböztetőképesség hiányát kellett megállapítani, ha a védjegy legvalószínűbb alkalmazása nem történik védjegyszerűen, még ha gyakorlatilag jelentős és kézenfekvő egyéb védjegyszerű felhasználási lehetőségek állnak is rendelkezésre. Ezt a CJEU most már a 2019. szeptember 12-i döntésében is figyelembe vette, ami megfelel a BGH felfogásának is. Amennyiben tehát a mindenkor vizsgált ágazatban gyakorlatilag több alkalmazási forma jelentős, a megkülönböztetőképesség vizsgálatakor valamennyi különböző alkalmazási formát figyelembe kell venni annak megítélésakor, hogy a vizsgált áruk vagy szolgáltatások átlagos fogyasztója a jelzést a gyártói származás jelzéseként észlelheti-e. A megkülönböztetőképesség vizsgálatakor csupán olyan alkalmazási formákat lehet figyelmen kívül hagyni, amelyek az érintett területen elképzelhetők, azonban gyakorlatilag nem jelentősek, és ezért megjelenésük kevésbé valószínű, kivéve azt az esetet, amikor a bejelentő olyan konkrét támpontokat szolgáltat, amelyek az ő esetében valószínűvé teszik a kérdéses területen szokatlan alkalmazási formát.

Jóllehet döntésével a CJEU alapvetően tisztázta a hirdetési közlemények védjegyként való oltalmazhatóságának kérdését, a DARFERDAS? szlogen kapcsán kifejtett állásfoglalása azt

mutatja, hogy a lajstromozhatóság egyes pontjai a joggyakorlat változásainak vannak kitéve, ami új lehetőségeket nyújthat a védjegyek lajstromozása terén.

B) Az alábbi ügy tárgya a *Sony VITA* védjegye volt, amelynek tényleges használatát a bíróság nem találta elegendőnek, a CJEU mégis megerősítette, mert a közbenső döntés indokolása nem volt kielégítő.

Az uniós *VITA* szóvédjegyet 2005. szeptemberben eredetileg a *Vitakraft-Werke Wührmann & Sohn GmbH & Co. KG* lajstromoztatta, majd a védjegy több átruházás után, 2015. szeptember 15-én a *Sony Computer Entertainment Europe* (Sony) tulajdonába ment át.

2014. június 30-án az EU Szellemi Tulajdoni Hivatala (European Union Intellectual Property Office, EUIPO) törölte a lajstromból a védjegyet, mert azt a lényeges öt év alatt nem használták. Ezt a döntést az EUIPO Ötödik Fellebbezési Tanácsa 2015. novemberben megerősítette, ami ellen a Sony fellebbezést nyújtott be.

Ezt követően az ügy az EU Törvényszékéhez (General Court of the EU, GC) került, amely a döntést 2017. december 12-én nem kielégítő indokolás miatt teljes terjedelmében hatályon kívül helyezte.

Az EUIPO Fellebbezési Tanácsainak Elnöksége az ügyet a Negyedik Fellebbezési Tanácsnak küldte át, amely 2018. szeptember 10-i döntésében többször utalt az Ötödik Fellebbezési Tanács korábbi megállapításaira.

A Sonynak a *VITA* védjegy tényleges használatát a 2006. október 14-től 2011. október 13-ig tartó lényeges időszakra kellett bizonyítania, azonban a védjegy többszöri átruházása folytán csupán 2011. szeptemberben vált a védjegy tulajdonosává. Ez nehezítette számára, hogy kielégítő bizonyítékot nyújtson be a védjegy használatáról, mert a használat bizonyításának ki kellett terjednie a védjegy korábbi használatának helyére, időtartamára és jellegére is.

A Sony a használatot *PLAYSTATION VITA* játékkal igazolta, amelyet 2012. februárban hozott forgalomba. Ennek az új konzolnak a nevét hivatalosan 2011. júniusban jelentette be, majd 2011. októberben *AQUA VITA* névvel egy interaktív videojátékot is forgalomba hozott, amely ettől az időponttól kezdve online üzleteiben hozzáférhető vált az EU piacán.

A Sony védjegyhasználatának bizonyítékait sem az Ötödik Fellebbezési Tanács vagy a GC (2017. december 12-i döntésében), sem a Negyedik Fellebbezési Tanács nem tekintette kielégítőnek.

Ebben a védjegyvitában a legfontosabb tényező a GC 2017. december 12-i döntésének indokolása volt, mert ez teljes terjedelmében hatályon kívül helyezte az Ötödik Fellebbezési Tanács korábbi döntését helytelen indokolás miatt. A Sony azzal érvelt, hogy a GC 2017. decemberben elégtelen indokolás alapján helyezte hatályon kívül a tanács korábbi döntését. A Sony erre abban a perben utalt, amelyet a CJEU előtt folytatott a 207/2009 sz. rendelet 65(6) cikkének – most a 2017/1001 sz. rendelet 72(6) cikkének – a megsértése és az indokolásadási kötelezettség megsértése miatt. 2018. szeptember 12-i megtámadott döntésének

indokolásában a Negyedik Fellebbezési Tanács többször utalt az Ötödik Fellebbezési Tanács korábbi döntésére.

A Sony azzal érvelt, hogy a Negyedik Fellebbezési Tanács helytelenül állapította meg, miszerint a GC 2017. decemberben fenntartotta az Ötödik Fellebbezési Tanács bizonyos megállapításait, mert a 2017. decemberi döntés szerint a korábbi döntést teljes terjedelmében meg kellett semmisíteni, mégpedig azon az alapon, hogy az nem tartalmazott indokolást.

A CJEU megerősítette ezt a nézetet, és egyetértett a Sonyval, mert megállapította, hogy a korábbi döntés indokolás hiánya miatti megsemmisítését követően a Negyedik Fellebbezési Tanácsnak új döntést kellett hoznia – azért is, hogy eleget tegyen a 207/2009 sz. rendelet 65(6) cikkében foglalt kötelezettségnek – a védjegyhasználat bizonyítására vonatkozó valamennyi lényeges pont vonatkozásában. A Negyedik Fellebbezési Tanács mindezt elmulasztotta, de részben utalt a korábbi döntések indokolására.

A CJEU megállapította, hogy ha a GC hatálytalanít egy EUIPO-döntést, azok az indokok, amelyek alapján elutasított a felek által felhozott bizonyos érveket, nem bírnak jogi hatállyal. Ennek következtében a jelen ügyben a Negyedik Fellebbezési Tanácsot nem köthették a korábbi döntésnek ezek a szempontjai, és azokat nem is erősíthette meg 2018. szeptemberi döntésében.

A CJEU nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a döntést hatályon kívül helyező ítélet *ex tunc* lép hatályba, és így visszamenőleges hatállyal távolítja el a megsemmisített döntést a jogrendből. Ezért a Negyedik Fellebbezési Tanács megsértette a 207/2009 sz. rendelet 65(6) cikkében foglaltakat, mert nem foganatosított olyan rendszabályokat, amelyek ahhoz voltak szükségesek, hogy a 65(6) cikk szerint eleget tegyen a 2017. december 12-i döntésnek. Ezzel sértette indokolásadási kötelezettségét.

A CJEU döntése azt bizonyítja, hogy egy meglehetősen gyenge kiindulási helyzet is eredményhez vezethet okos eljárási taktikával.

Az EU Szellemi Tulajdoni Hivatala

A) Az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala Törlési Osztálya nemrég érvénytelennek nyilvánította a MALLE szóvédjegyet, mert a hivatal szerint különösen a német közönség a védjegyet a bejelentés idején a spanyol Baleár-szigetekhez tartozó Mallorca hétköznapi kifejezésként használta. Ezért az EUIPO szerint a MALLE védjegyet csupán földrajzi hivatkozásként kell érteni, és így nem élvezhet védjegyoltalmat.

a) Az ügy háttere

Egy vállalkozó, akinek több mallorcai üzlete volt, már 2002-ben benyújtott az EUIPO-nál egy kérelmet a MALLE szóvédjegy lajstromozása iránt a 9., 35., 38. és 41. áruosztályban különböző árukra és szolgáltatásokra. A védjegyet 2004-ben lajstromozták.

A következő években a védjegytulajdonos több mint 100 ideiglenes intézkedést kért harmadik felek ellen, akik állítólag bitorolták a MALLE védjegyet, például a „Malle-partik” kifejezés használata miatt.

A védjegytulajdonos által elküldött két utolsó figyelmeztető levél azonban visszafelé sült el. A címzettek ugyanis védekeztek, és az EUIPO-nál a védjegy törlése iránti keresetet nyújtottak be arra hivatkozva, hogy a védjegyet annak idején annak ellenére lajstromozták, hogy léteztek ütköző abszolút elutasítási okok – a védjegy tisztán deszkriptív jellegű és minden megkülönböztető jellegtől mentes volt.

b) A döntés

A törlési osztály helyt adott a törlési keresetnek, és a MALLE védjegyet leíró jellege alapján érvénytelennek nyilvánította anélkül, hogy vizsgálta volna – miként ez rendes körülmények között szükséges –, hogy a védjegy mentes volt-e a minimális mértékű megkülönböztetőképtől is.

Az EU védjegyrendeletének 7(1)(c) cikke szerint nem lajstromozhatók az olyan védjegyek, amelyek kizárólag földrajzi eredetet megjelölő jelzésekből állnak. Az EUIPO szerint a MALLE védjegy esetében ez volt a helyzet. A kérelmező bizonyította ezt a leíró jelleget 50-nél több, 1998 és 2002 között megjelent újságcikk benyújtásával, amelyek azt mutatták, hogy a „Malle” kifejezést abban az időben mint a Baleár-szigetekhez tartozó Mallorca rokon értelmű szavát használták. Az EUIPO szerint az igényelt áruk és szolgáltatások is bizonyos kapcsolatot mutattak a turizmussal, ami miatt Mallorca ismert az Európai Unióban.

Továbbá a védjegyrendelet 7(2) cikkéből következik, hogy egy európai uniós védjegy elutasításához elegendő, ha az elutasítási okok csupán az EU egy részében (így pl. Németországban) érvényesek. Ezért nem hátrányos, ha csupán a német közönség tulajdonít ilyen értelmet a MALLE védjegynek. Minthogy az uniós MALLE védjegybejelentés ellen a benyújtás idején a 7(1)(c) cikk szerint abszolút elutasítási ok alapján szólaltak fel, a törlési keresetet az EU védjegyrendelete 59(1)(a) cikke értelmében megalapozottnak találták. Ez a döntés azonban még nem végleges.

B) Az EUIPO fenntartotta a *DC Comics* (Comics) felszólalását, amellyel a Comics a jól ismert SUPERMAN védjegyét kívánta védeni, annak ellenére, hogy a bejelentő által lajstromoztatni kívánt SUPERZINGS védjegy másik áruosztályba tartozott, mint a felszólaló védjegye.

A *Magic Box INT. Toys S.L.U.* (Magic) kérelmezte a SUPERZINGS ábrás védjegy (megtámadott védjegy) lajstromozását a 28. osztályba tartozó árukra (karácsonyfadíszek, játékok, játékszerek, tornaszerek és állatjátékszerek) (megtámadott áruk).

A Comics az EU védjegyrendelete 8(1)(b) és 8(5) cikke alapján nyújtotta be felszólalását arra hivatkozva, hogy saját SUPERMAN védjegye (korábbi védjegy) a 3., 9., 14., 16., 21., 24., 25., 28., 30., 32. és 41. áruosztályban van lajstromozva.

A 8(5) cikk alapján benyújtott felszólalásnak a következő feltételeket kell kielégítenie:

- a védjegyek azonosak vagy hasonlók;
- a felszólaló védjegye híres;
- a megtámadott védjegy használata tisztességtelen előnyhöz jutatná a bejelentőt, vagy károsítaná a korábbi védjegy megkülönböztetőképességét vagy hírnevét.

A felszólaló azt állította, hogy a korábbi védjegy az EU-ban híres volt az általa védett valamennyi áru és szolgáltatás vonatkozásában, azonban megjegyzéseiben a felszólaló csak a 16. és a 41. áruosztályra hivatkozott. Ennek megfelelően a felszólalási osztály a korábbi védjegy hírnevét csupán ebben a két áruosztályban vizsgálta, nevezetesen

- a 16. áruosztályban nyomtatványokra, nyomtatott folyóiratokra és könyvekre, és
- a 41. áruosztályban filmek, videoszalagok, kazetták, szalagok és kompaktlemezek vonatkozásában szórakoztatási szolgáltatásokra.

A benyújtott bizonyítékok alapján az EUIPO megállapította, hogy a korábbi védjegy az EU-ban jelentős mértékű hírnévre tett szert a 16. áruosztály áruival kapcsolatban, különösen képregénykönyvek területén. Minthogy azonban a bizonyíték filmre (9. osztályba tartozó áruk) vonatkozott, nem pedig filmek előállítására és terjesztésére, nem igazolta, hogy a korábbi védjegy hírnévnek örvend a 41. áruosztály szolgáltatásaira. Ennek következtében az EU vizsgálata azon az alapon folytatódott, hogy a korábbi védjegy a 16. áruosztály áruival kapcsolatban rendelkezik-e hírnévvel.

Annak megállapításához, hogy fennáll-e jogsérelem kockázata, azt kell bizonyítani, hogy az érintett közönség a két védjegy között kapcsolatot fog megállapítani.

Az EUIPO Felszólalási Osztálya arra következtetett, hogy a fogyasztók valószínűleg kapcsolatot fognak találni a két védjegy között, megjegyezve, hogy:

- a védjegyek vizuális és hangzási szempontból átlagos mértékben, fogalmi szempontból kismértékben hasonlóak;
- a védjegyek által fedett áruk és szolgáltatások azonos közönséget céloznak meg (a nagyközönség azon részét, amely átlagos mértékű figyelmet mutat); és
- a korábbi védjegy jelentős mértékű megkülönböztetőképességgel rendelkezik annak következtében, hogy az EU-ban a 16. áruosztály áruival kapcsolatban hírnévre tett szert.

Az EUIPO azt is megállapította, hogy piaci kapcsolat állt fenn a 28. áruosztály megtámadott árui és a felszólaló 16. áruosztályba tartozó híres árui között. Azzal is érvelt, hogy képregények kiadói olyan megállapodásokat szoktak kötni, amelyek alapján harmadik személyek jogosultak olyan termékeket előállítani, amelyek a megtámadott árukat is magukban foglalhatják.

Ezután az EUIPO arra következtetett, hogy a Magic a megtámadott védjegy használatával a megtámadott áruk vonatkozásában tisztességtelen előnyre tenne szert a korábbi védjegy hírneve folytán. Megállapította továbbá, hogy a fogyasztók tisztában vannak azzal, miszerint a megtámadott védjegy a felszólaló híres képregényeire vonatkozik, és hogy a Magic azok vonzerejét és divatos vonásait használja fel termékei forgalmazásának elősegítésére.

Mindebből következik, hogy a megtámadott védjegy használata a megtámadott áruk vonatkozásában a korábbi védjegy hírneve következtében vonzóbb lehet a fogyasztók számára, és ezért megkönnyítheti a megtámadott áruk forgalmazását.

Az EUIPO a fentiek alapján arra a következtetésre jutott, hogy a Magic a megtámadott védjegy használatával a korábbi védjegy hírneve révén tisztességtelen előnyre tenne szert, aminek alapján úgy találta, hogy felesleges lenne a felszólalás további alapjait vizsgálni.

Az EU Törvényszéke

A) Az EU Szellemi Tulajdoni Hivatala elutasította a *Global Brand Holdings, LLC* (GBH) kérelmét a xoxo védjegy lajstromozása iránt illatszerekre, kozmetikai termékekre, ékszerekre, szövetekre és kiegészítőkre. A GBH fellebbezését az EUIPO fellebbezési tanácsa is elutasította. Ezt követően a GBH a GC-nél keresett jogorvoslatot.

A GC elemezte azt a kérdést, hogy az európai uniós xoxo védjegyre vonatkozik-e az EU védjegyrendeletének 7(1)(b) cikke, vagyis hogy a lajstromoztatni kívánt jelzésnek van-e megkülönböztető jellege. Ebből a célból azt vette figyelembe, hogy a vonatkozó közönség az angolul beszélő fogyasztók (Egyesült Királyság, Írország és Málta) körébe tartozik, sőt, azok közül is a fiatalok és a nők érdekeltek, akik a xoxo védjegy jelentését „ölelések és csók”-ként értelmezik, és a kifejezést a hétköznapi beszélgetésben a szerelem és a szeretet kifejezésére használják.

A GBH a GC előtti fellebbezésében azzal érvelt, hogy a xoxo jelzés elegendő megkülönböztetőképeséssel rendelkezik ahhoz, hogy védjegyként lajstromozzák, mint-hogy

- az érintett fogyasztóknak csupán kis része használja ölelések és csókok értelemben, míg a többiek számára egyáltalán nincs jelentése;
- képzeletszötte jelentése van, és ezért belső megkülönböztetőképeségnek örvend;
- vannak egyéb védjegylajstromozások, amelyek magukban foglalják a xoxo jelzést, vagyis ezek a korábbi védjegyek tartalmazzák ezt a szót.

A GC elutasította ezeket az érveket, és megerősítette, hogy egy hirdetési szlogent tartalmazó védjegy nem rendelkezik megkülönböztetőképeséssel, ha az érintett közönség csupán reklámszöveggént fogja fel. Megkülönböztetőképeséssel akkor bírna, ha a fogyasztók közvetlenül úgy értelmeznék, hogy a kérdéses áruk vagy szolgáltatások kereskedelmi eredetét jelzi.

A GC azon a nézeten volt, hogy a „xoxo” kifejezés internetes angol szlengszótárakban, így például az *Urban Dictionary*-ben „ölelések és csók” jelentéssel szerepel, és emellett reklámüzenetként használják számos terméken, így ékszereken, pólókon, üdvözlőkártyákon és Valentin napi ajándékokon. Ezért az érintett közönség egy sajátos része, vagyis a fiatalok és a nők így értelmezik.

A GC a továbbiakban megállapította, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy nem tartalmaz semmi egyéb olyan elemet, amely lehetővé tenné, hogy a védett védjegy a fogyasztók számára megkülönböztesse az árukat a versenytársak áruitól, minthogy csupán egy hirdetési üzenet, amely nélkülözi az eredetiséget. Emellett az érintett fogyasztók részéről nem igényel semmilyen értelmezési erőfeszítést, minthogy nem képes betölteni egy védjegy funkcióját.

A fentiek alapján a xoxo jelzésnek csupán hirdetési jelentése van, és nem rendelkezik védjegyként lajstromozható belső megkülönböztetőképeséssel. Ezért a GC a fellebbezést elutasította.

B) 2020. június 10-én a GC közzétette döntését a *Louise Vuitton Malletier*- (Vuitton) ügyben, amely a Vuitton ábrás DAMIER AZUR védjegyének érvényességével kapcsolatos. A GC hatályon kívül helyezte az EUIPO Második Fellebbezési Tanácsának korábbi döntését, amely 2018-ban a védjegyet érvénytelennek találta. A GC azonban megállapította, hogy a tanács döntésének meghatározásakor nem megfelelően értékelte azt a bizonyítékot, amely azt bizonyíthatta, hogy a védjegy használat révén az EU-ban megkülönböztetőképeségre tett szert.

A GC döntése megerősíti az EU szigorú megközelítését az európai uniós védjegyek egységes jellegének megállapításakor, és hangsúlyozta, hogy szükség van az EU-ban használat útján szerzett megkülönböztetőképeségre. Ez szigorú és gyakran nagyon kirívó követelmény a bejelentővel szemben. Így bár a GC hatályon kívül helyezte a tanács döntését a bizonyíték helytelen megítélése alapján, nyitott kérdés marad, hogy a kizárt bizonyíték elegendő-e a megkülönböztetőképeség bizonyításához. A Vuitton-védjegy bírósági eljárásának eredménye ezért még nyitott marad.

a) Az ügy háttere

A bejelentő Vuitton egy francia divatház és luxuscikket árusító vállalat. 2008-ban *Louis Vuitton* nemzetközi lajstromozást szerzett a DAMIER AZUR védjegyre a Szellemi Tulajdon Világszervezeténél (World Intellectual Property Organization, WIPO) a 18. áruosztályban többek között táskákra, bőrárúkra stb., megjelölve az Európai Uniót.

2015-ben *Norbert Wisniewski*, egy lengyel üzletember megtámadta a védjegy érvényességét azzal, hogy az EUIPO-nál érvénytelenségi kérelmet nyújtott be. 2016-ban az EUIPO Törlési Osztálya érvénytelennek nyilvánította a Vuitton védjegyet az EU védjegyrendeletnek 52(1)(a) cikke alapján, figyelembe véve a rendelet 7(1)(b) cikkét is. A törlési osztály elutasította a Vuitton azon állítását, hogy a védjegy az EU védjegyrendelete 7(3) cikke alapján használat útján megkülönböztetőképeségre tett szert. A Vuitton a döntés ellen az EUIPO Második Fellebbezési Tanácsánál nyújtott be fellebbezést, amely azonban eredménytelen maradt.

b) Fellebbezés a GC-nél

2019-ben a Vuitton további fellebbezést nyújtott be a GC-nél, ahol lényegileg a következő érveket adta elő.

1. A fellebbezési tanács helytelenül közelítette meg a bizonyítási teher kérdését azzal, hogy a törlés kérelmezője által szolgáltatott erős és meggyőző érvek hiányát azzal ellensúlyozta, hogy kérdéses „jól ismert tényekre” támaszkodott, amikor a DAMIER AZUR védjegy benne rejlő megkülönböztetőképességét állapította meg; és
2. tévedett, amikor a védjegy használat útján szerzett megkülönböztetőképességét vizsgálta.

c) „Jól ismert tények”

A GC elismerte, hogy érvénytelenítési/megsemmisítési eljárásokban európai uniós védjegyek ellen a kiindulási pont az érvényesség feltételezése. Ennek megfelelően a bizonyítás terhe a megsemmisítés kérelmezőjén van, akinek az EUIPO általi megfontolás céljára bizonyítékokat kell szolgáltatnia.

A Vuitton azzal érvelt, hogy a Wisniewski által szolgáltatott bizonyíték gyenge volt, és nélkülözte a bizonyító erőt, emellett a fellebbezési tanács a nem kielégítő bizonyítékot azzal ellensúlyozza, hogy döntését „jól ismert tényekre” alapozta, ami nem volt szükségszerűen kielégítő.

Válaszként a GC kifejtette, hogy míg az EUIPO értékelését jellemzően a megsemmisítést kérő általi bizonyítékokra korlátozza, ez nem zárja ki azt, hogy a hivatal – a megsemmisítést kérelmező által felhozott bizonyítékok mellett – „jól ismert tényeket” is figyelembe vegyen vizsgálatának megalapozásához. Ez nem ellenkezett a bizonyítási teher szabályaival. A tanácsnak joga volt azt a tényt figyelembe venni, hogy a DAMIER AZUR védjegy a divatipar egy „alapvető és mindennapi mintája volt, amely nem tért el jelentősen a normáltól és a szokásostól”.

d) Szerzett megkülönböztetőképesség

A védjegy szerzett megkülönböztetőképességének vizsgálatakor a fellebbezési tanács az EU tagállamait három csoportba osztotta. Az EU tagállamainak 3. csoportjába tartozó területen a tanács a szerzett megkülönböztetőképességet nem találta kielégítőnek, és ezért a szerzett megkülönböztetőképesség alátámasztása céljából benyújtott bizonyítékokat nem tudta vizsgálni, ellentétben az EU tagállamainak 1. és 2. csoportjába tartozó tagországok területével. A Vuitton azzal érvelt, hogy a tanács helytelenül korlátozta elemzését a bizonyítékokra.

Végkövetkeztetésének megalkotása kapcsán a GC a következőkre mutatott rá.

1. Azok a védjegyek, amelyeket használat útján szerzett megkülönböztetőképesség alapján fogadnak el, lényegükönél fogva érvénytelenek.
2. A védjegytulajdonoson nyugszik a használat útján szerzett megkülönböztetőképesség bizonyításának terhe.

3. A védjegy használatának egy konkrét vállalattól kell erednie.
4. A védjegy használatát meghatározó többféle tényezőt kell figyelembe venni (például a védjegynek megfelelő piacfelosztás; a használat mértéke és földrajzi eloszlása stb.).
5. A védjegynek egy másik lajstromozott védjeggyel együttműködve végzett használata által megkülönböztető jelleget lehet szerezni.
6. A védjegynek az egész Európai Unióban megkülönböztető jelleggel kell bírnia.

A GC azonban a CJEU *Lindt v. OHIM*-ügyben hozott döntését követően megerősítette, hogy „észszerűtlen lenne a megkülönböztetőképesség megszerzésének minden egyes tagállamban való megszerzéséről bizonyítékot kívánni”.

Minthogy a fellebbezési tanács csupán a tagállamok 3. csoportjára vonatkozó bizonyítékokat választott ki és vizsgált, és magyarázat nélkül kizárt egyéb bizonyítékokat, amelyek globálisan vonatkoztak valamennyi tagállamra (ideértve a 3. csoportba tartozó tagállamokat is), a GC megállapította, hogy a tanács tévedett, és a Vuitton által szolgáltatott bizonyítékok általános megítélését kellett volna elvégeznie. Ezért a GC leszögezte, hogy a fellebbezési tanács nem felelt meg sem az EU védjegyrendelete mostani 59(2) cikkében foglalt, sem pedig a vonatkozó esetjognak megfelelő előírásoknak, és ennek következtében hatályon kívül helyezte a döntését.

C) 2020. május 13-i döntésében a GC megerősítette a WE'RE ON IT szóvédjegy lajstromozási kérelmének elutasítását az EU védjegyrendeletének 7(1)(b) cikke alapján. Ez a döntés jelentős mértékben egyértelművé teszi a szlogenek, hirdetési üzenetek, nyelvi kifejezések, minőségjelzések vagy vásárlási felhívások felhasználását védjegyként.

A GC döntésének előzménye, hogy a *Koenig & Bauer AG* (Koenig) kérelmező az EUIPO-nál kérelmet nyújtott be a WE'RE ON IT szóvédjegy lajstromozása iránt az 1., 2., 3., 4., 7., 9., 11., 16., 35., 36., 37., 38., 39., 40., 41. és 42. áruosztályban sajátos utalással nyomdagépekre is vonatkozó szolgáltatásokra.

2018. április 20-án az EUIPO elővizsgálója elutasította a bejelentést, mert az volt a véleménye, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy az EU védjegyrendeletének 7(1)(b) cikke alapján nélkülözi a megkülönböztetőképességet. Az elutasítást 2019. január 19-én megerősítette a fellebbezési tanács. A tanács nézete szerint a lajstromoztatni kívánt jelzés egy általánosan használt kifejezésből áll, amely sem nem ritka, sem nem bonyolult, és nem vált ki az érintett közönségben gondolkodási folyamatot vagy nem kíván értelmezési előkészítést.

A bejelentő a GC-hez nyújtott be fellebbezést. Ez a bíróság is megerősítette az előző döntéseket, és a következő érvek alapján elutasította a fellebbezést.

A GC az EU Bíróságának szlogenekből és hirdetési üzenetekből álló védjegyekre vonatkozó esetjogára utalt:

- i) a hirdetési szlogenekből, minőségjelzésekből vagy áruk és szolgáltatások vásárlására vonatkozó felhívásokból álló jelzések védjegyként való lajstromozása nincs kizárva az ilyen használat által;

- ii) egy jelzés megkülönböztetőképességének meghatározásakor nem helyes szigorúbb követelményeket alkalmazni szlogenek esetén, mint egyéb típusú jelzések alkalmával;
- iii) a megkülönböztetőképesség hiányát nem lehet igazolni a képzelőtehetség erejének, az eredetiség egy további elemének vagy olyan fogalmi feszültségnek a hiányával, amely meglepetést okozna és ezáltal hatást gyakorolna a közönségre.

Ezért a GC megerősítette, hogy egy kereskedelmi szlogenből álló védjegyet a védeni kívánt árukra és szolgáltatásokra vonatkozó üzenetként kell feltüntetni. A vizsgált esetben az érintett közönség a „we're on it” mondatot „ügyelni fogunk erre” mondatként fogja értelmezni, amely a piac bármely résztvevője által arra vonatkozó üzenetként fogható fel, hogy vásároljon árukat és szolgáltatásokat.

A GC megállapította, hogy a WE'RE ON IT túlságosan egyszerű és általános kifejezésen alapszik. Emellett világos és pontos tartalma van, amelynek értelmezése nem igényel jelentős szellemi erőfeszítést az érintett fogyasztó részéről. Az a tény, hogy a kifejezést sokféle módon lehet értelmezni, vagy hogy számos jelentése lehet – amit egyébként a bejelentő is igényelt –, nem változtat a nem disztinktív jellegen. Ezért a lajstromoztatni kívánt kifejezés nem fogható fel a közönség által az igényelt áruk vagy szolgáltatások kereskedelmi eredeténél jelzéseként, hanem csupán reklámüzenetként.

A fentiek alapján a GC arra a következtetésre jutott, hogy a lajstromoztatni kívánt szlogen az EU védjegyrendeletének 7(1)(b) cikke szerint nélkülözi a megkülönböztető jelleget, és nem alkalmas áruk vagy szolgáltatások eredetének azonosítására.

Franciaország

Miként a legtöbb pezsgógyár terméke, a TAITTINGER márkanév is a család vezetéknévéből származik. Hasonlóan más esetekhez, ahol a családnév lajstromozott védjegygyé válik, itt is viszály keletkezett, mielőtt a Taittinger család egy tagja úgy indított saját üzleti vállalkozást, hogy a Taittinger családnévre utalt.

2005-ben *Virginie Taittinger* (V. Taittinger) – aki hosszabb ideig a Taittinger-csoport fő részvényese és alkalmazottja volt – apját megbízta azzal, hogy képviselje őt részvényeinek átruházásával kapcsolatban. A megbízást akkor hajtották végre, amikor a vállalat irányítását a *Sof European Hotel Co-Invest Holdings* javára változtatták meg.

A megfelelő okirat egy, a versenyt 24 hónapig tiltó cikkelyt, valamint a családtagok arra vonatkozó megállapodását tartalmazza, hogy a „Taittinger” nevet nem használják védjegyként, kereskedelmi névként, doménnévként vagy bármilyen egyéb jelzésként áruk és szolgáltatások megjelölésére és/vagy hirdetésére a Taittinger-tevékenységek versenytársaként.

V. Taittingert 2006-ban elbocsátották a Taittinger cégtől. 2008. február 14-én a Francia Védjegyhivatalnál kérelmet nyújtott be a VIRGINIE T védjegy lajstromozása iránt, és ugyanilyen névvel saját pezsgőüzletet indított. BM & VT névvel vállalatot hozott létre, és ezen keresztül fejtett ki tevékenységet és utalt családneve történetére és saját tapasztalataira a

Taittinger cégen belül, amikor a sajtóban hirdette új üzletét. V. Taittinger doménneveket is lajstromoztatott, amelyek a „Virginie Taittinger” szavakat tartalmazták, és visszavezettek a www.virginie-t.com weboldalra.

A Taittinger-csoport úgy vélte, hogy a Taittinger név használata V. Taittinger által a pezsgőházra utaló kereskedelmi stratégiával együtt a megállapodás megsértését képezi és védjegybitorlást jelent – különösen az, hogy igénybe vette a korábbi védjegy hírnevét a francia szellemi tulajdoni törvény 715-3 cikke alapján, a 2008/95/EC irányelv 5.2 cikkének fényében értelmezve –, továbbá élősködést is jelent. A Taittinger-csoport V. Taittinger és annak BM & VT vállalata ellen indított pert.

A Párizsi Igazságügyi Bíróság elutasította a Taittinger-csoport keresetét, ami ellen a pezsgőház fellebbezést nyújtott be a Párizsi Fellebbezési Bíróságnál.

A fellebbezési bíróság megállapította, hogy V. Taittinger szerződésszegést követett el, figyelembe véve, hogy a „Taittinger” név számos doménnevben való használata az okiratban foglalt megállapodás megszegését képezte, azonban elutasította a védjegybitorlásra és élősködésre alapozott többi igényt, mert V. Taittinger megfelelő ok nélkül nem használt semmilyen jelzést úgy, hogy tisztességtelen előnyre tett volna szert a TAITTINGER védjegy hírnevéből. A bíróság azt is megállapította, hogy a jelzésnek V. Taittinger által történő használata – figyelembe véve családi származását, szakmai karrierjét és szerzett tapasztalatait – nem volt káros a Taittinger védjegy megkülönböztető jellegére és hírnevére nézve.

A Francia Legfelsőbb Bíróság (Cour de Cassation, CC) hatályon kívül helyezte a Párizsi Fellebbezési Bíróság döntését, figyelembe véve a következő tényeket.

- A megállapodásban foglalt kötelezettség nem kötötte Virginie Taittingert, mert a megbízás nem jogosította fel az édesapát mint ügynököt arra, hogy hozzájáruljon V. Taittinger családnéve használatának megtiltásához.
- A vitatott jelzés használatával kapcsolatos „megfelelő ok” lehetséges létezését nem kell figyelembe venni a „tisztességtelen előny” megállapításakor, hanem külön kell felmérni, miután a bitorlást megállapították.
- A fellebbezési bíróság bírái nem vették figyelembe a Taittinger-csoport „vitathatatlan” hírnevét és ismertségét, amikor élősködő cselekmények fennforgását vitatták meg.

A most tárgyalt döntést a fellebbezési bíróság azt követően hozta, hogy az legfelsőbb bíróság az ügyet visszautalta számára.

A fellebbezési bíróság megerősítette, hogy V. Taittingert nem köthette a megállapodás kötelezettsége, mert apja nem korlátozhatta családnévének használatát.

A bíróság döntése szerint a Taittinger-ház nem bizonyította, hogy a Taittinger név használata V. Taittinger által kárt okozó lett volna a korábbi védjegy megkülönböztető jellegére vagy hírnevére nézve, vagy abból az alperes tisztességtelen előnyre tett volna szert.

Megállapította, hogy logikusnak és törvényesnek kell tekinteni V. Taittinger visszatérését a pezsgőgyártás területére, és ehhez említenie kell nevét, családi származását és szakmai hátterét, ami szükségszerűen ahhoz vezet, hogy felidézze a TAITTINGER pezsgőt, amivel

több mint 20 éven keresztül foglalkozott, lényegileg annak érdekében, hogy az általa forgalmazott új terméket megkülönböztesse a korábbiától.

A fellebbezési bíróság a tisztességtelen versenyre utaló igényt is elutasította, mert a V. Taittinger által történő utalás a Taittinger névre a kereskedelembe indokolt annak következtében, hogy törvényesen hivatkozhat családi származására és korábbi szakmai tevékenységére. A bíróság azt is figyelembe vette, hogy V. Taittinger bizonyította a vállalata által kifejtett beruházási erőfeszítéseket annak érdekében, hogy népszerűsítse a VIRGINIE T pezsgőt.

A bíróság végül megállapította, hogy az ítélet összhangban van a családnév védjegyként való használatára vonatkozó számos korábbi döntéssel, így a „Henriot”, az „Inès de la Fressange” vagy a „Bordas” családnév ügyében hozott döntéssel.

Japán

A) A Japán Szabadalmi Hivatal 2020. július 14-én közzétette 2019-re vonatkozó statisztikai jelentését, amelynek főbb adatait az alábbiakban közöljük.

A 2019-ben benyújtott szabadalmi bejelentések teljes száma 307 969, ami az előző évi 313 567 bejelentéshez viszonyítva 1,8%-os csökkenést jelent.

A fenti szám a hivatalnál közvetlenül benyújtott 241 001 szabadalmi bejelentés és a 66 968 nemzetközi (PCT-) bejelentés összegéből adódik.

A használatiminta-bejelentések száma 2019-ben 5241 volt, szemben az előző évi 5388 bejelentéssel, ami 2,7%-os csökkenésnek felel meg.

A hivatalnál 2019-ben 31 489 mintabejelentést nyújtottak be, ami a 2018-ban benyújtott 31 406 mintabejelentéshez viszonyítva 0,3%-os növekedést jelent.

A védjegybejelentések száma 2019-ben 190 773 volt, ami a 2018-évi 184 483 védjegybejelentéshez viszonyítva 3,4%-os növekedésnek felel meg. Ez a szám abból adódik, hogy 2019-ben a Japán szabadalmi Hivatalnál 171 323 nemzeti védjegybejelentést és 19 450 nemzetközi védjegybejelentést nyújtottak be.

B) Japánban 2020. április 1-jén lépett hatályba az új mintatörvény.

Az új törvény a védhető minták körét kiterjeszti az olyan grafikai képekre, amelyeket nem jegyeznek fel vagy mutatnak be árucikkeken, továbbá épületek külsejére is.

A régi törvény szerint képeket csak akkor lehetett védeni, ha azok egy árucikken voltak feltüntetve. Az új törvény eltörli ezt a megkötést, és lehetővé teszi utcák vagy falak, valamint épületek belsejének, így üzletek vagy hivatalok kialakításának az oltalmát is.

A módosított törvény megtartja a főminta és az alminta fogalmát, de míg a régi törvény szerint hasonló mintát csak a főminta publikálása előtt lehetett benyújtani, az új törvény megszüntette ezt a korlátozást, sőt, úgy rendelkezik, hogy almintát nem csupán főminta alapján, hanem egy korábbi alminta alapján is be lehet nyújtani.

A minta oltalmi ideje a régi törvény szerint a lajstromozástól számított 20 év volt. Ez az időtartam az új törvény szerint a bejelentés napjától számított 25 év. Ez egyaránt vonatkozik főmintákra és viszonyított mintákra. Ennek révén egy minta oltalmi ideje meghosszabbítható hasonló viszonyított minta benyújtása által is.

A régi törvény szerint a mintaoltalom engedélyezésének feltétele, hogy egy szakembernek alkotó nehézséget kelljen legyőznie olyan alak, mintázatok, színek vagy azok kombinációja alapján, amelyek nyilvánosan ismertek voltak Japánban vagy egy külföldi országban. Az új törvény a „nyilvánosan ismert” kifejezés után beiktatta a „leírva volt terjesztett publikációban” és a „hozzáférhető volt a közönség számára telekommunikáción keresztül” szavakat. Ennek alapján úgy tűnik, hogy az „alkotó nehézség legyőzése” követelmény új szövegezése meg fogja nehezíteni a mintabejelentések lajstromozását.

A mintaoltalom kiterjesztése üzletek, éttermek és hasonlók tervezésére a védjegyoltalom területére is hatott. Ugyanis a módosított védjegy törvény lehetővé teszi háromdimenziós védjegyek oltalmát is, amihez szaggatott vonalakkal kell bemutatni a 3D védjegyek tényleges oltalmának határait, így az üzlet vagy az étterem belső mintáját. Emellett szükség esetén részletesen le lehet írni a lajstromoztatni kívánt védjegyet.

A védjegy törvénynek ez a módosítása szintén 2020. április 1-jén lépett hatályba, és ennek megfelelően módosították a védjegyvizsgálati irányelveket is.

Kanada

A Szövetségi Bíróság (Federal Court, FC) bírója, *Southcott* bíró 2020. április 16-án hozta az első döntést a szabadalmazott gyógyszerekre vonatkozó rendelet – Patented Medicines (Notice of Compliance) Regulations – alapján az *Amgen Inc* (Amgen) v. *Pfizer Canada ULC* (Pfizer) ügyben. A Pfizer sikerrel bizonyította az Amgen 1 341 537 sz. ('537-es), filgrastimra (az Amgen NEUPOGEN és a Pfizer biohasonló NIVESTYM terméke) vonatkozó kanadai szabadalma igénypontjainak kézenfekvőségét.

a) Az ügy háttere

Az FC 2015-ben az előmódosított rendelet alapján elutasította az Amgen arra irányuló kérelmét, hogy tiltó rendeletet hozzon az Apotex ellen az '537-es szabadalom vonatkozásában. Erre a döntésre alapozva a Pfizer eljárási visszaélésként kérte elutasítani a jelenlegi bitorlási pert. Az FC elutasította a Pfizer kérelmét, és ezt a döntést megerősítette a Szövetségi Fellebbezési Bíróság (Federal Court of Appeal, FCA) is.

b) A szabadalom

Az Amgen '537-es szabadalmát 1986-ban nyújtották be és 2007-ben engedélyezték. Mint a régi törvény alapján engedélyezett szabadalom, az '537-es az engedélyezés után 17 évvel, vagyis 2024. július 31-én jár le. Az '537-es szabadalom egy granulocitakolóniát stimuláló

faktorra (granulocyte colony-stimulating factor, G-CSF) vonatkozik, amelyet rekombináns géntechnológiával állítanak elő.

c) Állítások

Az Amgen azt állította, hogy a Pfizer NIVESTYM-je bitorolja az '537-es szabadalom 43–47. igénypontját. A Pfizer ellenkeresettel élt azon az alapon, hogy a felhozott igénypontok kézenfekvők. A Pfizer azt is állította, hogy az '537-es szabadalom érvénytelen, mert:

- az Amgen szándékosan tett félrevezető és valótlan lényeges állításokat, és ezzel ütközött a régi szabadalmi törvény 53. cikkébe; és
- az '537-es szabadalom nem nyilvánította ki kellő mértékben az állított találmányt, ezzel ütközve a régi szabadalmi törvény 38. cikkébe.

A Pfizer előhasználati jogra hivatkozva azt is állította, hogy nem bitorolta a szabadalmat.

d) Kézenfekvőség

A bíróság elfogadta az igénypontoszerkesztést, mert feltalálói ötletet látott a jóváhagyott igénypontokban, ideértve a protein polipeptidjét (43. igénypont), a rekombináns DNS molekulát a polipeptid expresszáására (44. igénypont) és a granulocitakoloníát stimuláló tevékenységgel rendelkező polipeptid előállítási eljárását (47. igénypont).

A bíróság megállapította, hogy – az elsőbbségi időpont 1985. augusztus lévén – a technika állása kinyilvánította a természetben előforduló G-CSF tisztítását, továbbá a rekombináns proteinek klónozására, előállítására és vizsgálatára szolgáló bizonyos eljárásokat. A bíróság azt is elismerte, hogy volt motiváció a G-CSF rekombináns változatának klónozására és tisztítására.

A bíróság elemezte azokat a lépéseket, amelyeket egy szakembernek el kellett volna végeznie ahhoz, hogy eljusson a találmányhoz, megállapítva, hogy a szakember lehetséges kihívásokat várt volna minden egyes lépésnél, az ilyen kihívások garantált megoldása nélkül. Annak ellenére, hogy nem lehetett az igényelt találmány eléréséhez szükséges valamennyi lépés sikerét előre megjósolni, a szakember „nem idegenkedik a kockázattól”, és „nem félne megkísérelni a G-CSF tervet az azonosítható megoldásokkal kapcsolatos ismert lehetséges nehézségek és azon lehetséges kihívások ellenére, amelyekkel találkozhat, de amelyeket szaktudása alapján meg tudna oldani feltalálói tevékenység nélkül”.

A bíróság fontosnak találta, hogy a Pfizer három szakértője egymástól függetlenül azonos útvonalon indult el, amit a szakember az egyik anterioritásból vett, anélkül azonban, hogy ismerte volna az '537-es szabadalmat.

A bíróság azt a következtetést vonta le, hogy többé-kevésbé magától értetődő volt az igényelt találmányt kipróbálni és megvalósítani, és ez nem volt olyan helyzet, amely csupán lehetőséget nyújtott ahhoz, hogy valami megtörténjék. Ennek eredményeként a bíróság megállapította, hogy a hivatkozott igénypontok közül mindegyik érvénytelen volt kézenfekvőség miatt.

e) Hamis beállítás és nem kielégítő kinyilvánítás

Az '537-es szabadalom leírta, hogy a G-CSF „pluripotens” volt, ami annyit jelent, hogy a progenitorsejtek természetes végsejtjei többféle származékának növekedését stimulálta. A G-CSF azonban csupán a granulociták növekedését stimulálta, de más sejt származékokét nem, és így nem tekinthető „pluripotensnek”. A Pfizer azt állította, hogy az '537-es szabadalom többszörös hivatkozása a „pluripotens rekombináns proteinre” hamis és félrevezető volt, és ezért a szabadalom a szabadalmi törvény 53. cikke alapján érvénytelen. A Pfizer azt is állította, hogy az '537-es szabadalom nem kielégítő kinyilvánítás miatt érvénytelen volt, mert nem tanította meg a szakembert arra, hogy milyen módon lehet pluripotens proteint előállítani.

A bíróság mindkét érvénytelenségi okot elutasította, mert megállapította, hogy a szakember megértette volna, miszerint az '537-es szabadalom a „pluripotens” kifejezést a természetben előforduló proteinre vonatkoztatta, amelyet a technika állása „pluripotensnek” nevezett. Ezért itt nem történt hamis beállítás. Továbbá az '537-es szabadalom kinyilvánítása kielégítő volt, mert nem volt szükség arra, hogy a szabadalom olyan proteint ismertessen, amely stimulálja többszörös sejt származékok növekedését.

f) Előhasználati jogok

A Pfizer azt állította, hogy előhasználat védte bitorlás megállapításától. Konkrétan a Pfizer arra mutatott rá, hogy biohasonló NIVESTYM-jét egy „mestersejtbankból” állította elő az '537-es szabadalom engedélyezése előtt 3 évvel. A bíróság szerint ahhoz, hogy a technika állására való hivatkozás segítse a Pfizert, arra volt szükség, hogy a feltalált tárgyat vagy a szabadalom elsőbbségi időpontja, vagy pedig 1994. január 1. előtt szerezzék meg, amikor a szabadalmi törvényt módosították. Továbbá nem lehet védekezésnek szokásjogon alapuló előhasználatra hivatkozni, mert nem volt törvénykezési rés. Ezért a bíróság arra következtetett, hogy ha az '537-es szabadalom érvényes lett volna, a Pfizernek kellene bitorlás miatt védekeznie.

Az Amgennek joga van az FC döntését megfellebbezni.

Kína

Az *UK Bollen Baiwei Beer Co., Ltd.* (UK Bollen) 2017. július 11-én a Kínai Szellemtulajdonvédelmi Hivatalnál mintaszabadalmat kapott az ábrán bemutatott, „Pop Can” (üdítőitalos doboz) című mintabejelentésére.

A Budweiser InBev 2018. október 9-én a hivatal Szabadalomfelülvizsgálati Tanácsánál kérelmet nyújtott be a mintaszabadalom megsemmisítése iránt, arra hivatkozva, hogy *Budweiser InBev* nevű cégét 2015. április 26-án alapították, és korábban (pinyin írásmóddal) „*Budweiser InBev (China) Sales Co., Ltd.*”-nek, majd (pinyin írásmóddal) „*Budweiser (China) Sales Co., Ltd.*”-nek nevezték, és valójában társult az *Anheuser Busch InBev*-vel.

A Budweiser InBev 14 bizonyítékot nyújtott be többek között Budweiser-hirdetéseiről televízióban, interneten, újságokban és egyéb hirdetési felületeken, továbbá vonatkozó újságr riportokat és bizonylatokat a jól ismert védjegyről és arról, hogy a kérelmező korábbi BUDWEISER INBEV márkanéve nagy népszerűségnek örvend. A bizonyítékok gyakorlatilag igazolták, hogy kínai védjegye (pinyin írásmóddal) a BUDWEISER INBEV-nek felel meg. A bizonyítékok azt is alátámasztották, hogy a vállalat neve nagy népszerűségnek örvend, és ezért a törvény is védi.

A fentiek alapján a tanács megállapította, hogy a kérelmező és a mintaszabadalom tulajdonosa azonos üzletágban dolgozik, nevük fő eleme azonos, ezért a vitatott mintaszabadalom oltalmi köre alá eső termékek használata és eladása megtéveszti a közönséget a termékek eredetével kapcsolatban, ami károsítja a kérelmező törvényes jogait és érdekeit. Ezért megállapította, hogy a vitatott mintaszabadalmi jog ütközik a kérelmező vállalatnévre vonatkozó korábbi jogával. Ennek következtében a kérelmező mintaszabadalma érvénytelen.

Németország

A) A Német Szövetségi Alkotmánybíróság a sajtótörvénnyel kapcsolatos több döntés kapcsán kritizálta azokat a szaktörvénységeket, amelyek az ellenfél megkérdezése és szóbeli tárgyalás tartása nélkül rendelnek el ideiglenes intézkedést. Ez a jövőben olyan helyzethez vezethet a védjegy jog területén, hogy a jövőben a bíróságok jobban fognak vonakodni *ex parte* elrendelni ideiglenes intézkedést.

a) Az ügy háttere

Az ideiglenes intézkedés Németországban erős fegyver, amelyet becsülnek a védjegytulajdonosok, és amelytől félnek a bitorlók. Ha a védjegytulajdonos az ún. „sürgősségi időtartamon” felül kellően alátámasztja védjegybitorlási keresetét, a bitorlót ideiglenes intézkedés fenyegeti, amely európai uniós védjegyek bitorlása esetén gyakran az EU teljes területén érvényes és érvényesíthető is lesz.

Ezeket a végzéseket a bíróság a legtöbb esetben a kérelem benyújtása után néhány napon belül és szóbeli tárgyalás nélkül adja ki. Míg ez a védjegybitorlások területén gyakorlatilag szabálynak tekinthető, valójában az alkalmazható törvény szempontjából kivételnek számít. Legújabban az alkotmánybíróság az alsó fokú bíróságok döntéseit több esetben kritizálta, arra utasítva őket, hogy szigorúbb szabványokat alkalmazzanak, amikor szóbeli tárgyalás nélkül hoznak végzéseket „az eljárásbeli esélyegyenlőség” elve alapján.

b) Az alkotmánybíróság döntése

Az említett döntéseket a sajtótörvény kapcsán hozták. Németországban bizonyos feltételek fennforgásakor helytelen sajtóközlemény esetén elhagyást és ellennyilatkozatot lehet kérni. Az első két döntést 2018. szeptember 30-án hozták.

Az első esetben négy hónap telt el a kérelem benyújtása és az ideiglenes intézkedés elrendelése között, és fellebbezési eljárás benyújtására, továbbá telefonhívásokra is sor került a bírók és a kérelmező ügyfél ügyvédje között anélkül, hogy az ellenfelet tájékoztatták volna. A második esetben nem volt figyelmeztető levél, úgyhogy az ellenfél csupán az ideiglenes intézkedés kézbesítése után szerzett tudomást az ellene indított eljárásról. Abban az időben az alkotmánybíróság egyértelművé tette, hogy az „eljárásbeli esélyegyenlőség” okán az ellenfélnek mindig adni kell lehetőséget megjegyzéseinek kinyilvánítására (például pert megelőző figyelmeztető levél alakjában és akkor is, ha lényeges változás történt). Az ideiglenes intézkedést azonban az alkotmánybíróság nem nyilvánította érvénytelennek, mert abban az időben úgy vélte, hogy az ügyrendi szabály megsértését helyre lehet hozni a következő tervezési eljárásban. A helyzet egyszerű volt a másik ügyben, amellyel kapcsolatban 2020. június 3-án hoztak döntést. Itt az alkotmánybíróság hatálytalanította az ideiglenes intézkedést. Ebben az ügyben figyelmeztetés történt, amelyre az ellenérdekű fél válaszolt, és elutasította az ellene felhozott érveket. Az ideiglenes intézkedés kérelmezője azonban nem kielégítően közölte a tényeket a bírósággal, és az ideiglenes intézkedésre vonatkozó eljárásban segédkérelmet is benyújtott, amelyet nem említett a korábbi figyelmeztetésben. Ezután a bíróság a segédkérelem alapján ideiglenes intézkedést hozott, és az ellenérdekű félnek előzetesen nem volt lehetősége erre válaszolni.

c) Következmények

Bár ezeket a döntéseket a sajtótörvény alapján hozták, azok a védjegy törvény vonatkozásában is fontosak lesznek. *Ex parte* ideiglenes intézkedések elrendelése még mindig lehetséges, azonban csak akkor, ha:

- az ellenérdekű félnek figyelmeztető levelet küldenek;
- az ellenérdekű fél megjegyzéseit teljes terjedelmében közlik a bírósággal; és
- a bíróságtól ugyanazt a tiltást kérik, mint amit a figyelmeztető levélben írtak.

Az alkotmánybíróság fentebb ismertetett döntései alapján az várható, hogy a bíróságok a jövőben az ellenérdekű felet is meg fogják hallgatni ideiglenes intézkedésre vonatkozó ügyekben, szóbeli tárgyalással vagy egyéb módon, az ideiglenes intézkedés elrendelése előtt. Ez természetesen késleltetni fogja az eljárásokat.

B) A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof, BGH) a Ritter Sport (Ritter) csokoládéja négyzetes csomagolásának lajstromozhatóságáról döntött.

A Ritter már 1995-ben és 1998-ban kapott védjegytalpat lenyomat nélküli „Ritter Sport” és „Ritter Sport Mini” négyzetes csokoládéjának csomagolására. A lajstromozást annak idején azon az alapon engedélyezték, hogy a bejelentő bizonyította csomagolt csokoládéinak szerzett megkülönböztetőképességét.

A Ritter fő versenytársa, a *Milka* vállalat kezdetben eredményesen fellebbezett a lajstromozások ellen. A Szövetségi Szabadalmi Bíróság (Bundespatentgericht, BPG) 2016-ban megállapította, hogy a kifogásolt jelzés kizárólag egy (csomagolási) alakból állt, amely magának a terméknek a jellegéből adódott, és nem lenne megengedhető egy versenytárs számára az ilyen alakok kisajátítása.

A BGH 2017-ben hatálytalanította ezt a döntést azzal érvelve, hogy egy alak csak magának az árunak a jellegéből következik, ha az áru a generikus csoportra jellemző funkció tulajdonságokkal bír, amelyeket a fogyasztók a versenytárs termékeiben is keresnek. A négyzetes alakot nem tekintették ilyen „lényeges tulajdonságnak”.

A vita egy második körben ismét a BPG előtt folytatódott. A BPG ekkor azt vizsgálta, hogy a csokoládé négyzetes alakja lényeges értéket kölcsönöz-e a terméknek. A BPG tagadta ezt, úgyhogy a védjegy lajstromozása fennmaradt.

Miután a Milka ez ellen a döntés ellen fellebbezett, a BGH 2020. július 23-án az ügyben végleges döntést hozott, megerősítve a csomagolás védjegyként való lajstromozhatóságát.

Döntésében a BGH lefektette annak az alapfeltételeit, hogy egy alak mikor ad lényeges értéket egy terméknek. Az alaknak vagy művészi értéket kell mutatnia, és különböznie kell a vonatkozó piacon általánosan használt alakoktól, vagy pedig jelentős árkülönbséget kell mutatnia hasonló termékekhez viszonyítva.

C) A BGH 2020. február 6-án hozott és július 1-jén publikált INJEKT/INJEX-döntésében hangsúlyozta, hogy a deszkriptív elemek fontosak lehetnek egy védjegy által keltett általános benyomás kialakításában.

Az elmúlt évtizedekben a német bíróságok arról voltak ismertek, hogy lekicsinylik vagy akár figyelmen kívül hagyják a deszkriptív és néha akár gyengén disztinktív elemeket a védjegyek hasonlóságának megítélésében. Ezt a joggyakorlatot gyakran kritizálták arra hivatkozva, hogy ellentmondásban áll az európai bíróságok liberálisabb megközelítésével. A német bíróságok különutas gyakorlatainak az volt a célja, hogy megakadályozzák monopol-jogok deszkriptív elemekben való létrehozását.

A BGH a 2019. február 14-i KNEIPP-döntésével első ízben ismerte el helyesnek az európai bíróságok azon joggyakorlatát, hogy uralkodó hatásúnak tekintettek gyengén disztinktív vagy akár nem disztinktív védjegyelemeket.

Most tárgyalt döntésében a BGH ismét ezzel a kérdéssel foglalkozott, és megsemmisítette a BPG egy olyan döntését, amely elutasította a korábbi INJEKT védjegy alapján az INJEX védjegy ellen benyújtott felszólalást. A bíróság különösen kritizálta a BPG olyan megközelítését, amely túlhangsúlyozta ütköző védjegyek leíró jelentését (a felszólalás injekciós tűkre vonatkozott). A BGH megállapította, hogy még ha az ütköző védjegyek csupán egy leíró elemben különböznek is, ez nem zárja eleve ki a megtévesztés valószínűségének megállapítását, sőt, a bíróság annyival továbbment, hogy elhatárolta saját magát korábbi, legalább részben eltérő nézetétől.

Az első- és a másodfokú bíróság aligha lesz képes szemet hunyni azon tény előtt, hogy Németországban most a bitorlási eljárásokban a leíró védjegyelemek is egyre növekvő jelentőségre tesznek szert a jelzések hasonlóságának megállapításában. Nem hagyhatók figyelmen kívül a BGH arra irányuló erőfeszítései, hogy a korábbi német esetjogot összhangba hozza a CJEU esetjogával. A kereskedelem és a verseny szabadságának szószólói ezért valószínűleg üdvözlik azt a tényt, hogy maga a CJEU is csupán nemrég tekintette viszonylagosnak a leíró védjegyelemek jelentőségét, legalábbis bizonyos mértékig. Ha összehasonlítjuk a két bíróság nézeteit az ilyen leíró elemekről, meglepően nyilvánvalóvá válik a folyamatban levő harmonizáció.

A CJEU a *Primart v. Bolton*-ügyben (PRIMART/PRIMA) 2020. június 18-án hozott ítéletében rámutat, hogy amikor a korábbi védjegy és a lajstromoztatni kívánt védjegy egy olyan elemének egybeesését vizsgálják, amely kevésbé tekinthető disztinktívnek a védett áruk vonatkozásában, az összetévesztés valószínűségének a 207/2009 sz. rendelet 8(1)(b) cikke értelmében való általános megítélése nem gyakran vezet annak megállapításához, hogy létezik ilyen valószínűség.

A BGH 2020. február 6-i ítéletében erről a kérdéstről a következőképpen nyilatkozott: „Ha a korábbi és a lajstromoztatni kívánt védjegy csupán egy olyan elemben azonos, amely a kérdéses áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában kevésbé disztinktív vagy deszkriptív, ez gyakran azt fogja jelenteni, hogy nem lehet megállapítani az összetévesztés valószínűségét.”

Norvégia

A Norvég Legfelsőbb Bíróság nemrég döntést hozott egy érdekes védjegyügyben. Egy mobiltelefon-javító üzlet üzemeltetője (az alperes) nem az *Apple* által gyártott iPhone-képernyőket importált Norvégiába. A képernyők eredetileg *APPLE* logóval voltak ellátva, azonban ezeket a logókat jelölőtollal eltüntették. A megválaszolandó kérdés az volt, hogy a képernyők bitorolták-e az *Apple* védjegyjogait.

Az Oslói Kerületi Bíróság egy ellentmondásos elsőfokú döntésben arra a következtetésre jutott, hogy a képernyők nem bitorolták az *Apple* védjegyjogait. Ezt a döntést megsemmisítette a fellebbezési bíróság, ezért az alperes a legfelsőbb bíróságnál nyújtott be fellebbezést.

Az ügy a legfelsőbb bíróság előtt arra a kérdésre korlátozódott, hogy az *Apple*-logó lefedése azt jelentette-e, miszerint a védjegyet nem használták a norvég védjegy törvény 4. cikke szerinti bitorláshoz szükséges módon (vö. az EU 89/104 sz. védjegyrányelvének 5. cikkével).

Az alperes azzal érvelt, hogy nem történt sem védjegyhasználat, sem a védjegy eredetét és minőségét garantáló funkciók fenyegetése, mert az *Apple*-logót lefedték, és a logó a fogyasztók számára nem látható, mihelyt a képernyőt a javítási eljárás részeként csatlakoztatják az iPhone-hoz. A legfelsőbb bíróság azonban 2020. június 2-i döntésében egyértelműen az *Apple* javára döntött, megállapítva, hogy a képernyőket bitorolták.

Először arra mutatott rá, hogy a pótalkatrészek piacát hivatásos javító szolgáltatók üzemeltetik, és hogy az *Apple* eredeti pótalkatrészeit védjeggyel látta el annak érdekében, hogy ezen a piacon lássák: azokat az *Apple* állította elő. A lefedett *Apple*-logót összeszerelés után a fogyasztók nem látják ugyan, de az összeszerelést végző javítók számára a logó látható. Így az értékelést erre a piacra, nem pedig a fogyasztókra vonatkozóan kell végezni. A bíróság azt is megjegyezte, hogy a felhasznált jelölőtoll nyomát könnyen el lehetett távolítani.

A legfelsőbb bíróság indokolásában a védjegyek eredet- és minőséggarantálási funkciójánál szélesebb felhasználási körre összpontosított. Idézve az Európai Bíróság *Mitsubishi*-ügyben (C-129/17) hozott döntését a nem torzított piac biztosításáról megjegyezte, hogy a védjegyek használatának értékesítési funkciója is van. A *Mitsubishi*-ügyben az áruk eredetiek voltak, és a védjegyeket tartósan eltávolították. Ezzel szemben a legfelsőbb bíróság előtti ügyben az áruk hamisítványok voltak, és a védjegyek lefedése látható és könnyen visszafordítható volt. A bíróság szerint egy védjegy tulajdonos nem rendelkezhet kevesebb oltalommal olyan helyzetben, amikor védjegyét elfedték, olyan helyzethez viszonyítva, mint a *Mitsubishi*-ügyben, amikor a védjegyet tartósan eltávolították. A bíróság arra is rámutatott, hogy a jelölőtoll nyomát el lehet távolítani, ezért nem zárható ki, hogy később valaki el ezzel a lehetőséggel abból a célból, hogy növelje a pótalkatrész értékét, és ezzel az eredet- és minőséggarancia károsodásának kockázatát idézheti elő.

A legfelsőbb bíróság arra is rámutatott, hogy még ha nem távolítják is el a jelölőtoll nyomát, a védjegy látható lefedése zavart okozhatott annak megítélésében, hogy a képernyő

eredeti-e vagy másolat, és hogy ez önmagában elegendő ahhoz, hogy a védjegy funkcióinak károsodási kockázatát lehessen megállapítani.

A legfelsőbb bíróság elutasította az alperes azon érvelését, hogy szükség van a fenntartathatóság szempontjából vizsgálni a javítások és pótalkatrészek piacát. A bíróság egyszerűen arra utalt, hogy a védjegy törvény nem gátolja az iPhone-okkal összeegyeztethető, nem eredeti pótalkatrészek importját mindaddig, amíg az ilyen részeken nem tüntetnek fel Apple-védjegyeket.

Minthogy a norvég védjegy törvényt a bíróság a CJEU európai védjegyirányelven alapuló joggyakorlatának fényében értelmezte, meglepő lett volna az alperes javára szolgáló döntés.

Oroszország

2020. június 20-án hatályba lépett az orosz polgári törvénykönyv 4. részének módosítása, miután a parlament elfogadta és az elnök aláírta. A módosítás következtében az Orosz Szabadalmi Hivatal (Rospatent) a szellemi tulajdon-jogokra vonatkozó alábbi dokumentumokat elektronikus formában fogja kiadni: szabadalmi okiratok, használatiminta-bizonylatok, ipari minták, védjegyek, jól ismert védjegyek, földrajzi árujelzők, eredetmegjelölések, adatbázisok és számítógépprogramok.

A törvény meghagyja a jogtulajdonosok számára azt a lehetőséget, hogy kérelem benyújtása alapján papírmásolatot kapjanak a vonatkozó iratokról.

A törvénymódosítás egy kivételt tartalmaz, nevezetesen azt, hogy titkos találmányokról nem adnak ki elektronikus dokumentumokat, hanem csak papíralapú szabadalmi okiratot. Az orosz polgári törvény szerint egy találmány akkor titkos, ha a szabadalmi bejelentés anyagában államtitoknak minősülő információ található. A titkos találmányokra különleges rendelkezés vonatkozik, amelynek alapján az ilyen találmányra vonatkozó információ nem publikálható.

A törvénymódosítás azt is lehetővé teszi, hogy a szabadalmi, használatiminta- és iparminta-bejelentéseket elektronikus formában nyújtsák be.

Spanyolország

A) A Barcelonai Fellebbezési Bíróság megerősítette a *Gilead* tenofovir-disoproxil + emtricitabin kombinációjára vonatkozó kiegészítő oltalmi tanúsítványának (SPC) érvénytelenségét, ezzel fenntartva a generikus versenytárs *Teva* és *Mylan* számára kedvező elsőfokú döntést.

Az ügyet széles körben követték Európában, ahol az Egyesült Királyság Szabadalmi Bírósága kérdést intézett az EU Bíróságához, amely ítéletet hozott a 469/2009 sz. EU SPC-rendelet 3(a) cikke szerinti követelmény értelmezéséről.

a) Az ügy háttere

A Gilead tulajdonosa volt az EP 0915894 sz. ('894-es) európai szabadalomnak, és annak alapján egy spanyol SPC-t birtokolt a tenofovir-disoproxil + emtricitabin kombinációs gyógyszertermékre, amelyet TRUVADA márkanévvel forgalmazott HIV kezelésére.

Az SPC-t a '894-es szabadalom 27. igénypontja alapján engedélyezték annak ellenére, hogy a szabadalom leírása sehol sem említette az emtricitabint, és az még a szabadalmi bejelentés leírásában sem volt található. A 27. igénypont szövege a következő: „Gyógyászati kompozíció, amely magában foglalja az 1–25. igénypont bármelyike szerinti vegyületet gyógyszeratilag elfogadható hordozóval és adott esetben egyéb gyógyászati hatóanyagokkal együtt.”

A Gilead számos országban pereskedik a '894-es európai szabadalomból származó SPC bitorlása és érvényessége miatt. Miként fentebb említettük, az Egyesült Királyság Szabadalmi Bíróságának felterjesztését követően a CJEU 2018. július 25-én ítéletet (C-121/17) hozott, amely a nemzeti bíróságok számára kétlépéses próbát alapozott meg annak meghatározására, hogy egy terméket véd-e az alapszabadalom az EU SPC-rendeletének 3(a) cikke által megkövetelt módon olyan helyzetekben, amikor a szabadalmi igénypontokban ez a termék nincs kifejezetten említve.

Jelenleg a TRUVADA gyógyszerre vonatkozó SPC-ket már számos országban megsemmisítették, ideértve Belgiumot, az Egyesült Királyságot, Finnországot, Franciaországot, Írországot, Németországot, Olaszországot és Portugáliát.

b) Vita

2017. májusban és júniusban a Gilead pert indított a Teva és a Mylan ellen spanyol SPC-jének állítólagos bitorlása miatt, egyidejűleg ideiglenes intézkedéseket is kérve.

Az ideiglenes intézkedéseket kezdetben *ex parte* engedélyezte a bíróság, azonban ezt követően visszavonta azokat azon az alapon, hogy az SPC első látásra érvénytelennek látszott, mert ütközött az EU SPC-rendeletének 3(a) cikkében foglalt rendelkezéssel és a CJEU alkalmazható esetjogával. A Barcelonai Fellebbezési Bíróság 2018. december 18-án hozott újabb ítéletével ezt megerősítette.

Az ügyben folytatott fő eljárásban az alperes Teva és Mylan azzal érvelt, hogy az alapszabadalom a tenofovir-disoproxilt védi, de nem az emtricitabinnal alkotott kombinációt, figyelembe véve, hogy a 27. igénypont pontosan azonos oltalmi körű az „és adott esetben egyéb gyógyászati hatóanyagokkal” szavakkal vagy azok nélkül. Másrészt a Gilead azzal érvelt, hogy a kombináció egy, a 27. igénypont oltalmi körébe tartozó független termék volt. A Gilead azt is állította továbbá, hogy egy szakember megértené, miszerint a találmány főleg HIV kezelésére irányul, és ez oda vezet, hogy az emtricitabint a csak kevés „egyéb gyógyászati hatóanyag” egyikeként lehet azonosítani.

A 2019. januárban lefolytatott próba után a Barcelonai Kereskedelmi Bíróság 4-es számú tanácsa arra a következtetésre jutott, hogy az SPC érvénytelen. A CJEU kétlépéses próbáját

alkalmazva a bíró megállapította, hogy a szabadalom nem kizárólag vagy főleg HIV kezelésére irányul, hanem tágabb értelemben vírusos fertőzések kezelésére. Ezért az „egyéb gyógyászati hatóanyagok” kifejezés nem szükségszerűen vonatkozik emtricitabinra. A második lépéssel kapcsolatban megjegyezték, hogy a szabadalom elsőbbségének időpontjában (1996. július) az emtricitabint a fejlesztés előzetes szakaszaiban vizsgálták. Ezért egy ilyen hatóanyagot egy szakember a szabadalomban kinyilvánított információ alapján nem tudott konkrétan azonosítani.

A Gilead fellebbezett a döntés ellen.

c) A Barcelonai Fellebbezési Bíróság döntése

A Barcelonai Fellebbezési Bíróság a Gilead fellebbezése ügyében 2020. április 23-án hozott ítéletet, amely megerősítette, hogy a Gilead nem teljesíti az EU SPC-rendeletének 3(a) cikkében foglalt követelményt, mert a tenofovir-disoproxil + emtricitabin kombinációt az alapszabadalom az említett rendelkezés értelmében nem védi.

Az ítélet először megállapította, hogy a '894-es európai szabadalom által ismertetett műszaki probléma valójában az volt, hogy a technika állásában ismertetett vegyületek (például a tenofovir) elővegyületeit szolgáltatassa abból a célból, hogy javítsa azok gyenge orális biohosszáférhetőségét. Ismételten hangoztatja azt is, hogy a szabadalom általában vírusos fertőzések kezelésére irányul, és nem kizárólag vagy főleg HIV kezelésére. Ezért a 27. igény-pontban az „adott esetben” kifejezés egy szakembert sohasem vezetne olyan értelmezésre, hogy az szükségszerűen vonatkozik két hatóanyag kombinációjára. Továbbá az ítélet emlékeztet arra, hogy a szabadalom elsőbbségi időpontjában embereken még nem próbálták ki az emtricitabin hatékonyságát HIV-kezelés esetén, mert ez a vegyület abban az időben még fejlesztésének csupán kezdeti stádiumában volt.

Összegezve a bíróság megállapította, hogy a CJEU-próba első lépését nem teljesítették, ami a Gilead SPC-jét az SPC-rendelet 3(a) cikke vonatkozásában a 15.1(a) cikk alapján érvénytelenítette anélkül, hogy szükség lenne a CJEU-próba második lépésének további elemzésére.

A Gilead még próbálkozhat egy további rendkívüli fellebbezés benyújtásával a Spanyol Legfelsőbb Bíróságnál.

B) A Barcelonai Fellebbezési Bíróság 2020. április 23-án elismerte a *Galletas Artiach* (Artiach) által birtokolt DINOSAURUS védjegy jól ismert jellegét és a védjegy bitorlását a *La Flor Burgalesa* (Flor) által kétszersülteken alkalmazott GALLESAUROS jelzés használatával.

Az ügy háttere, hogy az Artiach 2018. áprilisban pert indított a Flor ellen a DINOSAURUS védjegy és a dinoszaurusz különböző alakjaiból álló grafikai jelzések bitorlása miatt, továbbá a tisztességtelen versenyt tiltó jogszabályra is hivatkozva, és az okozott károk megtérítését kérve.

A Barcelonai Kereskedelmi Bíróság 8. tanácsa 2019. április 3-án elutasította a keresetet. E döntés ellen az Artiach fellebbezést nyújtott be a Barcelonai Fellebbezési Bíróságnál.

Az helyt adott a fellebbezésnek, és részben hatályon kívül helyezte a kereskedelmi bíróság döntését. Megállapította, hogy kétszersültek eladása a Flor által GALLESAUROS jelzéssel a DINOSAURUS védjegy bitorlását jelenti, és ezért elrendelte, hogy a Flor

- szüntesse meg a bitorlási tevékenységet, és a piacról vonja ki a bitorló termékeket, csomagolást, kereskedelmi anyagokat és minden olyan dokumentumot, amelyet az ilyen termékek forgalmazásánál használt; és
- fizesse meg az Artiachnak a bitorló termékek forgalmazása révén a kereset benyújtása előtti 5 évben szerzett haszon 1%-át.

A Barcelonai Fellebbezési Bíróság ítéletének jogi alapját a következőképpen lehet össze-foglalni.

- Ellentétben a kereskedelmi bíróság döntésével, a benyújtott bizonyítékok igazolták, hogy az Artiach DINOSAURUS védjegyét a közönség érintett része általánosan ismeri, ami arra vezette a bíróságot, hogy elismerje a DINOSAURUS védjegy jól ismert jellegét.
- A Barcelonai Fellebbezési Bíróság a DINOSAURUS védjegy jól ismert jellegét „a jelzés valamennyi fogalmi mellékjelentésével” ismerte el. Ezért az Artiachnak lehetősége volt kizárólagos előnyt húzni abból, hogy a fogyasztók természetesen társították a jól ismert védjegyet és a dinoszaurusz alakú kétszersülteket.
- A DINOSAURUS védjegy jól ismert jellege fokozott oltalmat biztosít, ami azt jelenti, hogy a bitorlás megállapításához nincs szükség egyidejű összetévesztési kockázatra, hanem csupán arra, hogy a szembeállított jelzések közelsége kapcsolatot létesítsen (vagyis hogy a későbbi jelzés az átvevő fogyasztóban a korábbi védjegyet idézze fel), ami a védjegy törvény 34.2(c) cikke alapján okozhatja:
  - a védjegy megkülönböztető jellegének hígítását;
  - a védjegy jól ismert jellegének károsodását; vagy
  - a bitorló által tisztességtelen előny szerzését a védjegy megkülönböztetőképes-ségéből vagy jól ismert jellegéből.
- A GALLESAUROS jelzés és a jól ismert DINOSAURUS védjegy közötti hasonlóság mérté-ke elegendő volt ilyen kapcsolat létrehozásához a védjegyek nyilvánvaló hasonlósága és fogalmi szinten közeli összhangjuk folytán.
- A termékek, amelyekre mindkét jelzés vonatkozott, azonosak (kétszersült) voltak.
- A GALLESAUROS jelzés alperes általi használata azt jelentette, hogy az alperes a jól ismert DINOSAURUS védjegy helytelen használatából tisztességtelen előnyre tett szert.

A fentiek alapján a Barcelonai Fellebbezési Bíróság a védjegy törvény 34.2(c) cikkének fi-gyelembevételével megállapította, hogy a Flor a GALLESAUROS jelzés használatával bitorolta a jól ismert DINOSAURUS védjegyet az ebből eredő valamennyi következménnyel együtt, ideértve a Flor kötelezettségét, hogy kártérítést fizessen az Artiachnak.

C) A spanyol legfelsőbb bíróság 2020. február 27-én elutasított egy olyan fellebbezést, amelyet a Valenciai Kerületi Bíróság 2019. március 1-jei döntése és a Valenciai Felsőbíróság 2019. április 23-i ítélete ellen nyújtottak be. A legfelsőbb bíróság által megerősített döntések szerint az alperest 18 hónap börtönre, valamint szállítási, megsemmisítési és jogi költségek megfizetésére ítélték, mert kereskedelmi célokra hamisított cipőket importált, amelyek bitorolták az *Adidas* védjegyeit és mintáit.

a) Az ügy háttere

A Valenciai Kerületi Bíróság ítélete azon alapult, hogy bitorló termékeket importáltak az alperes telephelyére, miután az olasz rendőrség figyelmeztetést küldött a szállítmány létezéséről, és erről a spanyol rendőrség tudomást is szerzett egy megfigyelőeszköz segítségével. Összesen 2764 pár cipőt foglaltak le, amelyek bitorolták az *Adidas* védjegyeit és mintáit.

Az alperes védekezési stratégiája az volt, hogy tagadta, miszerint ő lenne a lefoglalt termékek címzettje, minthogy a termékek nem kerültek az ő birtokába. Azokat ugyanis telephelyének a bejáratához szállították, anélkül, hogy azokat ténylegesen átvette volna.

Mindazonáltal mind a Valenciai Felsőbíróság, mind a legfelsőbb bíróság meg volt győződve a Valenciai Kerületi Bíróság döntésének átnézése és a bizonyítékok alapján arról, hogy a bitorló termékeket az alperesnek szánták.

A felsőbbbíróság döntése elleni fellebbezés, amely a legfelsőbb bírósághoz vezetett, az ártatlanság vélelmének jogán alapult, amire hivatkozva az alperes azt állította, hogy a felsőbbbíróság megsértette ezt a jogát. Mind az államügyész, mind a magánvádló tiltakozott az alperes ilyen alapon benyújtott fellebbezése ellen.

b) A legfelsőbb bíróság döntése

Döntésében a legfelsőbb bíróság egyértelművé tette, hogy a büntető eljárási törvény 2015. évi reformjának eredményeként garantált a kétfokú eljárás, és ez lehetővé teszi a jelen ügyben a fellebbezést, amelynek azonban arra kell irányulnia, hogy „kielégítse a jogbiztonság szükséges követelményeit és az állampolgárok törvény előtti egyenlőségének elvét”. Ez azt jelenti, hogy amikor egy fellebbezés az ártatlanság vélelmének alapvető jogát érinti, a felülvizsgálat a megfellebbezett ítélet mögötti indokoláson alapuló döntés észszerűségének vizsgálatára korlátozódik.

A megfellebbezett ítélet vizsgálatakor a legfelsőbb bíróság megállapította, hogy a Valenciai Felsőbíróság figyelembe vette, miszerint a kerületi bíróság szabályos bizonyítékokra és vizsgálódásaira támaszkodott (például az alperes kihallgatására, a rendőrnnyomozók, a munkások és a szállító vállalat vezetőinek állításaira, valamint a dokumentációs bizonylatokra, így a szállítólevélre), és azokat felülvizsgálta.

A legfelsőbb bíróság figyelembe vette, hogy a felsőbbbíróság indokolása összhangban volt a logika és az általános gyakorlat szabályaival, minthogy ez a bíróság a bizonyító eszközök alapján megerősítette az áruk szállítását, a rendőrség megfigyelőeszközének észlelését és

az áru lerakását a kereskedelmi vállalkozás telephelyének bejáratánál. Rámutatott továbbá, hogy mindegyik az egyetlen észszerű magyarázat az volt, hogy az alperes a szállítmányt kereskedelmi célokból kérte, és azt a nyílt utcán hagyta, amikor tudomást szerzett a rendőrség jelenlétéről. A legfelsőbb bíróság jelezte, hogy ezek az érvek megerősítést érdemeltek.

Figyelembe véve az ítélet észszerű voltát, az alperesek arra szorítkoztak, hogy első fellebbezésük tartalmát ismételték meg, amiből a legfelsőbb bíróság arra következtetett, hogy utolsó fellebbezésük nem jogsértésen alapult, mert nem volt olyan ok, amely olyan döntést indokolt volna, amely eltér a két alsófokú bíróság következtetéseitől.

A legfelsőbb bíróság elrendelte, hogy a börtönbüntetésen kívül a fellebbező fél fizesse meg a fellebbezéssel kapcsolatos összes költséget.

A fenti döntéssel kimerült a rendes fellebbezések útja, ezért az alperes elítélése véglegessé vált.

Védjegyek és mesterséges intelligencia

A mesterséges intelligencia a szellemi tulajdon-jog területén elérte a védjegyeket is, és befolyását egyre erősebben fejti ki például a védjegytisztaság és a jogesetek kutatásában.

Az AI-technológiák egyre inkább központi szerepet töltenek be a termékválasztási és -vásárlási eljárásban, és ez megváltoztatja a fogyasztók és a márkajelzések közötti viszonyt is. Az alábbiakban azt vizsgáljuk, hogy a szokásos törvények alkalmazhatók-e, amikor az átlagfogyasztó terméket vásárol.

A termékeket hagyományosan üzletekben vásárolták eladók közreműködésével. Ezután következett egy átmenet az önkiszolgáló modellre szupermarketek bevezetésével, majd bekövetkezett az online forradalom és a szociális médiumok bevezetése, amelyek erősen befolyásolták a fogyasztók és a márkák egymásra hatását. Míg a törvény alkalmazkodott a vásárlási viselkedés változásaihoz, addig a védjegy törvényt uraló jogi elvek területén nem történt alapvető változás.

Manapság az emberi érzékelés a védjegy törvény kulcseleme, amelynek alapköveit olyan elvek képezik, mint „az átlagfogyasztó”, „a tökéletlen emlékezet”, „a vizuális, hangzási és összetévesztési hasonlóság”. Az AI, így a robotok, algoritmusok, AI-hallássegítők és hangfelismerő platformok bevezetése és használata átformálja a fogyasztóról és a vásárlási eljárásról alkotott foglalkozásainkat.

Valamennyien ismerjük az *Amazon*t és a szokásos javaslatokat, amelyek az Amazon-számlákon arra figyelmeztetnek, hogy új termékeket is vásárolhatunk. Ezeket a javaslatokat AI állítja össze, amely adatokat gyűjt a vásárlások története alapján.

A fogyasztók ma már szokásosan együttműködnek a robotokkal. Az AI-nak ez a formája most döntő szerepet játszik a kereskedelemben és a fogyasztói szolgáltatásokban cseveggő, tájékoztató vagy ügyintéző robotok alakjában.

Az AI egy másik alakja, amely befolyásolja a vásárlási eljárást, a hangtechnológiai alkalmazás. Az AI-hangsegítők, így a Siri-, Alexa- és Google-segítők számának gyors növekedése azt jelenti, hogy a fogyasztók hozzászoknak feladataiknak az ő hangjuk alapján való elvégzéséhez, ami befolyást gyakorolhat a védjegy törvényre. Valójában a hangfelismerésnek fogyasztói eszközként való felhasználása hozzásegít ahhoz, hogy a fogyasztók megismerkedjenek a márkákkal, és még több terméket és szolgáltatást vásároljanak – mindez még több alapvető kérdést vet fel védjegy jogi szempontból.

Különösen a hangfelismerő platformok növekvő használata azt jelenti, hogy eltávolodunk a jelszavakon vagy doménneveken alapuló termék kereséstől. Emellett a hangtechnológia segít a termékeknek a fogyasztók igényeihez való alakításában. Egyértelmű, hogy az AI egyre növekvő mértékben alakítja a kapcsolatot a fogyasztók és a termékek között. Ezen az alapon az átlagfogyasztót mint „észszerű megfigyelőt és észszerűen jól informált és óvatos személyt” határozhatjuk meg. Emellett az átlagfogyasztó figyelmi szintje a kérdéses áruk vagy szolgáltatások osztálya szerint változik. Ha elismerjük, hogy az AI megváltoztatja a fogyasztók és a termékek közötti kapcsolatot, ezzel tulajdonképp „mesterséges fogyasztó” jön létre, és át kell értékelnünk az olyan fogalmakat, mint a tökéletlen emlékezet, a vizuális, hangzási és fogalmi összehasonlítás, sőt magát az összetévesztés fogalmának az értelmezését is felül kell vizsgálnunk.

Az összetévesztés valószínűségével kapcsolatban a hangsúly a vásárlás utáni zavarra tolódik át, szemben a kezdeti forrástévesztéssel vagy az érdekszavarral, mert az AI-hangsegítők a termékeket és a szolgáltatásokat önműködően tudják rendelni. Ilyen helyzetekben, amikor nincs kölcsönhatás a fogyasztó és a márka között, az „átlagfogyasztó” és az „összetévesztés valószínűsége” fogalma már kevésbé alkalmazható.

Természetesen ez komoly kérdésekhez vezet a felelősség vonatkozásában. Egy valószínűleg felmerülő kérdés, hogy egy AI-hangsegítő másodlagos bitorlóvá válhat-e? Az általános egyetértésen alapuló válasz az, hogy az eset jog szerint a szellemi tulajdon területén dolgozó személy felelőssége kiterjed az AI-hangsegítők tevékenységére is, bár ezt végleg majd csak az idő dönti el. És az, hogy mi a helyzet magával az AI-algoritmussal olyan helyzetekben, amikor nincs kölcsönhatás a fogyasztók és a védjegy között, valószínűleg fontos kérdéssé válik a bitorlás és a felelősség vizsgálatakor.

VÁLOGATÁS AZ IPARJOGVÉDELMI SZAKÉRTŐI TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY KNOW-HOW VÉDELME KÉRDÉSÉBEN

ISZT-9/2016/2¹

I. Kiegészítő szakértői bizonyítás elrendelése

Az ítéltábla a szakértői bizonyítás kiegészítését rendelte el, és a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) mellett működő Iparjogvédelmi Szakértői Testületet (ISZT) a törvényszék előtti elsőfokú bírósági eljárásban benyújtott, az „Előterjesztés a nemzeti játék- és taneszköz-stratégia kimunkálásához” című mű szellemi alkotásként történő megítélése kérdésében kidolgozott szakértői véleményének (ISZT-9/2016²) kiegészítésére hívta fel.

II. A feltett kérdések

A bíróság által feltett kérdések

1. Az elsőrendű alperes teljesítése, azaz
  - a megvalósíthatósági tanulmány kidolgozása,
  - a klaszterarculat-tervezés és webportál létrehozása,
  - a képzési modulok kidolgozása,
  - a klaszter jövőbeni működését megalapozó kkv-k és egyéb szervezetek együttműködését segítő képzés és vezetői tréning megszer[ve]zése és végrehajtásasorán – ezeket az elemeket egyenként és összességükben is vizsgálva – átvételre, felhasználásra került-e a tanulmányban kifejtett koncepció, átvételre, felhasználásra kerültek-e a tanulmány tartalmilag meghatározható elemei; ha igen, ez az átvétel, felhasználás mi-ben jelentkezik?
2. Ha a fentiek szerinti átvétel, felhasználás megállapítható, az átvett, felhasznált szellemi alkotás a hozzáadott szellemi értékekkel összevetve a teljesítés egyes elemeiben (a megvalósíthatósági tanulmányt, a klaszterarculat-tervezést és webportált, a képzési modulokat, a megszervezett képzést és vezetői tréninget külön-külön vizsgálva) hozzávetőlegesen mekkora hányadot képvisel?
3. Az elsőrendű alperes teljesítését (a negyedrendű alperes rendelkezésére bocsátott és általa aktivált immateriális javakat) adott értékű egységnek tekintve, abból egyenként

¹ A szakértői vélemény bírósági megkeresés alapján, folyamatban lévő ügyben született.

² Az ISZT-9/2016 számú szakértői az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2018. évi 5. számában jelent meg.

hozzávetőlegesen mekkora részarányt képviselnek azok, a fentiek szerinti elemek, amelyeknél az átvétel, felhasználás ténye megállapítható?

4. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület esetleges egyéb észrevételei.

III. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület eljárása

1. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a 270/2002. (XII.20.) Korm. rendelet által meghatározott feladatkörben, szervezeti és eljárási rendben, valamint a tényállásra irányadó jogszabályok rendelkezései alapján alakította ki az alábbiakban kifejtésre kerülő álláspontját.
2. A kormányrendelet értelmében a testület a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt; a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást. A jelen szakértői vélemény megállapításai és következtetései a törvényszék által megtekintésre megküldött periratokban foglalt ismertetéseken, valamint a hatályos jogszabályokon alapulnak.
3. Ez a szakértői vélemény a vizsgált szellemi alkotással kapcsolatos ügyben eljáró bíróságokat nem köti.

IV. Előzmények, tényállás

Figyelemmel arra, hogy az ügy tényállását az ISZT-9/2016 szakértői vélemény, valamint az ítélet tábla kirendelő végzése is részletesen ismerteti, ettől az ISZT eltekintett, vizsgálata során a korábbi szakértői véleményben kifejtett szakértői álláspontra és az ennek nyomán feltett kérdések megválaszolására szorítkozott.

Az ISZT-9/2016 számú, jelen eljárásban kiegészítendő szakértői vélemény alapjául szolgáló kirendelő végzésben feltett második kérdés a kúria iránymutatása alapján arra irányult, hogy a pályázatban, valamint a sikeres pályázat eredményeként megkötött támogatási szerződés alapján a negyed- és az elsőrendű alperes között 2004. július 1-jén létrejött szerződésben vállalt kötelezettségek teljesítése során átvételre, felhasználásra került-e a tanulmányban kifejtett koncepció, illetőleg annak tartalmilag meghatározható elemei.

A jelen perben a Kúria mint felülvizsgálati bíróság részítéletével azt állapította meg, hogy a felperes és szerzőtársai által készített előterjesztés (tanulmány) társadalmilag széles körben felhasználható, a tanulmányban kifejtett, az oktatási rendszerhez kapcsolódó játék- és taneszközügyártásról, -fejlesztésről szóló elképzelés és módszer a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: 1959. évi Ptk.) 86. § (3) bekezdése alapján a külön jogszabályok hatálya alá nem tartozó védett szellemi alkotásnak minősül.

Az ISZT-9/2016 szakértői vélemény a pályázat meghatározó egyes lényeges elemeit és a tanulmányt hasonlítja össze. Megállapítja, hogy mindkét dokumentum a hazai bázisú játék- és taneszközügyártás fejlesztésére fogalmaz meg koncepciót, amelynek hangsúlyos eleme a

különböző szervezetek egymással történő szoros együttműködése, a megfelelő koordináció az egyes szereplők között. A tanulmány esetében külön szervezet létrehozására történik javaslattétel, míg a pályázat egy klasztert kívánt felállítani erre a célra. A kezdeményezés megvalósításával betölteni kívánt piaci rés meghatározása, közös információs bázis létrehozása, a tervezési, kutatási, fejlesztési és gyártási folyamatok koordinációja, a résztvevők számára a képzés és továbbképzés biztosítása, a folyamatos visszacsatolás, az infrastrukturális és technikai háttér biztosítása a hangsúlyozottan magyar szereplőkre épülő játék- és taneszközugyártásban olyan közös elemek a két dokumentumban, amelyek arra engednek következtetni, hogy a két anyag nem egymástól függetlenül keletkezett. A két koncepcióban bemutatott költségelemek is jelentős részben átfedést mutatnak egymással. Egy klaszter létrehozása és működése ismert tevékenységnek minősült korábban is, a kialakításnak megvannak a szükségszerű elemei. A célterületen történő (játék- és taneszközugyártás) együttműködés nem kézenfekvő, számos olyan elem van a pályázatban (különösen pedagógia szempontok, egészségkárosodott és képességeikben elmaradott gyermekek fejlesztésének szempontjai), amelyek azt támasztják alá, hogy ezek egyértelműen a tanulmányból kerültek átvételre, még akkor is, ha az átvétel nem szó szerint, hanem koncepcionális elgondolások mentén történt. A tanulmányban rögzített koncepcionális elgondolások tükröződnek vissza a pályázat szövegében, a klaszter létrehozására irányuló kezdeményezés a felperes és szerzőtársai szellemi alkotásán alapul.

Az ISZT le kívánja szögezni, hogy a fent ismertetett, a kiegészítendő szakértői véleményben fellelhető álláspontját a pályázat és a tanulmány összehasonlítása kapcsán fenntartja. Kiegészítésként megállapítja, hogy a koncepcionális elgondolások azonosságán túlmenően a pályázati adatlap 10. pontjában (A beruházás/projekt indokoltságának, a létesítmény várható igénybevételének, kihasználásának bemutatása; Általános megközelítés) a tanulmányból szó szerint átvett szövegrészek szerepelnek (ezek az Előterjesztés c. rész 1–3. oldalán található). Mindez még inkább alátámasztja azt a megállapítást, hogy a pályázatban átvételre kerültek a tanulmány egyes tartalmi elemei, és a klaszter létrehozására irányuló kezdeményezés alapja a tanulmány mint védett szellemi alkotás.

Az ítéletábra kirendelő végzésében felhívja a figyelmet, hogy a szakértői válasz nem terjedt ki arra a kérdésre, hogy a sikeres pályázat eredményeként megkötött támogatási szerződés alapján a negyed- és az elsőrendű alperes között 2004. július 1. napján „Játék- és taneszköz klaszter a Dél-Dunántúlon” tárgyban létrejött megbízási szerződésben vállalt kötelezettségek teljesítésre során átvételre, felhasználásra került-e a tanulmányban kifejtett – és ahogy azt a Kúria részítéletében megállapította, az 1959. évi Ptk. alapján a külön jogszabályok hatálya alá nem tartozó védett szellemi alkotásnak minősülő – koncepció, illetőleg annak tartalmilag meghatározható elemei, és ha igen, mennyiben.

V. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület álláspontja

Az ítélőtábla által feltett kérdések megválaszolásához elsőként számba kell venni a releváns dokumentumokat és azok alapvető jellemzőit.

1. „Tanulmány” – A felperes, valamint a perben nem álló két társa közösen szerzői az „Előterjesztés a nemzeti játék- és taneszköz-stratégia kimunkálásához” című műnek, amelyet irodalmi műfajban az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület 2001. március 19-én vett nyilvántartásba. A tanulmány a következő részekből áll:
  - a) előterjesztés a nemzeti játék- és taneszközkultúra védelme és fejlesztése érdekében (négy oldal);
  - b) alapvetés a nemzeti játék- és taneszközkultúra védelme és fejlesztése érdekében (tíz oldal; az első három oldal és a 4. oldal fele az előző részből ismételve);
  - c) adalékok a nemzeti játék- és taneszköz-stratégia kimunkálásához című előterjesztéshez (négy oldal, csak a két másik szerzőtárs által jegyzetten);
  - d) a nemzeti játék- és taneszközfejlesztési stratégia végrehajtásának lehetséges útja – döntéselőkészítő vitaanyag (tizennégy oldal).

Lényeges előzmény, hogy 2003. október 10. napján a felperes, valamint az elsőrendű és a másodrendű alperes több, a perben nem álló személlyel „Dél-dunántúli játék- és taneszköz projekt menedzsment szerződés” címmel kötött megállapodást arról, hogy a dunántúli játék- és taneszközklaszter létrehozása érdekében együttműködnek, majd a megállapodást klasztermenedzsment-szerződéssé minősítik át, ha a klaszter működésének feltételei biztonsággal kialakításra kerülnek. Megállapodtak abban, hogy a klaszter működésének szellemi háttérét a felperes és szerzőtársai tanulmányban kifejtett szerzői műve biztosítja, gazdasági-kondicionális háttérét pedig az elsőrendű alperes üzleti működési terve, illetve a működést lehetővé tevő forráskutatás és forrásbiztosítás által értékbiztosított munka adja. Az ily módon közösen létrehozott értéket, az ún. jogvédett alapot ... forintban határozták meg, amelyből 50%-ot a felperes és szerzőtársai által biztosított szellemi mű, további 50%-ot az elsőrendű alperes által biztosítandó gazdasági-kondicionális háttér képviselt. Megállapodtak a szerzők abban is, hogy működésüket közös társaságba szervezik, amelynek megalapítására azonban nem került sor.

2. „Megbízási szerződés” – A sikeres pályázat eredményeként 2004. április 7-én megkötött támogatási szerződés alapján a negyed- és az elsőrendű alperes között 2004. július 1. napján „Játék- és taneszköz klaszter a Dél-Dunántúlon” tárgyban létrejött megbízási szerződés.
3. „Megvalósíthatósági tanulmány” – A megbízási szerződés első és legfontosabb teljesítési eleme. A Regionális Fejlesztési Tanács 2004. május 14. napján vissza nem térítendő támogatás nyújtására kötött szerződést a negyedrendű alperessel. A közbeszerzési eljárás eredményeként a negyedrendű alperes 2004. július 1. napján kötött szerződést

az elsőrendű alperessel, amelyben ... Ft díjazás mellett megrendelte a „Játék- és Taneszköz Klaszter megszervezése és működési feltételeinek biztosítása a Dél-Dunántúlon” projekthez az intézményfejlesztés és a vállalati együttműködés feltételeit megalapozó megvalósíthatósági tanulmány kidolgozását, klaszterarculat-tervezést és webportál létrehozását, képzési modulok kidolgozását, továbbá vezetői tréning megszervezését és végrehajtását.

Az ISZT válasza a feltett kérdésekre

1. Az elsőrendű alperes teljesítése, azaz

- a megvalósíthatósági tanulmány kidolgozása,*
- a klaszterarculat-tervezés és webportál létrehozása,*
- a képzési modulok kidolgozása,*
- a klaszter jövőbeni működését megalapozó kkv-k és egyéb szervezetek együttműködését segítő képzés és vezetői tréning megszer[ve]zése és végrehajtása*

során – ezeket az elemeket egyenként és összességükben is vizsgálva – átvételre, felhasználásra került-e a tanulmányban kifejtett koncepció, átvételre, felhasználásra kerültek-e a tanulmány tartalmilag meghatározható elemei; ha igen, ez az átvétel, felhasználás miben jelentkezik?

A megvalósíthatósági tanulmány kidolgozása

A „Játék és Taneszköz Klaszter fejlesztése a Dél-Dunántúlon” címet viselő megvalósíthatósági tanulmány elkészítésére az elsőrendű alperes a felperessel, valamint két, perben nem álló vállalkozással is vállalkozási szerződést kötött, különböző időpontokban. A dokumentumon a szerző neve nem szerepel, de a peres iratokból az következtethető ki, hogy a megvalósíthatósági tanulmány a végleges formáját az N Bt. közreműködése nyomán nyerte el. Az kétség nélkül megállapítható, hogy az elvárt tematika mindhárom vállalkozási szerződés esetében ugyanaz volt. Arra vonatkozóan azonban nincs adat, hogy a felperes, illetve a C Bt. által kidolgozott anyagok milyen mértékben és kinek a közvetlen közreműködésével épültek be a megvalósíthatósági tanulmány végleges szövegébe. Erre tekintettel az ISZT kizárólag a tanulmány és a megvalósíthatósági tanulmány rendelkezésre álló szövegeinek vizsgálatára szorítkozhatott.

Ahogy azt az SZJSZT szakértői véleménye megállapítja, a megvalósíthatósági tanulmány részletesen tárgyalja a vállalati hálózatszervezés történetét, jellemzőit, előnyeit, követelményrendszerét, és ehhez mintegy példaként a dél-dunántúli intézményeknek és gazdasági szereplőknek a játékgyártásban való együttműködését modellezi. Eközben nem használ fel a tanulmány szövegéből átvett részleteket, noha kétségtelenül az abban vázolt koncepció „továbbgondolásának” tekinthető.

Az ISZT egyetért azzal, hogy a megvalósíthatósági tanulmány a tanulmány egyfajta „továbbgondolása”, azonban le kívánja szögezni, hogy a „továbbgondolás” eredményeként egy új szellemi alkotás jött létre, amely a korábbi anyagnál sokkal összetettebb és komplexebb szakmai anyagnak tekinthető. Ezt alátámasztja a dokumentum terjedelme és a 37 pontból álló irodalomjegyzék is. Ehhez viszonyítva a tanulmány inkább az ötletelés, általános javaslatétel szintjén marad.

A megvalósíthatósági tanulmány felépítése a megbízási szerződésben lefektetett, ún. elvárt tematika szerinti felépítést követi, a tartalmát részletesen megvizsgálva a következők állapíthatók meg.

Az I. Nemzetközi tapasztalatok vizsgálata c. részben foglaltakról kijelenthető, hogy azok nem a tanulmányban szereplő tartalmi elemeken alapulnak. A fejezet szakmai alapon történő összegzése és rendszerezése a nyilvánosan hozzáférhető releváns tudásnak a megfelelő hivatkozásokkal és irodalomjegyzékkel. Tényleges átvétel tehát itt nem történt.

A II. Klaszter vizsgálat c. rész pontosan meghatározza a klaszterfejlesztés földrajzi területét, vizsgálat alá veszi a régió komplex fejlesztési programját a közlekedési, gazdasági, foglalkoztatottsági és innovációs mutatók segítségével, és mindezt statisztikai adatokkal támasztja alá. A tanulmányban ilyen mértékű klaszterfejlesztési vizsgálat nem található meg, a fejezet-részek önálló szellemi munka eredményeinek tekinthetők. A tanulmány a 2.3 alfejezetben találhatóhoz hasonló SWOT analízist nem tartalmaz. A 2.4.3 A klaszter szervezés legfőbb indokai c. alfejezetben sem köszönnek vissza a tanulmányban foglaltak. A tanulmány által felvázolt, a szektoronkénti döntéselőkészítésre, valamint a szektorok közötti egyeztetésre javasolt intézkedések, lépések nem feleltethetők meg egyértelműen a vizsgált alfejezetben foglaltaknak. Ugyanez igaz a térségi, infrastrukturális és humán erőforrás-tényezőket taglaló (2.4.4), valamint az integrálni tervezett szervezetek működési területét meghatározó (2.4.5) alfejezetre. Az alfejezetek olyan mélységben foglalják össze és rendszerezik a rendelkezésre álló ismereteket, ahogy az a tanulmányban nem lelhető fel.

A 2.4.6 A Játék és Taneszköz Klaszter jövőképe és a 2.4.7 A Játék és Taneszköz Klaszter célkitűzései alfejezetben felfedezhető a tanulmányban vázolt koncepció, tehát annak felhasználása, alapul vétele, ennek mértéke azonban pontosan nem határozható meg figyelemmel elsősorban arra, hogy konkrét szövegelemek a tanulmányból nem kerültek átemelésre.

A 2.4.8 Prioritások fejezet összességében olyan javaslatokat fogalmaz meg, részletes indokokkal alátámasztva, amelyek a tanulmányban egyértelműen nem azonosíthatók. A tanulmány ugyan utalást tesz a kisvállalkozások által teremtett munkahelyek számának növekedésére mint szociális hozadékra, a 2.4.8 fejezet azonban jóval bővebben és további szempontokra is figyelemmel végez elemzést a kkv-k bekapcsolásának lehetőségéről és szükségességéről.

A stratégiai célkitűzések eléréséhez szükséges intézkedésekről szóló 2.4.9 fejezet részletes akciótervet vázol fel a cél – leírás – hatásindikátorok – keretösszeg struktúra mentén. Ilyen komplex útmutatást a tanulmány nem tartalmaz, az intézkedéseket egyenként és összesség-

gükben vizsgálva nem állapítható meg, hogy ezek a tanulmányban foglaltakon alapulnának. A prioritások, intézkedések és keretösszegek egy táblázatban kerültek összefoglalásra, ugyanúgy hároméves időtávra, mint amit a tanulmány is javasol, azonban a tanulmányban fellelhető költségjavaslatok ennek a struktúrának nem feleltethetők meg.

A 2.5 A klaszter működési környezetének bemutatása c. fejezet ismerteti a releváns innovációs profilú intézményeket funkcionális csoportosításban. Egyértelműen megállapítható, hogy a fejezetben nem jelennek meg a tanulmány tartalmi elemei.

A 2.6 Klaszter szervezet felállítása c. fejezetben visszaköszön a tanulmányban fellelhető javaslat, amely szerint egy közhasznú társaság létrehozása indokolt a Nemzeti Játék- és Taneszköz Program megvalósítására. Eltérést jelent, hogy a megvalósíthatósági tanulmány a klaszterszervezet felállításának előkészítő szakaszában szán szerepet egy konkrét kht.-nak, ennek ellenére megállapítható a koncepcionális azonosság, elsősorban a feladattételezésre figyelemmel. A klaszterszintek meghatározása önálló szellemi terméknek tekinthető, amennyiben csak a két dokumentumot vetjük össze.

A 2.7 A hálózat építés támogatási kérdései c. fejezet taglalja az EU releváns támogatási rendszerét és a hazai támogatási rendszert, megállapításai nem a tanulmányból következnek.

A III. Felmérés a Játék- és Taneszköz Klaszter célterületén a klaszterbe vonható vállalkozások körének a meghatározására c. fejezet a vállalkozások hálózatos együttműködése megteremtésének lehetőségeit, a vállalkozások bevonásának módozatait és az együttműködés intenzitásának fokozatait taglalja. A tanulmányban ilyen koncepcionális elképzelések és konkrét javaslatok nem találhatók meg. Szintén önálló szellemi munka eredményeként azonosíthatók a részletes kérdőívek.

A két dokumentum fentiek szerinti összevetése alapján megállapítható, hogy a megvalósíthatósági tanulmány „továbbgondolja” ugyan a tanulmányban foglalt koncepcionális javaslatokat, ugyanakkor az alapfeltevést és koncepciót új, rendszerezett információhalmazzal támasztja alá, a tanulmánnyal ellentétben – a pályázati feltételek okán – egy konkrét régióra adaptálja. Annak ellenére, hogy a megvalósíthatósági tanulmány nem vesz át szövegelemeket a tanulmányból, koncepciójában mégis arra támaszkodik. Lényeges körülmény, hogy a megvalósíthatósági tanulmányban javasolt klaszter létrehozása érdekében 2003. október 10. napján a felperes, valamint az elsőrendű és a másodrendű alperes több, a perben nem álló személlyel kötött megállapodást, továbbá megállapodtak abban, hogy a klaszter működésének szellemi hátterét a felperes és szerzőtársai tanulmányban kifejtett szerzői műve biztosítja. Erre tekintettel megállapítható a koncepcionális hasonlóság és egymásra épülés, a tanulmányban kifejtett koncepció átvétele és felhasználása még akkor is, ha tartalmi elemek szövegszerűen nem kerültek átvételre. A koncepcionális hasonlóságot az ISZT legfeljebb 5-10%-os mértékben látja meghatározhatónak. A testület kiemeli, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján az átvétel mértékének százalékos meghatározására kizárólag a tartalmi, szövegszerű átvétel és felhasználás mint vetítési alap figyelembevételével kerülhetett sor. Egyéb

szempontok (például a szellemi alkotómunka értéke) minősítése az adott tényállás vonatkozásában nem lehetséges.

A fentiekén túl az ISZT fel kívánja hívni a figyelmet arra tényre is, hogy a felperes és az elsőrendű alperes között létrejött vállalkozási szerződés bizalmi adatkezelésről szóló 3. pontjának első mondata a következőképpen rendelkezik: a felek megállapodnak, hogy a megrendelésekből származó minden adat, információ, tanulmány vagy egyéb eredmény a megrendelő tulajdonában marad, és a vállalkozó által szigorúan kezelendő.

A klaszterarculat-tervezés és webportál létrehozása

Az alperesek nyilatkozataiból az derül ki, hogy a webportállal és arculattervezéssel kapcsolatos iratok megsemmisítésre kerültek, a peres iratok között pedig nem volt fellelhető további információ a teljesítési elemről, ezért az ISZT az arculati elemek kidolgozását és a webportálon megjelent tartalmakat, funkciókat illetően a kérdésre nem tud választ adni.

A képzési modulok kidolgozása

A klaszter működését megalapozó, a kkv-k és egyéb szervezetek együttműködését segítő képzés tematikájának részletes vizsgálata alapján a következők állapíthatók meg. Az 1. egység lényegében alapvető pénzügyi, gazdasági, vállalatstratégiai, marketing-, értékesítési, kommunikációs, innovációs, logisztikai stb. ismeretek átadását teszi lehetővé, a 2. egység projektmenedzsment, vezetési ismeretek, idő-, erőforrás- és költségtervezés stb. témakörben ad át tudást. A klaszterekkel foglalkozó 3. egység egyrészt egy diasort tartalmaz, amely a klaszterekről általános ismereteket nyújt, nem foglalkozik külön a játék- és taneszközyártással, másrészt pedig egy tanulmányt a klaszterekről. Az ISZT álláspontja szerint a képzési modulok – azon túl, hogy céljuk szerint a tárgybeli klaszter létrehozását és működtetését hivatottak elősegíteni – nem veszik át és nem használják fel a tanulmányban foglaltakat, önálló szellemi terméknek tekinthetők.

A klaszter jövőbeni működését megalapozó kkv-k és egyéb szervezetek együttműködését segítő képzés és vezetői tréning megszer[ve]zése és végrehajtása

A csatolt iratanyagban (Oktatási beszámoló) fellelhető képzési program olyan tananyagot, ismereteket tartalmaz (az EU-s alapismeretektől a regionális politika át a projektek szervezéséig), amelyek egyértelműen nem a tanulmányban foglalt koncepció és tartalmi elemeken alapulnak. Ugyanez mondható el a kérdőívekről. A vezetői tréningek megszervezése és végrehajtása az említett szakmai anyagokon túl olyan aktív tevékenységet feltételez, ami nem volt tárgya a tanulmánynak.

Összefoglalva, az elsőrendű alperes teljesítésének fenti elemeit és azok tartalmát összevetve megállapítható, hogy a védett szellemi alkotásnak minősülő tanulmányban kifejtett koncepció részben átvételre, felhasználásra került, de kizárólag a megvalósíthatósági tanulmányban, és itt is csekély mértékben.

2. *Ha a fentiek szerinti átvétel, felhasználás megállapítható, az átvett, felhasznált szellemi alkotás a hozzáadott szellemi értékekkel összevetve a teljesítés egyes elemeiben (a megvalósíthatósági tanulmányt, a klaszterarculat-tervezést és webportált, a képzési modulokat, a megszervezett képzést és vezetői tréninget külön-külön vizsgálva) hozzávetőlegesen mekkora hányadot képvisel?*

A tanulmányban kifejtett koncepció átvételére kizárólag a megvalósíthatósági tanulmány esetében kerülhetett sor, és itt is legfeljebb 5-10%-os mértékben.

3. *Az elsőrendű alperes teljesítését (a negyedrendű alperes rendelkezésére bocsátott és általa aktivált immateriális javakat) adott értékű egységnek tekintve, abból egyenként hozzávetőlegesen mekkora részarányt képviselnek azok, a fentiek szerinti elemek, amelyeknél az átvétel, felhasználás ténye megállapítható?*

Az utóellenőrzésről szóló jegyzőkönyv szerint a negyedrendű alperes által aktivált immateriális javak értéke nettó ... Ft volt, amelynek áfával növelt összege kiadja a negyedrendű és az elsőrendű alperes között létrejött megbízási szerződésben feltüntetett megbízási díj összegét, amely valamennyi teljesítési elemet magában foglalva bruttó ... Ft. A megvalósíthatósági tanulmány díját a felek ... Ft + áfa összegben határozták meg. Az elsőrendű alperes által kibocsátott számla alapján a negyedrendű alperes részéről megtörtént a kifizetés. Ahogy az fent kifejtésre került, a tanulmányban kidolgozott koncepció átvételére kizárólag a megvalósíthatósági tanulmány esetében kerülhetett sor, és itt is legfeljebb 5-10%-os mértékben. A részarány tehát ennek alapján határozható meg.

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület esetleges egyéb észrevételei

Az ISZT hangsúlyozni kívánja, hogy jelen kiegészítő szakértői véleményét kizárólag a tanulmány és a megvalósíthatósági tanulmány rendelkezésre álló szövegeinek összevetésével alakíthatta ki. Az itt kifejtettek nem mondanak ellent annak, az ISZT-9/2016 szakértői véleményben megfogalmazott következtetésnek, hogy a felperes, illetve az alperesek közötti szerződéses viszonyokból kitűnően a felek tisztában voltak azzal, hogy a klaszter létrehozására irányuló kezdeményezés a felperes és szerzőtársai szellemi alkotásán alapul.

Dr. Németh Gábor, az eljáró tanács elnöke

Dr. Baticz Csaba, az eljáró tanács előadó tagja

Összeállította: dr. Cserhátiné dr. Füzesi Krisztina, az eljáró tanács szavazó tagja

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Tilman Müller-Stoy, Rudolf Teschemacher: Az Egységes Szabadalmi Bíróságra vonatkozó Egyezményt (UPCA) ratifikáló miniszteri törvénytervezet – kész az UPCA a hatálybalépésre? The ministerial draft bill ratifying the Unified Patent Court Agreement (UPCA) – is the UPCA ready to enter into force? Lexology, 2020. 07. 17.

1. Bevezetés

A brit kormány 2020. január 20-án bejelentette, hogy az Egyesült Királyság nem kíván részt venni az egységes (európai) szabadalomban (unitary patent) és az Egységes Európai Bíróságban (Unified Patent Court, UPC), mert a részvétel egy olyan bíróságban, amely EU-törvényt alkalmaz, és amelyet az EU Bíróságának (Court of Justice of the EU, CJEU) az esetjoga köt, nem egyeztethető össze a független és önkormányzó nemzetté válás céljával.

A Német Szövetségi Alkotmánybíróság egy 2020. február 13-i döntésével megsemmisítette az UPC-egyezményt ratifikáló törvényt és az ideiglenes alkalmazásra vonatkozó jegyzőkönyvet azon az alapon, hogy nem vették figyelembe azokat a követelményeket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a szuverén hatalmat lényegében átruházzák az UPC-re, minthogy a törvényt nem a szükséges kétharmados többség fogadta el.

Mindkét fenti körülmény a legkülönbözőbb találgatásokra adott okot az UPC sorsával és így az egész „egységes szabadalom” reformcsomaggal kapcsolatban. Mindenesetre *Alexander Ramsey*, az UPC Előkészítő Bizottságának elnöke bejelentette, hogy meg fogják tenni a szükséges intézkedéseket az Egyesült Királyság kilépéséből adódó gyakorlati bonyodalmak kezelésére, mielőtt Németország olyan helyzetben lesz, hogy ratifikálni tudja az UPC-egyezményt és a jegyzőkönyvet. Nem sokkal ezután, március 20-án a német szövetségi igazságügyi és fogyasztóvédelmi miniszter a sajtóban a következő nyilatkozatot tette közzé.

„Továbbra is minden erőfeszítést meg fogok tenni annak biztosítása érdekében, hogy Európában innovatív ipart hozzunk létre egy egységes európai szabadalommal és egy Európai Szabadalmi Bírósággal. A német szövetségi kormány gondosan tanulmányozni fogja a Német Szövetségi Alkotmánybíróság döntését, és még ebben a parlamenti időszakban vizsgálni fogja annak a lehetőségét, hogy orvosolni lehessen az alkotmánybíróság által feltárt, a jogi formásoknak való megfelelés hiányát.”

A közös piac európai szabadalmának létrehozása a politikai célkitűzések között szerepelt már az Európai Gazdasági Közösség létrehozásának kezdeti időszakában is, azonban nemzeti érdekek megghiúsították a számos megvalósítási kísérletet.

Különösen a nyelvi kérdés és egy közös bírósági rendszerrel kapcsolatos különböző nézetek okoztak elháríthatatlan nehézségeket, és a feladatot nem könnyítette meg a Közösség egyre nagyobb mérete sem. Az EU-államok egy csoportján belüli „fokozott együttműködés”, amelyet az Amszterdami Szerződés tett lehetővé, végül legyőzte a néhány állam által birtokolt vétőjogot, és ez egy „egységes szabadalmi csomag” létrehozásához vezetett. 2013-ban úgy tűnt, hogy minden politikai akadályt sikerült legyőzni. Az egységes szabadalomra vonatkozó rendelkezések hatályba léptek, és aláírták az UPC-egyezményt. A szükséges ratifikálási eljárások azonban a vártnál jóval hosszabb időt vettek igénybe, és 2016. júniusban következett a brexitszavazás által előidézett megrázkódtatás.

Ezt követően egy „B terv” született, más szavakkal az Egyesült Királyság részvétele nélküli rendszer. Ez az új fejlemény viszont arra ösztönözte az Egyesült Királyság felelős politikusait, így *Theresa May* miniszterelnököt, hogy megerősítsék továbbra is meglevő érdeklődésüket az egységes szabadalomban és az UPC-ben való részvétel iránt. Ebben az ügyben nem történt előrelépés, ezért a B tervet ejtették, legalábbis a politikai teendők listájáról. Különböző publikációkban azonban vitatták, hogy jogilag a meglevő alapon lehetséges-e egy egységes szabadalmi rendszer létrehozása az Egyesült Királyság részvételével. Ezt a vitát feleslegessé tették a *Johnson* miniszterelnök által vezetett angol kormány kijelentései, amelyek alapján az érdekelt körök az Egyesült Királyság nélküli egységes szabadalom iránti érdeklődésüket nyilvánították ki.

A német Szövetségi Igazságügyi és Fogyasztóvédelmi Minisztérium 2020. június 8-án a szabadalmi jogban érdekelt intézményeknek elküldte az UPC-egyezmény ratifikálásának miniszteri törvénytervezetét, amely lényegileg változatlan maradt, csupán a magyarázó megjegyzéseket korszerűsítették. A törvénytervezet szerint az a tény, hogy az Egyesült Királyság a brexitet követően kilép az UPC-egyezményből, nem gátolja, hogy az egyezmény megvalósuljon, és a hatálybalépésre vonatkozó rendelkezéseket úgy szövegezzék meg, hogy a három kötelező állam egyikének előre nem látható távozása ne tegye lehetővé a megmaradó felek számára, hogy az egész egyezmény ne lépjen hatályba. Ez azt jelzi, hogy az UPC-egyezmény londoni központi divíziójára vonatkozó rendelkezést nem kell úgy érteni, hogy azt jelenti, miszerint egy központi divíziót létre lehet hozni vagy hagyni lehet egy nem szerződő államban, hanem inkább úgy, hogy London megszűnik e központi divízió helyszíne lenni, és hatáskörét legalább az átmeneti időszakban a Párizsban és Münchenben székelő központi divíziók veszik át. A törvénytervezet szerint bármely időpontban gyors intézkedést lehet tenni a bíróság működésének vizsgálatakor az UPC-egyezmény 87(1) és (3) cikke alapján. A megmaradó szerződő tagállamok ezekről a kérdésekről politikai nyilatkozatot kérnek.

2. A rendezetlen kérdések

Vizsgálni kell, hogy a jelenlegi tényleges helyzet lehetővé teszi-e a ratifikálási eljárás befejezését, vagy pedig további feltételeket kell létrehozni ahhoz, hogy meg lehessen valósítani az egységes szabadság és az UPC megvalósítására vonatkozó terveket.

2.1. Az Egyesült Királyság helyzete az UPC-egyezmény szerződő államaként

Az Egyesült Királyság az EU elhagyása előtt ratifikálta az UPC-egyezményt 2020. január 31-i hatállyal. Ellentétben az egységes szabadságra vonatkozó EU-szabályzatokkal, az UPC-egyezmény nem az EU másodlagos jogalkotása, amely a törvény erejénél fogva megszűnik egy államra vonatkozó lenni, amikor az elhagyja az Európai Szabadalmi Egyezményt, az UPC-egyezmény ugyanis nemzetközi jellegű. Ezért amikor egy állam kilép az egyezményből, a nemzetközi törvény szabályai lépnek hatályba. Egy államban, amely kilép az egyezményből, konkrét rendelkezés hiányában a nemzetközi törvény általános szabályai érvényesek az egyezményeket szabályozó Bécsi Egyezmény (Vienna Convention on the Law of Treaties, VCLT) szerint. Itt elsődleges fontosságú rendelkezés a VCLT 54(b) cikke, amely leszögezi, hogy egy szerződő állam kiléphet az összes szerződő állam hozzájárulásával. Az Egyesült Királyság még nem jelezte kilépési szándékát, és úgy tűnik, hogy a többi szerződő tagállam felé még nem tett nyilatkozatot, mert egy angol kormányzóvivő 2020. február 27-i bejelentése nem tekinthető ilyen nyilatkozatnak. Az egyetlen olyan formális nyilatkozatnak, amelyet egy kormánytag tett, egy 2020. március 24-én kelt levél tekinthető, amelyet a felelős miniszter küldött a Lordok Háza Igazságügyi Bizottságának, amelyben a miniszter megerősítette a sajtóreferens előző hónapi bejelentését. Egy korai kilépési értesítés annál az egyszerű oknál fogva lenne kérdéses, hogy az UPC-egyezmény ideiglenes alkalmazására vonatkozó jegyzőkönyv úgy rendelkezik, hogy a 13 aláíró országnak (ideértve az Egyesült Királyságot is) kell ratifikálnia a hatálybalépéshez. Korábbi értesítés hatálytalanná tehetné a ratifikálást.

Az UPC-egyezmény 2(b) és (c) cikke, valamint 84(1) és (4) cikke csupán az EU tagállamai részére teszi lehetővé a részvételt annak érdekében, hogy figyelembe vegyék a CJEU véleményében felvetett szempontokat harmadik félnek minősülő államok részvételével kapcsolatban. Ennek megfelelően az Egyesült Királyság további tagsága sértené az UPC-egyezményt és valószínűleg az EU-törvényt is. A VCLT 18. cikke szerint a jóhiszemű eljárási kötelezettségnek megfelelően Németország nem cselekedhet olyan módon, hogy megsértse az UPC-egyezmény tárgyát és célját. Ezért Németországnak biztosítania kell, hogy az UPC-egyezmény hatálybalépését kiváltó ratifikálás ne eredményezze, hogy az Egyesült Királyság az egyezmény szerződő tagállama maradjon. Ehhez az Egyesült Királyság együttműködésére lesz szükség annak biztosítása érdekében, hogy a kilépés olyan formában történjen, amely kötelező a nemzetközi jog szerint.

Újabban alapvetően megváltozott az Egyesült Királyság érdeklődése az UPC-egyezmény iránt. Ameddig részt vett az egyezményben, azt erősen támogatta abban a reményben, hogy ezáltal megerősíti Londont a központi divízió helyszínévé. A jövőben az angol bíróságok nem csupán egyéb nemzeti szabadalmi bíróságokkal, különösen a német, francia és holland bíróságokkal fognak versenyezni, hanem magával az UPC-vel is, amelynek különös gazdasági jelentőséggel bíró szabadalmi pereket kellene szereznie. Az Egyesült Királyság nyilvánvalóan megértette, hogy okos taktikázással késleltetheti a brexitet követően az Egyesült Királyságot nélkülöző rendszer életbelépését. Jelenleg az Egyesült Királyságnak már nem érdeke együttműködni annak érdekében, hogy az UPC-egyezmény legyőzze a brexit hátrányos következményeit. Mindenesetre kemény brexit esetén, amitől jelenleg tartani lehet, nem zárható ki a szükséges bizonyossággal, hogy az Egyesült Királyság megpróbálhatja túszként tartani az UPC-egyezményt abból a célból, hogy más területeken engedményeket kapjon.

2.2. Az UPC-egyezmény 7(2) cikke – Az UPC központi divíziója Londonban

Három vagylagos választ lehet adni arra a kérdésre, hogy az UPC-egyezmény 7(2) cikke szerint, kombinálva az egyezmény II. mellékletével, minek kellene történnie a központi divízió londoni székhelyére vonatkozó szándékok figyelembevétele alapján:

- kiegészítő hatáskör adása a központi divízió párizsi székhelyének;
- a megmaradó párizsi és müncheni központi divízióra eső ügyek összegyűjtése;
- egy új helyettes központi divízió létesítése egy másik szerződő tagállamban, például Olaszországban vagy Hollandiában.

Mindhárom változat mellett jó érvek sorakoztathatók fel. Nyilvánvaló, hogy az egyes szerződő tagállamok érdekei eltérők. Így érdemes megemlíteni, hogy a központi divízió kérdése röviddel az UPC-egyezmény aláírása előtt még nyitott volt, és csak a legmagasabb szintű politikai kompromisszum révén lehetett eldönteni. Az egyezményből a három változat egyikére sem lehet következtetni. Nyilvánvalóan előnyös egy olyan megoldás, amelyet politikailag elfogadnak a szerződő tagállamok, és amely független egyes személyek véleményétől, vagyis általánosan elfogadható, de nem kevésbé fontos az a szempont sem, hogy a megoldásnak növelnie kell a felhasználók bizalmát egy olyan bírósági rendszerben, amelyet éppen csak most hoztak létre.

2.3. Az egységes szabadalom vonzereje

Az UPC-egyezmény csupán egy része az „egységes szabadalom” csomagnak. Az UPC működése nagymértékben alapszik az egységes szabadalom elfogadásán. Az egyezmény 83. cikke szerint az átmeneti szakaszban az UPC-nek csak az egységes szabadalmakra van ki-

zárólagos hatásköre; a nemzeti bíróságok megtartják egyidejű hatáskörüket az európai csomagba tartozó szabadalmakra.

Az egységes szabadalom megújítási díját az Európai Szabadalmi Szervezet Eseti Bizottsága (Select Committee) a „valódi felső 4” (True Top 4) modell szerint számította ki. Ez azon az elgondoláson alapszik, hogy az egységes szabadalom megújítási díjának meg kell felelnie azoknak a díjaknak, amelyeket a szabadalomtulajdonosok annak a négy részt vevő országnak a nemzeti szabadalmiért kötelesek fizetni, amelyekben az európai szabadalmat leggyakrabban érvényesítik (Németország, Franciaország, Hollandia és az Egyesült Királyság). A megújítási díjakat még nem számították át a brexit figyelembevételével, jöllehet az fontos kérdéseket vet fel.

A csomagszabadalmak és az egységes európai szabadalmak közötti költség-összehasonlítás „kereskedelmi alapja” jelentősen változott a brexit miatt. A jövőben a bejelentőknek az Egyesült Királyságban is kell majd megújítási díjakat fizetniük, ami természetes költség-növekedést jelent, és bár ez nem jelent túl nagy különbséget a szabadalmaikat Európában érvényesítő bejelentők számára, azonban figyelembe kell venni, hogy a bejelentők jelentős többsége szabadalmait legfeljebb a „valódi felső 4” számítás alapját képező négy államban érvényesíti. Így biztonsággal lehet feltételezni, hogy ez tükröződik majd a bejelentők intézkedéseinek folyamán, ami viszont befolyásolja az UPC hatáskörébe tartozó ügyek mennyiségét.

Nem lehet tagadni, hogy a brexitet követően magának az UPC-nek a varázsa is csökkenni fog. Nem csupán kiváló bírók és jogászok lesznek kizárva, hanem az UPC sem intézkedhet majd az Egyesült Királyság fontos gazdasági piacát befolyásoló ügyekben, ami az eljárások megkettőződésének kockázatával jár, nem beszélve az eljárási költségekről, amelyek az Egyesült Királyságban általában jóval nagyobbak, mint a kontinentális Európa szabadalmi szempontból fontos államaiban (DE, FR, NL, IT)

3. Összefoglalás és értékelés

A német igazságügyi miniszter törvénytervezete feltételezi, hogy az Egyesült Királyság távozása által felvetett kérdéseket az UPC-egyezmény értelmezése útján kell megoldani. Ez azonban nem válaszolja meg azt a kérdést, hogy az Egyesült Királyság kilépése mikor és milyen módon történik meg. A három kötelező állam részvétele az UPC-egyezménynek valóban központi kérdése, ezen államok egyikének a távozása után kétséggé válik az egyezmény alapvető célja. Ezért a megmaradó államoknak egyetértésre kell jutniuk olyan módon, amely a nemzetközi jog szerint is kötelező annak érdekében, hogy az UPC számára biztos és szilárd jogalapot létesítsen. Nincs olyan szervezet, amely illetékes lenne arra, hogy kötelező értelmezést adjon az UPC-egyezményről, ha egy ilyen egyezmény nem valósul meg.

Az UPC-egyezmény hatálybalépése előtt nemzetközileg kötelező megállapodásra van szükség arról, hogy melyik intézmény az illetékes szerv olyan ügyekben, amelyeket az

egyezmény szerint egy központi divíziónak Londonban kellene meghallgatnia. Az UPC-egyezmény 87(2) cikke nem alkalmas ennek az illetékességnek a megállapítására az egyhangúság követelménye és a meglevő érdekütközések miatt.

A keretfeltételek változásai pénzügyi vonalon is kiigazítást kívánnak. Ez elsősorban azt jelenti, hogy csökkenteni kell az egységes szabadalmak megújítási díjait, hogy ellensúlyozzák az Egyesült Királyság kilépése folytán adódó hátrányokat. Emellett újra meg kell állapítani az UPC hatáskörébe tartozó ügyek várható számát, ami befolyásolni fogja a szerződő tagállamok által fizetendő hozzájárulásokat az egyezmény 37. cikke szerint.

Összegezve megállapítható, hogy bár az érintetteknek még mindig túlnyomó többsége tartja alapvetően kívánatosnak az egységes szabadalmat és az UPC-t, egyre nő a kételkedők száma. Érthetően nagyobb lenne az érdeklődés az egyezmény gyors hatálybalépése esetén a sok évig tartó késedelem után, de nem minden áron, és nem olyan sietséggel, amely teljesen szükségtelen kockázatokkal járna. Végül is a bírósági rendszer minősége és stabilitása, valamint az európai polgárok által viselt pénzügyi teher szintén fontos tényező.

Dr. Palágyi Tivadar

* * *

Robin Ellis: Regeneron v. Kymab – a kinyilvánítás kielégítő volta transzgenikus egerekkel és teleporterekkel magyarázva. Regeneron v Kymab – Sufficiency explained through transgenic mice and teleporters. IP news, 2020. július 8.

A szerző az Egyesült Királyság Legfelsőbb Bíróságának (Supreme Court, SC) döntéséből kiindulva, de a *Regeneron v. Kymab*-ügy alapját képező szabadalomról egyetlen szót sem ejtve fejt ki elképzeléseit arról, hogy teleportálási szabadalmi bejelentés esetén eleget lehet-e tenni a kielégítő kinyilvánítás követelményeinek. A szerző a címben szereplő transzgenikus egerekről sem ejt a továbbiakban egyetlen szót sem.

Fejtegetéseit – amelyeket inkább fantáziálásnak nevezhetünk – azzal kezdi, hogy felszólítja az olvasókat annak elképzelésére, miszerint tudósok módszert találtak egy vastű teleportálására 5 mikrométer távolságra. Nyilván mindenki egyetért azzal, hogy ez egy ámulatba ejtő találmány lenne, amely többet érdemelne egy szabadalomnál.

Itt képzeljük el, hogy a tudósok benyújtottak egy szabadalmi bejelentést, amelyben kifejtik, hogyan teleportálták a vastűt, és eljárást igényelnek „egy tárgy teleportálására egy első (A) helyről egy második (B) helyre”.

Kétségtelen, hogy a szabadalom kinyilvánít egy módot az igényelt találmány megvalósítására, azonban ez a kinyilvánítás elegendő-e ahhoz, hogy a találmányt szabadalmaztatni lehessen?

Az Egyesült Királyság Fellebbezési Bírósága (UK Court of Appeal, UKCA) a *Regeneron v. Kymab*-ügyben valószínűleg arra következtetett volna, hogy a szabadalom kinyilvánítása elegendő, mert „a találmány – a teleportálás – egy általánosan alkalmazható elvet ismertet, amely a hatékonyság vagy a hasznosság növelésével lehetővé tenné tárgyak – repülőgépek, élelmiszer, elefántok – mozgatását, vagyis teleportálását, ha a találmány kiterjedne rájuk, miként és amikor ez megvalósítható lenne, még ha csak kevés tárgy esetében is, így tűk teleportálására az elsőbbség időpontjában a szabadalom tanításának felhasználásával”.

Más szavakkal, minthogy a találmány annyira hihetetlen, helytelen lenne a szabadalmas monopóliumát csupán tűk teleportálására korlátozni, mert ez megfosztaná a szabadalmast jótételményének a megjutalmazásától azon haszon alapján, amely a jövőben ugyanennek a találmánynak a használatából származhatna.

Sajnálatos módon a *Regeneron* számára – és a kutatók számára, akik az elmúlt évben egy foton kvantumállapotát teleportálták egy másik különálló fotonra – az SC a fenti okfejtéssel nem értett egyet.

Az SC véleménye szerint a szabadalom kinyilvánítása nem elegendő, mert csupán egy nem összetett, élettelen tárgy teleportálását teszi lehetővé nagyon rövid távolságra, de mégis olyan monopóliumot igényel, amely kiterjed bármilyen tárgy teleportálására, ideértve például bonyolult szerves anyagok eljuttatását több ezer mérföld távolságra. Minthogy a megvalósítás előtt valószínűleg további fejlesztésre és többszörös „feltalálói tevékenységre”

van szükség, a szabadalom kinyilvánítása nem kielégítő, tekintve azt a tág feltalálói elvet, amelyet védeni kíván.

Az eredeti angol cikk nem egészen világos ismertetése alapján következtetünk arra, hogy a *Regeneron v. Kymab*-ügyben végső döntést hozó SC a bejelentést elutasította. A döntéssel tanácsának egyik tagja nem értett egyet.

Az SC (amely döntéseiben követte az ESZH fellebbezési tanácsának döntéseit) azt a nézetét fejtette ki, hogy a kielégítő kinyilvánítás és a megvalósíthatóság kérdését az igénypont oltalmi körére tekintettel kell megállapítani, nem pedig az igénypont által képviselt általános elv alapján.

Ez méltánytalannak tűnik, mert korlátozhatja egy úttörő technológia kifejlesztésének megjutalmazását, bár ha logikusan nézzük, van értelme. Függetlenül attól, hogy egy találmány mennyire forradalmi vagy úttörő, nem lehet tudni, hogy „általános alkalmazási elve” a jövőben tágabb körben kedvező hatást fog-e gyakorolni.

Kétségeket elkerülendő az SC döntése nem mondja, hogy egy igénypont oltalmi körét a szabadalmi példákra kell korlátozni. A példáknak azonban az elsőbbség időpontjában ismert általános tudással együtt lehetővé kell tennie egy szakember számára a találmány megvalósítását az igényelt körben.

A döntés következménye, hogy egy találmány minél forradalmibb, valószínűleg annál nehezebb rá tágabb oltalmat kapni. Valószínűtlen, hogy egy forradalmi találmányt a tanítás olyan bősége vegyen körül, amely szükséges ahhoz, hogy igazolja a példákon túlmenő, széles körű extrapolálást. Bár ez nyersen hangzik, bizonyára kedvezőbb, mint a kielégítő kinyilvánítást arra alapozni, hogy a találmány „a jövőben hasznos lesz”. Az ilyen eset megkívánhatja, hogy a találmány még impozánsabb legyen, mint egy teleportáló gép.

Ezzel a humoros hasonlattal zárul a szerző szabadalomjogi fantáziálása a kielégítő kinyilvánításról teleportálásra vonatkozó (jövőbeli) találmányokkal kapcsolatban.

Dr. Palágyi Tivadar

SUMMARIES

MAKING INVENTIONS: A MATTER OF DUTY OR GLORY? AN OVERVIEW OF THE LEGAL REGULATION ON INVENTIONS CREATED IN THE FRAMEWORK OF EMPLOYMENT RELATIONSHIP IN VARIOUS JURISDICTIONS

Gábor Németh

An individual inventor working out his own idea at home has become a rather rare phenomenon by the 21st century. In some European countries 80 to 90 percent of inventions are made by inventors in the framework of employment relationships. The study overviews the main features of legal regulation on employee inventions with the aim of finding common elements in various jurisdictions. Nevertheless, the extremely diverging regulatory solutions of each legal system, which in some countries go back many decades, make it unlikely that substantive legal harmonisation will take place in this field in the near future.

ELECTRONIC BOOKS AND COPYRIGHT

Dr Lili Károlyi

Nowadays there are countless of beliefs about e-books. Moreover, some people contrast e-books with paper-based, traditional books. Is the distinction really appropriate? The aim of this study is to present the history of e-books through the rich intellectual heritage of writing, as well as the various e-book definitions – based on the views of experts. In the research the author deals with the role of e-books in Hungary and in the EU. DRM-technology which has played a prominent role in the world of digitalisation is also introduced. A further aim of the study is to describe the relevant regulations of copyright, including copyright infringements. Finally, the commonalities between blogs and e-books are analysed.